11. април 2008 • Број **411** • Година XXXIV • ISSN 1452-8452

kWh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Проф. др Миладин Ковачевић:

ДРЖАВА МОРА ДА СЕ УОЗБИЉИ стр. 4

„kWh“ у Републици Српској стр. 6 - 7 и 32 - 33

поклон постери Милорада Чавића и ТЕ „Никола Тесла“А

Драган Обрадовић

Дрина на ползу народу

Прођоше готово три и по деценије откако умни људи намерише да зајазе Дрину на „чеоном месту“. Почеше да граде брану и хидроелектрану, за шта и „Европљани“ рекоше да је то најисплативији хидроенергетски пројекат на Старом континенту.

Што би наши стари рекли на општу ползу народу. Назваше је ХЕ „Бук Бијела“. Али, на несрећу, када се у њу за припремне објекте и опрему већ уложило 25 милиона долара, умешаше се разноразни политички и други мешетари...

Постоји у Фочи човек од струке и знања, Мирко Остојић, рођен управо на тој груди, који ту познаје сваки камен па и оно „што из њега ниче“. Можете мислити како је њему, који више од три деценије бије све стручне и нестручне битке не би ли се приволели они који одлучују да наставе градњу овог хидроенергетског бисера.

Стручњаке је убедио, али никако не може да схвати да постоји политика која то не разуме и не уважава, чинећи тако неизмерну штету свима. Тешко је израчунати колико је од тада киловат-сати улудо протекло Дрином, а с тим и оно што би донело и те какву корист и бољитак.

И одиста не улази у здраву памет да се рецимо Скупштина Црне Горе изјасни против учешћа у таквој заједничкој користи, а зна се да ни сада у појединим периодима из сопствених капацитета не могу да подмире ни половину потреба за струјом већ прибегавају прескупом увозу. „Зелени“, вели Остојић, њих укупно 38, дођоше ономад на реку Тару. Исписаше некакве транспаренте да не дају да се потопи кањон. Нашироко их „услика“ тамошња телевизија и даде им огроман значај!

Позва тада Остојић „зелене“ и друге еколошке првоборце да им покаже да ништа од тога што они причају тим пројектом неће бити нарушено и да акумулација до кањона уопште неће ни доћи!

Не хтедоше ни да чују, нити су послушали црногорске електропривредне посленике, од знања и звања, који су, такође на то указивали. И прође тај несрећни закон у Скупштини Црне Горе. Чекало се неко време да памет победи, а онда је из Црне Горе стигло званично „не“?!

И шта друго, Србија и Република Српске преломише да саме иду у овај пројекат. Акумулација ће ићи до саме границе Републике Српске и Црне Горе, односно до ушћа Пиве и Таре, које стварају Дрину. Па нека уместо 450 мегавата и велике акумулације, буде око 150 мегавата и мања акумулација. Низводно ће се градити још две хидроелектране. Неће, дакле, бити првобитне велике користи, али ће струје свакако бити. Нажалост, не и за житеље Црне Горе, мада је сасвим сигурно да ће они то брзо спознати и тражити да неко положи рачуне.

Људи, који боље разумеју политичку компоненту овог нонсенса тврде да су „зелени“ били само искоришћени у целој уједурми, јер би се „Дрински аранжман“ прилично негативно одразио на веома захукталу политику отцепљења. Није ХЕ „Бук Бијела“ једина ствар, која се зарад тих циљева преламала преко колена, али је извесно да се та врста мањка разума, већ сада сасвим озбиљно одражава на мањак струје у Црној Гори. Она не само да је све скупља када се увози, већ је извесно да на Балкану ускоро неће ни моћи да се купи онда када је најпотребнија!

Али, то је сада за неку другу причу. Битно је да су Србија и Република Српска коначно и званично започеле тесну сарадњу у електропривреди и да постоји велика жеља обе стране да се уђе у што више заједничких пројеката. Нико не сумња да ће време показати да је тако најбоље и да ће Дрина још много тога доброг и корисног доносити. А и време је да Мирко Остојић пре одласка у пензију види други почетак, а Боже здравља и крај, онога што је почело да се гради пре 34 лета.

Илустрација: **Никола Оташ**

kWh
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
Април 2008. *Број 411*
ISSN 1452-8452

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Др ВладимирЂорђевић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:
Драган Обрадовић
Анка Цвијановић
Милорад Дрча (уредник фотографије)
Наташа Иванковић-Мићић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2627-090, 2627-395

ФАКС:
011/2024-844

e-mail:
miodrag.filipovic@eps.co.yu
list-kWh@eps.co.yu
fotokWh@eps.co.yu

web site: **www.eps.co.yu**

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„MarAdjo“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:
Светлана Петровић
фото: **Милорад Дрча**

ШТАМПА:
Штампарија „Политика“ а.д. Београд

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ; ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

ИЗДВАЈАМО

Од свих јавних државних предузећа који ће ући у приватизацију – ЈП ЕПС је нешто друго. У том смислу веома је битан редослед потеза, а у оквиру реформе јавног сектора, а тиме и укупне јавне потрошње, ЕПС ће доћи на крају, али то не значи да треба одлагати његову корпоратизацију. Значи, држава треба одлучнијом либерализацијом домаћег тржишта енергије да ЕПС постави тако да ради по свим тржишним принципима. – каже за „kWh“ проф. др Миладин Ковачевић

страна **4**

Потписаним Протоколом о разумевању и датим сагласностима влада Србије и Републике Српске за формирање заједничке компаније за изградњу објеката наставиће се реализација Пројекта „ Хидроенергетски систем Горња Дрина“. Створени су, тиме, и услови да се настави оно што је започело са Пројектом „Бук Бијела“, Како за наш лист истиче Владислав Владичић, извршни директор у Електропривреди РС, али под другим називом, са другим параметрима и без Електропривреде Црне Горе

страна **6**

Имајући у виду да се потрошња и увоз електричне енергије повећавају, У ЕПС-у се у прошлој години приступило пројектима повећања снаге у постојећим термо, а донекле и у хидро електранама. Указујући на такву оријентацију Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, истиче да су на томе у ПД ТЕНТ већ укључени домаћи институти и фирма „Алстом“. Већ ове године очекује се да се снага на оба блока ТЕНТ Б повећа за по 50 мегавата

страна **8**

У ПД „Електровојводина“ главни циљеви пословања у 2008. години су смањење укупног дуга купаца за електричну енергију (а који тренутно износи мање од две месечне фактуре) и даљи пад нетехничких губитака који сада износе 2,5 одсто. Према речима мр Жељка Бајића, директора овог друштва, у години јубилеја – 50-годишњици рада, са три капитална објекта, појачаће се и дистрибутивна мрежа

страна **10**

План инвестиција ЕПС- а за 2008. годину „тежак“ је 28,563 милијарде динара. У односу на прошлу годину, скромнији је за 20 одсто. Разлог – приход ЕПС-а не може да омогући већи буџет за инвестиције. У тај план „ушли“ су само започети и најхитнији пројекти, а приоритет су добили рударски и хидроенергетски сектор

страна **16**

Управни одбор ЕПС-а донео је нову одлуку о попусту у плаћању цене електричне енергије, која је уследила после ступања на снагу новог Тарифног система. Тиме су измењени услови под којима попусте у плаћању месечних износа обрачунате електричне енергије остварују тарифни купци из категорије „широка потрошња“, група „домаћинство“, са посебним материјалним условима. Попуст на уредно измиривање обавеза остао је исти за све

страна **22**

ЈП ЕПС спада у највеће купце деривата нафте, пре свега мазута и дизел горива и лож уља. Технолошки и производни процеси не би се могли ни започети, а камоли довести до краја, да се не користе те врсте енергената. Потрошња свега што се добија од нафте зато се стално и смањује. Али, не и „потрошња пара“ ЕПС-а, јер цене нафте расту

страна **25**

Данас, ни криви ни дужни бежимо чак и од назива Бук Бијела – каже Мирко Остојић, инжењер који у Фочи „на лицу места“ ради на реализацији новог Пројекта „Хидроенергетски систем Горња Дрина“, а ранијег „Бук Бијела“. Са том градњом, званично, почели смо још 1974. године. Доказивао сам и представницма Црне Горе да би, при високој акумулацији, језеро било 500 метра низводно од кањона Таре, али није вредело ...

страна **32**

САДРЖАЈ

НАШ ИНТЕРВЈУ

ПРОФЕСОР ДР МИЛАДИН КОВАЧЕВИЋ О БУДУЋНОСТИ ЕПС-а
Држава мора да се уозбиљи — страна 4

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ

ВЛАДИСЛАВ ВЛАДИЧИЋ, ИЗВРШНИ ДИРЕКТОР У ЕЛЕКТРОПРИВРЕДИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Дрина спаја, а не раздваја — страна 6

БОШКО БУХА, ДИРЕКТОР ДИРЕКЦИЈЕ ЕПС-а ЗА ПРОИЗВОДЊУ ЕНЕРГИЈЕ
Нова снага из старих електрана — страна 8

ЖЕЉКО БАЈИЋ, ДИРЕКТОР ПД „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА“
Јуриш на губитке — страна 10

ФОРУМИ

УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а
Више струје из ХЕ — страна 12

САСТАНАК ПРЕДСТАВНИКА ЕПС-а И ПД „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“
„Б“ мора да се среди — страна 13

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ
Дотоци увећани, термаши коначно одахнули — страна 15

ИНВЕСТИЦИЈЕ ЕПС-а
Паре „скројиле“ планове — страна 16

БЕРЗА НИЈЕ ПИРАМИДАЛНА БАНКА
Паника – лош савезник инвеститора — страна 18

ЕНЕРГЕТСКА РАСКРШЋА
Ко ће покупити „кајмак“? — страна 21

ШТА ЕПС ЧИНИ ДА ОЛАКША ПЛАЋАЊЕ РАЧУНА ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ
Попуст користи трећина тарифних купаца — страна 22

РАСТ ЦЕНА НАФТЕ ПОВЕЋАВА ТРОШКОВЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ
ЕПС штеди, ал не вреди — страна 24

АКЦИЈЕ

АКЦИЈА ЕПС И ДЕЦА 2008.
Почело у знаку љубави — страна 28

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ПД ТЕНТ НЕ ЗАГАЂУЈЕ САВУ
Река без мрља — страна 30

НА ЛИЦУ МЕСТА

ТАМО ГДЕ ЋЕ БИТИ ХЕ „ГОРЊА ДРИНА“
Удаће се наша Јела — страна 32

ПД ЕДБ: ДАЉИНСКО УПРАВЉАЊЕ МЕЂУ НАМА
Више од игре — страна 34

ПОВРШИНСКИ КОПОВИ

РУДАРСКИ БАСЕН „КОЛУБАРА“
Ремонти хватају „замах“ — страна 36

ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ

ДО КРАЈА 2008. ГОДИНЕ У ПД ТЕНТ
За зиму нових 100 MW — страна 38

ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ

РЕМОНТИ У ПД ХЕ „ЂЕРДАП“
Године притисле, пуно посла — страна 40

ДИСТРИБУЦИЈЕ

У „ЕЛЕКТРОСРБИЈИ“ ЈЕДИНСТВЕН ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ
Искуство уткано у софтвер — страна 42

СВЕТ

ЕНЕРГЕТСКО-ЕКОЛОШКИ САМИТ ЕУ
Заједнички против климатских промена — страна 46

ЕВРОПА СТРАХУЈЕ ОД ЕНЕРГЕТСКЕ ЗАВИСНОСТИ ОД РУСИЈЕ
Предстоји ренесанса нуклеарки? — страна 48

КУЛТУРА

НАЈЛЕПША ЦАРСКА ЛАВРА
Чији су наши Дечани — страна 54

ОТО БИХАЉИ МЕРИН
Леп живот у паклу — страна 55

ЗДРАВЉЕ

КАКО ПРОЛЕЋЕ УТИЧЕ НА ЗДРАВЉЕ
Умор – изговор или симптом — страна 58

ЉУДИ

ПЕРА РАДАНОВ, ДОАЈЕН ЗА ВОЛАНОМ
Живот саздан од пустоловина — страна 60

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

КРАЉЕВО И СЕДАМ КРАЉЕВА
Сир, историја и вечност — страна 62

Професор др Миладин Ковачевић о будућности ЕПС-а

Држава мора да се уозбиљи

У суседству имамо доста рђавих примера како не треба радити са електропривредом. - Да би наша електропривреда, као предузеће од националног значаја, могла да постигне пуну тржишну вредност, мора јој се омогућити пун ценовни паритет, а биланси да се „очисте“ од старих дугова. – Цена електричне енергије испод сваког нивоа

Од свих великих јавних, државних предузећа, која ће кад-тад ући у неку врсту својинске трансформације, односно приватизације (Телеком, ПТТ, НИС, ЈАТ, Железница Србије, „Србијашуме“, „Србија гас“), „Електропривреда Србије“ је - нешто друго. Свако од ових предузећа, чак и она много мања, јавна комунална, прича су за себе и сваком се у погледу приватизације мора прићи са пуном економском, али и друштвеном озбиљношћу. То се само једном ради. Искуства из суседства има више него довољно. Нарочито рђавих. И ми не треба да брзамо, али ни оно што је неминовно да унедоглед одлажемо, каже за наш лист професор др Миладин Ковачевић, сарадник Економског института и билтена Месечне анализе и трендови, учествујући у нашој својеврсној стручној анкети о будућим правцима својинске трансформације ЈП ЕПС.

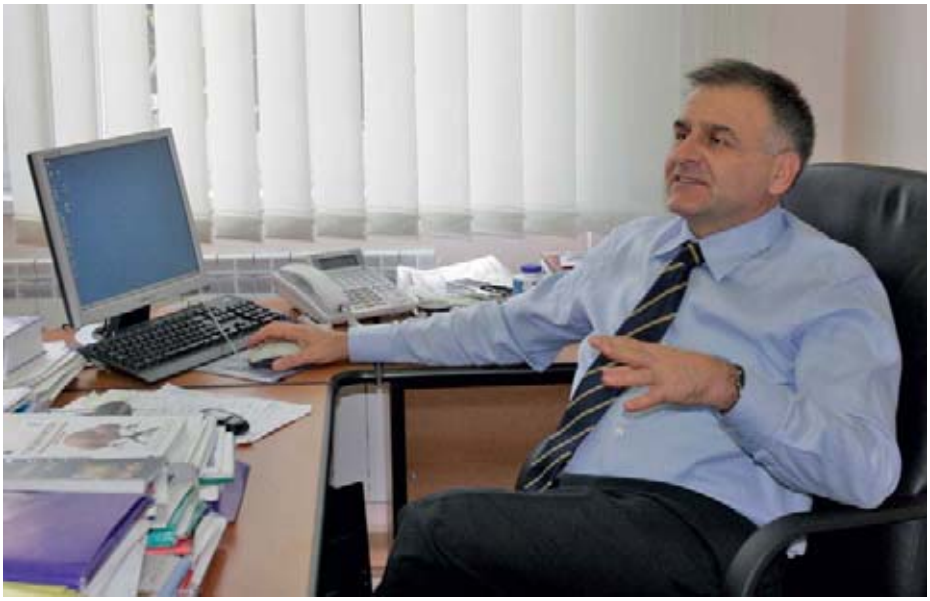

Миладин Ковачевић: “Не треба одлагати корпоратизацију ЕПС-а”

У целокупном том послу веома је битан редослед потеза, сматра Ковачевић. У некаквом склопу целовите реформе јавног сектора, а тиме и укупне јавне потрошње, ЕПС ће, без сумње, доћи на крају, али то не значи да треба одлагати његову корпоратизацију. А шта то значи? Ваља га поставити у позицију предузећа које ће радити по свим тржишним принципима. Да би се до тога стигло, држава мора што пре да крене са одлучнијом либерализацијом домаћег тржишта енергије. То, међутим, није могуће без јачања производне снаге ЕПС-а. Србија је и даље, истина у много мањој мери него раније, увозник електричне енергије. С производним дефицитом нема либерализације тржишта тако да је и очигледна тржишна неравнотежа са тражњом већом од укупне производње и понуде.

„Чишћење“ цене од скривених субвенција

Како истиче Ковачевић, ако желимо да ЕПС ојачамо, као националног произвођача електричне енергије и да му у складу с тим повећамо и вредност, морамо га ослободити низа наслеђених структурних проблема и тржишних дисторзија. Шта под тим подразумевам? Па ништа друго него питање цене струје у Србији, а која је испод сваког економског нивоа. Са садашњом ценом једва се могу измирити трошкови производње. ЕПС-у недостаје новац и за улагања у одржавање система, а камоли за некакав бржи и осетнији улазак у зону позитивног пословања, упозорава Ковачевић и подсећа на не тако давно време када је цена струје била најваж-

Вредносни папири без гаранција

Према речима професора Ковачевића, цела прича око поделе тих бесплатних акција шест јавних предузећа, а тиме и ЕПС-а, пада већ само на једном питању – ко гарантује дугорочни принос тих вредносних папира? Нико. Па ни држава. А шта то значи? Да се могу имати те акције, а сутра бити гладан или без лекова, јер неће имати ко да заради пензију. Зато је мој предлог, очишћен од политике и ситне куповине бирачких гласова, био и остао – да се акције великих државних предузећа пренесу у извесној мери (до 30 одсто) у јачање пензионог фонда, сматра Ковачевић и још једном наглашава потребу свеобухватне реформе јавне потрошње, из које држава мора полако да се извлачи. Не зато што неће више да плаћа високе трошкове, већ из простог разлога што државном имовином треба да се смање високи домаћи државни дугови. Још нико, на пример, није прецизно израчунао колико пара треба за реституцију, социјалну заштиту или социјално осигурање.

– Не могу да верујем да никоме није пало на ум да се упита, не само колики ће бити принос на тим акцијама већ и шта ће бити с нашим пензијама или здравственом заштитом - примећује Ковачевић. - Ниски приходи и високи расходи у пензионом систему већ су неодрживи. То није популарна тема, већ дај шта даш. Макар то биле и бесплатне акције наших највреднијих државних предузећа, а шта ће од свега тога бити... Небитно.

ЕПС све вреднији: ХЕ „Ђердап “

нији социјални амортизер, као што је то важило и за хлеб, млеко, уље или комуналије – грејање, воду, превоз или одржавање инфраструктуре. Зато смо данас ту где јесмо – да велике паре од приватизације улажемо у инфраструктурне објекте.

Питање свих питања у свакој расправи о будућем концепту некакве приватизације ЕПС-а, по Ковачевићу, мора да буде успостављање чврстог паритета цена између енергената, а посебно струје као најплеменитијег вида енергије. То по њему значи озбиљно „чишћење" свих мање-више скривених субвенција за било које категорије купаца. Нема повлашћених. Ни у сфери домаћинстава, а још мање у привреди. Сви се морају суочити са ценом као пуним економским изразом. Нема замагљивања цене киловат- часа некаквим тарифама или ангажованом снагом. Сваком потрошачу се мора омогућити да сам израчуна колико га кошта месечни утрошак, сматра наш саговорник и додаје да усклађивање цене струје према тржишним мерилима не значи у исти час и могућност да запослени у ЕПС-у крену са повећавањем плата или новим масовним запошљавањем. Држава, као кључни играч у овом, али и будућим потезима у приватизацији ЕПС-а, мора да успостави ефикасну контролу над будућим приходима. Има још нешто веома важно – да држава биланс електропривреде „очисти" од свих старих дугова. Са таквим незахвалним „миразом" не може се стићи далеко. Ко год да се појави као потенцијални партнер у приватизацији, велики страни купац, рецимо, поставиће то питање и почеће ЕПС-у да руши цену. Дакле, држава, а ко други, то питање мора благовремено да реши.

Држава не сме да прода контролни пакет

За разлику од неких других стручњака, Ковачевић сматра да перспектива могуће приватизације ЕПС-а, баш као и Телекома, не може да буде у привлачењу страног стратешког партнера. Еволуција власничке структуре може комотно да крене у другом смеру – да се поступно смањује државни удео, али да се држава ни по коју цену не одрекне свог, контролног пакета. Бар у догледно време. Може да се, каже, организује и иницијална јавна понуда акција или докапитализација. Све у циљу да привучемо инвеститоре преко наше берзе. Да парама које остваримо преко берзе градимо нове објекте. ЕПС у том делу посла може и треба да буде суинвеститор, јер, нажалост, нема сопствене акумулације. Ковачевић сматра да би некакво ново задуживање на светском тржишту капитала ЕПС-а или државе било у овом часу веома нецелисходно и скупо. Излазак економски јаког и ефикасног домаћег произвођача електричне енергије на берзу са акцијама могло би за домаће, али и за иностране инвеститоре, да буде одлучујући позив за поступну регионализацију улагања и у остала наша јавна предузећа.

У склопу неизбежне целовите реформе јавног сектора, а то значи и потрошње, у коју, због честих политичких трзавица и изборних дешавања још нико озбиљно неће да такне, Ковачевић препоручује да се у корпоратизацији и приватизацији ЕПС-а део акција, бар 30 одсто, обавезно усмери у пензиони фонд. Тиме би се, како верује, постигла велика корист – пензиони фондови би се полако „скидали" са буџета, из којег сада иде око 40 одсто пара за исплату принадлежности најстаријих.

Ако новац од продаје тих, на пример, 30 одсто ЕПС-а оде у пензионе фондове, од којих пара ће да се граде електране, рудници, питамо Ковачевића.

- То су нове инвестиције које се, рецимо, као концесије нуде инвеститорима из земље и иностранства. У новим инвестиционим подухватима може да учествује и ЕПС, јер ће ићи у приватизацију путем емитовања акција, то јест продајом на берзи. У пензиони фонд иде део, рецимо 15 одсто, оних истих који су предвиђени да иду грађанима и још 15 одсто оних истих који су предвиђени да иду запосленима, објашњава Ковачевић и наставља „борбу" за пензионе фондове.

Зашто било коме а не у пензионе фондове, пита он. Ко ће њима да обезбеђује пензију? Можда мој син од свог ауторског рада? Па није него. Да ли су они свесни да ће своју егзистенцију морати сами да алиментирају? Није ваљда боље решење да држава узме кеш и инвестира у нове енергетске капацитете? Превелики су апетити многима у држави, па се плашим да би те електране тешко стигле на ред. Нека их гради онај ко донесе паре и коме држава неће моћи да узме и усмери их у нешто што је њој важније, сматра професор др Миладин Ковачевић.

Лазар Станковић

Владислав Владичић, извршни директор у Електропривреди Републике Српске

Дрина спаја, а не раздваја

Створени услови да се после 34 године одлагања настави оно што је започело са Пројектом ХЕ „Бук Бијела“, али овог пута под другим називом, са другим параметрима и без Електропривреде Црне Горе, која је од заједничке градње дефинитивно одустала

Недавно потписаним Протоколом о разумевању начињен је још један корак ка заједничком наставку пројекта “Хидроенергетски систем Горња Дрина”, а сада се коначно ушло и у фазу његове реализације. Влада Србије дала је сагласност на Одлуку Управног одбора ЕПС-а о формирању заједничке компаније за изградњу хидроенергетских објеката у горњем току Дрине, а исто је учинила и Влада Републике Српске, када је реч о одлукама органа управе Електропривреде Републике Српске. Тиме су коначно створени услови да се после 34 године одлагања настави оно што се започело са Пројектом ХЕ „Бук Бијела“. Али, овог пута под другим називом, са другим замислима и без Електропривреде Црне Горе, која је од заједничке градње дефинитивно одустала.

Пројекти познати, чекају се инвеститори

- Министарства привреде и енергетике и развоја Републике Српске и Министарство рударства и енергетике Србије, као и матична електропривредна предузећа именовали су стручне тимове са задатком да сагледају могућност искоришћења хидропотенцијала горње Дрине, с тим да будућа акумулација остане у границама Републике Српске, односно не прелази на територију Црне Горе. После више састанака стручни тимови су предложили израду студије изводљивости за Бук Бијелу – ниска, односно пројекта „ХЕ Горња Дрина“, са максималном котом успора акумулације 432,40 метара, са којом она не прелази границе Републике Српске. Промењен је и назив пројекта, да не би долазило до забуне и реакција на пројекат ХЕ „Бук Бијела“ – рекао је за лист „kWh“ Владислав Владичић, извршни директор за инвестиције и развој и члан Управе Електропривреде Републике Српске.

С тим у вези израђени су и понуђени на усвајање следећи документи:

Пројектни задатак за израду инвестиционо-техничке документације за коришћење хидроенергетског потенцијала горње Дрине и Сутјеске на територији Републике Српске - идејно решење и претходна студија оправданости, затим Протокол о разумевању и Уговор о оснивању предузећа „Хидроелектране Горња Дрина“ д.о.о. Инсталисани капацитет био би знатно мањи него

Владислав Владичић

што је било предвиђено претходним пројектом, негде на нивоу од око 150 мегавата, са годишњом производњом електричне енергије од око 400 милиона киловат-часова. Процењује се да ће овај хидроенергетски објекат да стаје између 180 и 200 милиона евра.

- Ова студија обухватиће и горњи део реке Дрине, где спада и ХЕ „Фоча“ са 55,5 мегавата и годишњом производњом од око 195 милиона киловат-часова годишње, као и ХЕ „Паунци“, снаге 42,3 мегавата и производњом од 150,6 милиона киловат-часова годишње.

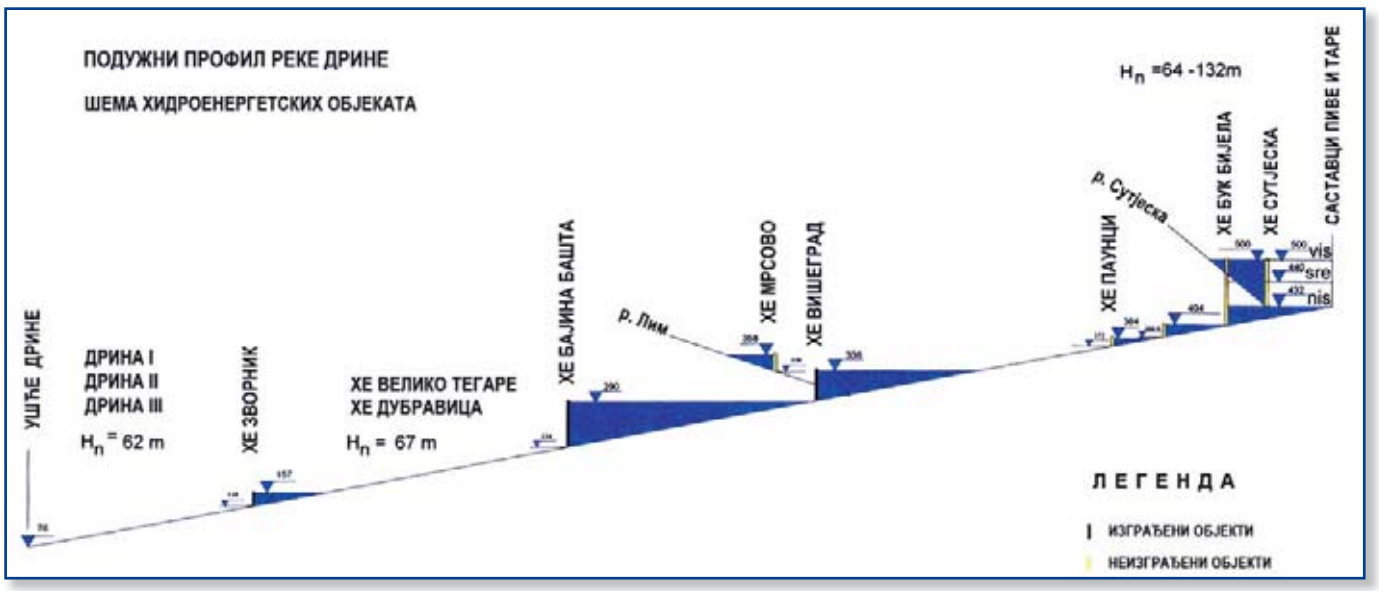

Први пут, овом приликом, радиће се на идејним решењима хидроелектрана на Сутјесци, па се још не може рећи да ли ће то бити једна или више каскадних електрана. Земљиште на локацији Бук Бијела одавно је откупљено и долазак инвеститора омогућио би његово унапређивање и оплемењивање, као и успешно решавање читавог низа великих инфраструктурних и других проблема. Било би омогућено запошљавање више хиљада радника током градње и омогућено динамизирање укупног привредног и друштвеног развоја овог краја. Водопривредни утицаји би у целости били позитивни, јер би градња хидроелектрана омогућила оплемењивање малих вода и смањивање таласа великих вода. Отклонили би се, такође, и веома неповољни утицаји вршног рада узводне ХЕ „Пива". Очекује се да студијска документација буде завршена до краја 2008. године - каже Владичић.

Одговарајући на питање о недавно потписаном писму о намерама између Владе Републике Српске и норвешке фирме „Статкрафт" о градњи четири хидроелектране на Врбасу, Владичић је одговорио да Електропривреда Републике Српске уопште не учествује у том пројекту и да он нема никакве сличности са наведеним аранжманом електропривреда Србије и Републике Српске. Норвежани испитују елементе исплативости о свом трошку и ако утврде да им се исплати, градиће ове хидроелектране. У вези са градњом ХЕ „Дубровник 2", Владичић напомиње да би, најпре, морали да се раде Горњи Хоризонти , а то су ХЕ "Невесиње", ХЕ "Дабар" и ХЕ "Билећа", јер без тога нема довољно воде за ХЕ „Дубровник 2" и то не би било економично.

Електропривреда Републике Српске 16. маја 2007. године потписала је уговор о заједничком улагању са чешким ЧЕЗ-ом и оснивању заједничке фирме Нове електране Републике Српске (НЕ-РС), а у вези са градњом рудника и термоелектране „Гацко 2". Чеси би ту имали удео од 51 одсто.

Циљ је био, по Владичићевим речима, изградња стабилног енергетског комплекса на локацији Гацко, који би требало да, поред одговарајућих ефеката на пољу заштите животне средине, омогући и несметан рад постојеће електране „Гацко 1" до краја радног века. Изградио би се и нови електроенергетски извор ТЕ „Гацко 2", са два блока од по 330 (укупно 660) мегавата. Снабдевање целог енергетског комплекса, како је рекао Владичић, обезбедило би се из

Место на коме ће се градити будућа електрана

угљеног басена „Гацко" и то би на тржишту Републике Српске и региона могао да постане врло конкурентан енергетски субјекат. У протеклих годину дана стручњаци ЧЕЗ-а, ЕРС-а, као и рудника и ТЕ „Гацко" обавили су анализу неколико сценарија развоја старе и изградње нове електране и проширења рудника угља. Предвиђања казују да би производња електричне енергије са ове локације требало у 2015. да се повећа са садашњих 1,5 на 6,1 милијарду киловатчасова електричне енергије годишње. Тренутно, међутим, постоје одређени проблеми с малим акционарима, али и други и могуће су извесне измене.

Искористити Дрину

- Електропривреда Републике Српске веома је радо прихватила сарадњу са Електропривредом Србије, посебно када је реч о искоришћењу хидропотенцијала реке Дрине, који је до сада искоришћен свега са нешто око 30 одсто – наглашава наш саговорник. - С обзиром на то да је ова река у великом делу и граница између Србије и Републике Српске, таква сарадња је неминовна и нема никаквог разлога да се не настави на задовољство обе стране. Разуме се, у та улагања мораће и да се укључе и страни инвеститори, јер ове две електропривреде, за сада, још немају снагу да велике објекте граде самостално. Зато је сврсисходно да се у неком проценту и с једне и с друге стране укључе и страни инвеститори, како бисмо тај потенцијал искористили на најбољи начин. Средња Дрина је већ искоришћена, али, рецимо, доња Дрина је врло занимљива и недавно су се код нас за тај део, односно могућу градњу каскадних електрана интересовали и представници руске компаније ЗАО ИНТЕР РАО ЕЕС - Москва. Реч је о објектима ХЕ „Козлук", ХЕ "Дрина 1", "2" и "3".

Укупно у сливу Дрине, када је реч о неизграђеним објектима, постоји неискоришћено још 1.174,57 мегавата, са годишњом производњом 4,287 милијарди киловат-часова електричне енергије. Дакле, само неискоришћени електроенергетски потенцијал Дрине(без бочних електрана) готово да је на нивоу садашњих у целој Електропривреди Републике Српске.

По речима Владислава Владичића, има доста страних интересената и за заједничку градњу других електрана. Веома је атрактивна и градња ХЕ „Мрсово" на Лиму изнад Вишеграда са 43,8 мегавата и годишњом производњом од 165 милиона киловат-часова електричне енергије. Њена акумулација би се налазила углавном у Републици Српској и са десетак одсто у Србији. За сада је урађен идејни пројекат, дошло се до истражних радњи и свакако се очекује да ће и за овај пројекат бити интересената, рекао је на крају наш саговорник.

Драган Обрадовић

Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије

Нова снага из старих електрана

У ЕПС-у се озбиљно приступило пројектима повећања снаге у постојећим термо и хидроелектранама. - Из ТЕНТ-а Б се већ до краја године очекује додатних сто мегавата

Не само код нас већ ни у околним земљама следећих година не би требало очекивати улазак у погон неког већег термоенергетског блока: колико знам до 2015. у изгледу је једино улазак новог 600-мегаватног блока у ТЕ „Шоштањ“ у Словенији. А извесно је да ће код нас потрошња и увоз електричне енергије да расту. Зато смо још прошле године озбиљно приступили пројектима повећања снаге у постојећим, термо, а донекле и у хидроелектранама.

Указујући на ову оријентацију ЕПС-а на почетку разговора за лист “kWh”, Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, напоменуо је да су конкретно у ТЕНТ, током 2007. године, у те сврхе већ укључени разни домаћи институти и фирма „Алстом“, као испоручилац оригиналне опреме за 300-мегаватне блокове у ТЕНТ А и 618-мегаватне блокове у ТЕНТ Б.

- Констатовали смо да на блоковима од 618 мегавата снага може да се повећа за по 50 мегавата. Један ротор високог притиска већ је упућен у Манхајм на одговарајућу дораду и крајем ове године биће уграђен у ТЕНТ Б-1. Ротор из Б-1 биће демонтиран и послат у “Алстом”, тако да ми већ ове 2008. имамо шансу да завршимо тај посао и да повећамо снагу на оба блока у ТЕНТ Б. Истини за вољу, ти блокови већ возе 630, па и 640 мегавата, иако је номинална снага 618 мегавата и тако, на неки начин, већ припремамо и навикавамо људе на посао који их чека.

И на блоку ТЕНТ А-6 ради се на пројекту повећања снаге, који је подељен у два дела. Ове године биће ревитализован цевни систем, јер је тај сегмент стварао велике проблеме. Реконструкција турбинског постројења би се завршила до 2010. и тиме би се, по речима нашег саговорника, добило још 40 мегавата. Радови по том пројекту су већ у току.

Бошко Буха

Битна реконстукција млинова

- Када је реч о блоковима 3, 4 и 5 у ТЕНТ А, да би се и њима повећала снага, претходно је потребно реконструисати млинове и то би се обавило помоћу кредита ЕБРД. Када се ови млинови доведу на пројектоване параметре, добиће се повећање снаге од 20 до 30 мегавата по блоку. Ти послови су већ конкретизовани. Размишљамо, такође, и о довођењу костолачких електрана на номиналне параметре у првој фази, а касније испитаће се њихове могућности и за евентуално повећање снаге – рекао је Буха.

И један старији блок у ТЕ “Колубара” (А-3), током ове године највероватније биће доведен на номиналне параметре, чиме би са садашњих 25 могао да се подигне на 65 мегавата. Наш саговорник истиче да је сваки мегават, који овако добијемо, свакако јевтинији од оног који се увози. У току је, такође, пројекат ревитализације и

повећања снаге у ХЕ "Ђердап" (од чега ће се део послова реализовати и преко аранжмана са Русијом).

- За повећања снаге у термоелектранама, свакако, битно је питање има ли за то и довољно угља. У Костолцу не би требало да буде проблема, јер су ту начињени одговарајући кораци и већ 2007. године постигнута је највећа производња угља до сада. Планира се да ови копови ускоро изађу са производњом од девет милиона тона угља годишње. Радови за то су у току (на петом БТО систему и други). Костолачке електране су од лошег рада дошле на добар ниво, али ту има још доста простора за разна побољшања. Произвеле су 2007. године око пет милијарди киловат-часова електричне енергије и мислим да би брзо, без посебних проблема, могао да се достигне ниво производње од пет и по, а касније и од шест милијарди киловат-часова годишње. Неопходно је скратити време поправки, јер су ти испади углавном изазвани кваровима на цевном систему и на томе се већ ради. Једна екипа из ТЕНТ-а, заједно са стручњацима из Костолца, снимила је садашњу ситуацију, са задатком да предузме одговарајуће мере како би се ти блокови довели на пројектоване параметре - истиче Буха.

Пројекат повећање снаге у ТЕНТ А-6 у две фазе

Високо котирани кадрови

Осврћући се на одлазак кадрова из ЕПС-а, наш саговорник наглашава да се том проблему ни изблиза не посвећује пажња коју заслужује. Често се и не примећују довољно, а када се примете да недостају, обично буде касно. Јер ово су, каже Буха, системи који имају велику инерцију, али се полако урушавају изнутра.

- Врло је неуобичајено да за три године, на пример, из ТЕНТ-а оде 45 инжењера и сто пословођа, предрадника и првих мајстора! Овај податак је врло алармантан и већ дуже време на то указујемо као на велики проблем електропривреде. Иако зараде сада нису тако ниске, млади стручњаци, нарочито они који познају најновије технологије управљања електранама, посао врло лако нађу ван ЕПС-а и одлазе. ЕПС има потребе за таквим профилом кадрова, који се високо котирају на тржишту, јер аутоматизација блокова осетно повећава њихову поузданост. У ТЕНТ А су сви блокови, изузев шестог, аутоматизовани. Такви стручњаци, међутим, врло брзо нађу боље плаћени посао, или оду накратко да заврше неки посао, на пример, за „Сименс", и више се не враћају. Стране фирме, заправо, брзо препознају такве инжењере и не питају за цену. И „Сименс" и „Алстом" у овом тренутку, рецимо, траже велики број тих инжењера („Сименс" чак три хиљаде), а притом не узимају само најбоље кадрове, него и осредње стручњаке, само уколико познају језик – каже Буха.

Наш саговорник наводи и пример заваривача који, иначе, не раде директно у електропривреди, али су у великој мери ангажовани приликом ремонта. То је и разлог што су достигли невероватну проходност у иностранству. Конкретно, приликом предстојећег великог ремонта у ТЕНТ А-6, биће неопходно да се уради чак 60.000 варова, а по речима Бухе, и када би се ангажовали сви заваривачи у постојећим фирмама, посао не може да се заврши на време, па зато овим питањима мора да се посвети изузетна пажња.

Д. Обрадовић

Жељко Бајић, директор ПД "Електровојводина"

Јуриш на губитке

Нетехнички губици смањени на два и по одсто а наплата код „купаца“ који неовлашћено „купују“ струју достигла 50 одсто. – Дуговања као двомесечна фактура. – Три капитална објекта за јачу мрежу

Жељко Бајић

У плану пословања Привредног друштва „Електровојводина“ и у 2008. години основни задаци остају већа наплата потраживања и даљи пад губитака електричне енергије. Иако се у ова два битна сегмента успешно послује, имајући у виду да је наплата потраживања месечно између 98 и 102 одсто, а да су укупни губици сведени на око 12,5 одсто, јасно је да простора за још боље резултате има. Зато ће међу главним циљевима бити смањење укупног дуга купаца за испоручену електричну енергију, који тренутно износи мање од две месечне фактуре (пет и по милијарди динара), при чему се већи део потражује од домаћинстава. Највећи продор последњих година био је у паду нетехничких губитака који сада износе два и по одсто. У доброј мери зауздана је неовлашћена потрошња електричне енергије. Код тих „купаца“ проценат наплате је повећан на 50 одсто. Посебно је за обе ставке значајна и замена мерних уређаја пошто је у сектору „домаћинство“ ван класе и са истеклим роком баждарења чак 40 одсто бројила. А у години јубилеја – 50-годишњици рада, како је за „kWh“ истакао мр Жељко Бајић, директор ПД „Електровојводина“, појачаће се и дистрибутивна мрежа са још три капитална објекта – ТС 110/20 kV.

- Последњих година на конзумном подручју ПД „Електровојводина“ дошло је до благог раста потрошње електричне енергије - каже Бајић. - У њеној структури највише, са око 50 одсто, учествују домаћинства, па купци на високом напону са око 26-27 одсто, а све друго је такозвана остала потрошња. Ове године ће се, процењујемо, домаћинства задржати на приближно истом нивоу, али ће привреда повећати потрошњу и то пре свега због изградње нових објеката. А да би се у 2008. обезбедиле испоруке довољних количина квалитетне електричне енергије, унапредиће се управљање дистрибутивним електроенергетским системом, енергетско планирање и правилна експлоатација и одржавање електроенергетских и пратећих телекомуникационих објеката и опреме.

Полиција и видео-надзор против крађа

Према Бајићевим речима, приход од електричне енергије у 2008. години очекује се да ће бити изнад тридесет милијарди динара, колико би „Електровојводина“ и требало да наплати од купаца. Потраживања за електричну енергију тренутно износе око пет и по милијарди динара, што је нешто мање

У току увођење два стандарда

У „Електровојводини“ је у току увођење два нова стандарда и то за имплементацију система управљања заштитом животне средине (ISO 14001) и за систем управљања заштитом здравља и безбедности на раду (OHSAS 18001), као и њихова интеграција у QMS (по стандарду ISO 9001). Од тих активности завршени су обука менаџмента ПД на тему „Интегрисани менаџмент система“ и извештаји о стању заштите животне средине и о здрављу и безбедности на раду. Пројектни тим је прошао и обуку за имплементацију ова два менаџмент система и усвојене су нове процедуре према захтевима тих стандарда. У следећем периоду предстоје обуке тимова за имплементацију интегрисаног менаџмента система на нивоу седам огранака, затим за оспособљавање интерних оверивача и за примену документације, као и интерне и екстерне провере и избор сертификационог тела.

од две месечне фактуре. Постигнути степен наплате дуга оцењује се задовољавајућим, пошто се наплата текуће потрошње остварује између 98 и 102 одсто, а са старим дуговима наплата је око 87-88 одсто. Али, како Бајић истиче, на њеном повећању и даље ће се радити, тим пре пошто је наплата у прва два месеца 2008. године нешто застала и тек у марту ће доћи до стопроцентног износа.

У структури дуга домаћинства предњаче са 55 одсто, с тим што њихов мањи број повлачи велике дугове. У току је, стога, договор стручних служби за проналажење најефикаснијих решења за наплату дугова који су појединачно достигли износе који улазе у фазу веома високог ризика. Све успешније се решава наплата такозване неовлашћене потрошње, проузроковане немогућношћу добијања решења за прикључак појединих објеката без одговарајуће документације. Тај проблем је делимично ублажен појачаним мерама контроле да се таква врста потрошње сведе у мање оквире, после чега је она крајем 2007. и почетком ове године повећана на 50 одсто. Раније је то било између 20 и 30 одсто. Оно што, међутим, „Електровојводину“ посебно мучи од 2007. године су учестале крађе на објектима. Тиме не само да се наноси материјална штета, него се и објекти оштећују, што доводи и до прекида у напајању купаца електричном енергијом, упозорава Бајић. Планира се да се, пре свега, појача њихова контрола са полицијом, али с обзиром на то да су такви објекти измештени, обезбедиће се и видео-надзор.

Радници стари, млади споро пристижу

У ПД „Електровојводина“ нису задовољни старосном структуром запослених, која је погоршана јер нема пријема младе радне снаге. Како истиче Бајић, у последње време побољшана је, међутим, квалификациона структура, тако да је са високом спремом више од 400, а са вишом 150 радника, што помаже да се надокнади мањак броја дефицитарних стручњака. Доминирају радници техничке струке (42 одсто), затим економисти, правници и административни радници (32 одсто), па стручни мајсторски део – ВКВ и КВ (27 одсто). „Електровојводина'' се суочава са проблемом недостатка стручне радне снаге, а да би се млади кадрови задржали, омогућава им се усавршавање у струци.

- Када је реч о губицима, који тренутно износе око 12,5 одсто, највећи део представљају технички са више од 10 одсто – напомиње Бајић. - Они су проузроковани структуром мреже потрошње и настају од места мерења до места преузимања електричне енергије. И на њих се може утицати да се смање, с тим што су то велике и скупе инвестиције. У току су активности да се мерни уређаји у што већој мери доведу у исправно стање. Само у домаћинствима, тако, ван класе и са истеклим роком бађдарења имамо чак 40 одсто бројила, а превазиђених мерних уређаја код привреде има још више. То су грешке у мерењима које иду на нашу штету. Заостало се са њиховом заменом и тек последњих година она је интензивирана. У току је замена постојећих мерних уређаја новим „Сажемовим“, с тим што се ова бројила морају чувати и за нове купце.

За замену бројила – 25 година?!

Како напомиње Бајић уграђују се модерна бројила, са интегрисаним уклопним часовницима, чиме се смањују огромни губици. Они настају због односа цена киловат-сата у тарифном систему и то посебно у примени ниже и више тарифе, али и код крајњих купаца са великим шаренилом небађдарених и превазиђених бројила. Из урађене анализе види се да тамо где су постављени интегрисани уклопни часовници, у укупној потрошњи мања – ноћна тарифа учествује са 22 до 27 одсто, док у другим деловима конзума достиже и више од 50 одсто. А према изведеним рачуницама у 800.000 домаћинстава на конзумном подручју друштва, за реализацију тог посла, са садашњом годишњом динамиком, потребно је чак 25 година?!

За квалитетније снабдевање купаца „Електровојводина“ ће ове године у нове инвестиције издвојити 1,198 милијарди динара, што је нешто ниже него у претходној 2007. Текућем одржавању објеката намењено је 1,095 милијарди, за ремонте 885 милиона динара, као и 90 милиона динара за набавку основних средстава и то пре свега возила и рачунарске опреме.

- Од најважнијих инвестиција планира се да се заврше три капитална објекта – ТС 110/20 kV. Таман за јубилеј - 50 години рада „Електровојводине“ – напомиње Бајић. - У Шиду, практично, та ТС већ је завршена и почела је да ради, а до Дана друштва – 28. јуна, циљ је да се у функцију стави и у Римским шанчевима. Радови у ТС Челарево су при крају, преостало је да се испоручи и монтира опрема, као и да се усагласе планови са ЈП ЕМС за изградњу далеководног правца. Други део значајнијих инвестиција односи се на реконструкцију средњенапонских водова од 180 километара, као и на поправку нисконапонске мреже у дужини 55 километара. Реконструисаће се и 30 ТС 20/0,4 kV и ТС у Руми 110/35, којој ће се додати и трансформација од 20 kV, за коју се ово ПД определило.

Љиљана Милић
Миодраг Филиповић

ЕД Нови Сад: у марту наплата 100 одсто

УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а

Више струје из ХЕ

Са седнице Управног одбора ЕПС-а

У марту ће производња у проточним ХЕ бити већа од плана, док ће акумулације и ТЕ на угаљ бити ангажоване мање него што је очекивано. – После корекције цене, План пословања ЕПС-а измењен и допуњен, па ће укупан приход у 2008. години бити повећан за 6,7, а укупан расход за 1,4 милијарду динара. – Донација од 40.000 долара Милораду Чавићу

На седници Управног одбора ЕПС-а (председавао Петар Кнежевић), одржаној 24. марта, разматрана је информација о извршењу електроенергетског биланса за фебруар, са проценом за март и са сагледавањем за април 2008. године. Заједничке карактеристике протеклог периода биле су температуре изнад вишегодишњег просека за ове месеце и мања потрошња електричне енергије од билансиране. У фебруару су, због мањих падавина, проточне ХЕ произвеле 11,3 одсто мање од биланса, док су извршењу електроенергетског биланса допринеле термоелектране, које су радиле изузетно поуздано - произвеле су 213 милиона киловат-часова више од плана, што је пребачај од 9,9 одсто.

На седници је речено да ће највећи део мартовских потреба за електричном енергијом (преко 3,8 милијарди киловат-часова) бити обезбеђено из производних капацитета ЕПС-а. У структури процењене мартовске производње електричне енергије очекује се да ће бити више струје из проточних ХЕ, да ће се акумулације користити мање од плана, као и ТЕ на угаљ. Процењени довоз угља за око пет одсто је изнад биланса и крајем марта на депонијама ТЕ би требало да буде око 56.000 тона више од плана. Стање акумулација на крају марта биће изнад билансом предвиђеног нивоа.

Чланови Управног одбора ЕПС-а су, због увећања прихода после поскупљења електричне енергије, донели одлуку о усвајању измена и допуна Годишњег програма пословања ЈП ЕПС за 2008. годину. Такве измене условиле су промењене околности које знатно утичу на пословање ЈП ЕПС, као што су : ступање на снагу новог Тарифног система за обрачун електричне енергије за тарифне купце од 1. марта 2008. године, повећање цена електричне енергије за тарифне купце у просеку за 7,6 одсто, такође од 1. марта, верификовани пројекат извршене процене вредности непокретности, постројења и опреме ЈП ЕПС и зависних ПД, са стањем 1. јануар 2007. године, покренута иницијатива за повећање накнада зарада запослених у ЈП са Космета који нису радно ангажовани и то на 60 одсто тих плата и урађени завршни рачуни у ЈП ЕПС и зависним ПД за 2007. годину.

Како је истакао Ратко Богдановић, директор Дирекције ЕПС-а за економско-финансијске послове, после извршених измена и допуна Годишњег програма пословања ЈП ЕПС за 2008. годину, укупан приход повећан је за 6,7 милијарди динара, а укупан расход за 1,4 милијарду динара. Ипак, укупан губитак у 2008. години износи 27,2 милијарде динара, што је за 5,6 милијарди мање него што је било исказано у Годишњем програму пословања ЈП ЕПС за 2008. годину. У новчаном току недостаје шест милијарди динара, што је мање за 4,3 милијарде динара у односу на усвојени овогодишњи план пословања.

Донете су, такође, и одлуке о изменама одлука о попустима у цени електричне енергије и о овлашћеним представницима оснивача у зависним ПД, као и о начину коришћења средстава за донације и спонзорстава. Управни одбор је донео и одлуку о донацији Милораду Чавићу, пливачком репрезентативцу, у износу од 40.000 долара. Донација ће бити усмерена за обезбеђивање услова за припреме за Олимпијске игре које се ове године одржавају у Пекингу.

М. Филиповић

„Б" мора да се среди!

Институт Винча „снимио" блокове у ТЕ „Костолац Б" и указао шта све умањује производњу у тој електрани. – Знамо „слабе тачке", решавање тих проблема је императив, рекао Зоран Манасијевић. - ТЕНТ и ТЕ „Костолац" могу да повећају производњу за још две милијарде киловат-сати, истакао Бошко Буха

Потпуним технолошко-техничким сређивањем блокова Термоелектране "Костолац Б" и отклањањем поремећаја у сагоревању сировог угља у котловима, могуће је достићи пројектовану снагу у тој костолачкој електрани. То подразумева и смањење гранулације млевеног угља који долази из дробилица са копова, речено је, на састанку представника ЈП ЕПС, које су предводили Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а и Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, са руководством ПД "Термоелектране и копови Костолац", одржаном средином марта у Костолцу. На том скупу даље напредовање у повећању производње електричне енергије најавио је Драган Живковић, директор ПД "ТЕ-КО Костолац", а Драган Јовановић, заменик директора ПД „ТЕ-КО Костолац", указао је на потребу детаљне анализе рада и стања блокова, при чему је нагласио да Костолац мора да иде на даље повећање производње електричне енергије.

Представљање почетних резултата истраживања, рађених заједно са Институтом Винча, изнео је др Предраг Радовановић из ове институције. У отвореној расправи назначено је шта треба урадити да би ови блокови постигли пројектовану снагу. Према речима Радовановића, поред неопходне боље заптивености котлова, као и дробљења угља на мање честице, требало би отклонити поремећаје у сагоревању угља који сада настају услед смањеног увођења топлог ваздуха, због чега долази до његовог споријег кретања.

Након завршене презентације, Зоран Манасијевић се захвалио представницима НИ „Винча" из Београда на исцрпном излагању и квалитетно извршеним испитивањима блокова. Стање блокова у електрани „Б" није задовољавајуће. Ипак, сматра он, ТЕ „Костолац Б" може да буде један од стубова производње ЕПС-а. Извршена термотехничка испитивања су веома корисна не само као показатељ одређеног стања погона, већ и као подлога за извршење и праћење извршења капиталних ремоната. У наредном периоду практиковаће се екстерне, ad hoc инспекције током извођења ремонтних радова на производним постројењима. Упркос овим оценама, може се констатовати да је ПД „ТЕ–КО Костолац" остварило веома значајне помаке у производњи у протеклих неколико година и да ти производни резултати могу бити још већи, пре свега кроз повећање искоришћености постојећих капацитета. После ремоната у наредне две године очекујемо да блокови „Б" достигну номиналну снагу. За „добре пројекте" не постоје финансијска ограничења и у том смислу ЕПС ће ПД „ТЕ–КО Костолац" пружити пуну подршку и помоћ.

Према речима Бошка Бухе, пре 2016. године у Србији не би требало очекивати нове електране. С обзиром на то да потрошња електричне енергије у Србији стално расте, смањење дефицита је могуће само повећавањем домаће производње, сређивањем расположивих капацитета и њиховом довођењу на пројектоване снаге. У Обреновцу су у томе достигнути одговарајући резултати, па то предстоји да се уради и у Костолцу. Уз одређена улагања, на основу обављених испитивања рада постројења која ће се и наставити, у Костолцу је могуће годишње производити и око шест милијарди киловат-часова електричне енергије. А то, исто тако, подразумева и већу производњу угља на коповима.

- Повећањем искоришћености постојећих капацитета у ПД „ТЕНТ" и ПД „ТЕ–КО Костолац" можемо да повећамо производњу за још око две милијарде KWh годишње, истакао је Буха.

У расправи о предстојећим ремонтима на коповима и у термоелектранама, затражена је већа одговорност за обављене послове који се морају што квалитетније урадити. О ревитализацији рударске опреме са "Ћириковца" пресељеној на коп "Дрмно", као и о редовним ремонтима јаловинских и угљених система усклађеним са тим радовима у термоелектранама, присутне је обавестио Веселин Булатовић, директор Дирекције за производњу угља ПД „ТЕ-КО Костолац". Радован Богдановић и Ненад Јанков, директори ТЕ "Костолац А" и ТЕ "Костолац Б", нагласили су и да ће овогодишњи ремонти термокапацитета углавном бити стандардни. Већи захвати биће само на блоку А-1 и на разводним постројењима ове електране, а у ТЕ "Костолац Б" на блоку 2, где је најављена замена око 160 тона опреме на цевном систему.

Р. Е.

ТЕ „Костолац" могу још боље

СТРУЧНО-КОНСУЛТАТИВНИ САВЕТ ЕПС-а

Не одлагати пројекте

Средином марта ове године одржан је састанак Стручно-консултативног савета ЈП ЕПС, којим је председавао Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а за технички систем. У разговору о реализацији Годишњег програма пословања ЈП ЕПС за 2008. учествовали су и Драгомир Марковић, директор Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције и Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије.

Највише речи било је о позитивним ефектима најновијег повећања цене електричне енергије, захваљујући чему ће планирани губитак у овој години бити мањи за 5,6 милијарди динара. Чланови Савета информисани су о изменама и допунама Годишњег програма пословања ЕПС-а, као и о ребалансу Плана. Истакнуто је да ће укупним производним резултатима значајно допринети подигнута ефикасност ревитализованих термоблокова, захваљујући чему су почетком ове године оборени рекорди у производњи електричне енергије.

Са састанка Стручно-консултативног савета ЈП ЕПС

Савет је подржао циљеве пословне политике ЕПС-а у погледу даље ревитализације производних постројења, нарочито проширења и отварања нових угљенокопа, при чему су се чланови овог стручно-консултативног тела заложили за што бржи почетак радова на ревитализацији ХЕ „Ђердап 1". Такође, истакнуто је да је за реализацију стратешких енергетских циљева Републике Србије од посебног значаја завршетак изградње „Колубаре Б" и изградња новог блока у ТЕНТ Б. Иако би било најбоље, како је речено, да се ови пројекти самостално реализују, што с обзиром на економску основу није могуће, требало би да се у што краћем року изаберу стратешки партнери за реализацију ових пројеката.

Р. Е.

УПРАВНИ ОДБОР ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ НАГРАДИО МИЛОРАДА ЧАВИЋА

Са ЕПС-ом у нове победе

„Сада имам све што ми је потребно да се припремим за Олимпијаду у Пекингу", рекао је пливачки ас

Електропривреда Србије угостила је 28. марта пливачког аса и европског шампиона Милорада Чавића, коме је, том приликом, Петар Кнежевић, председник Управног одбора ЈП ЕПС-а, у присуству новинара већег броја редакција, уручио донацију од 40.000 долара. Предајући чек и одлуку Управног одбора ЕПС-а о донацији, Кнежевић је Чавићу честитао на досадашњим врхунским спортским резултатима и пожелео му још много медаља.

Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, захвалио је Чавићу на свему што је учинио за српски спорт и Србију и изразио наду да ће му средства која му ЕПС поклања омогућити да обезбеди све услове који су му потребни да нас и на следећим такмичењима, пре свега на Олимпијади, обрадује и да заставу Србије дигне на највиши јарбол. Ђорђевић је истакао да је сасвим логично да државна компанија буде уз државног репрезентативца и да ЕПС овом својом донацијом показује не само да је највећа државна већ и друштвено одговорна компанија, која помаже у стварању услова за укупан развој нашег друштва.

Са уручивања донације ЕПС-а Милораду Чавићу

- Ми желимо да се наша деца угледају на праве јунаке, са врлинама какве има Милорад Чавић. Нико нема права да га на било шта обавезује. Ми то и не чинимо, али сви знамо какве су Милорадове врлине. Верујемо у њега и желимо да му помогнемо да све своје снаге усмери ка пливању, а не на решавање проблема, које његови конкуренти и немају – рекао је Ђорђевић.

Милорад Чавић, рекордер на 50 метара делфин, захвалио је на донацији рекавши да сада има све што му је потребно да се припреми за Олимпијаду у Пекингу.

А. Ц.

Дотоци увећани, термаши коначно одахнули

Производња проточних хидроелектрана у марту на нивоу биланса. – Термоелектране произвеле четири одсто мање од планираног, а и потрошња електричне енергије испод планиране

Ако би се кретање потрошње струје у Србији посматрало само у односу на електроенергетски биланс, онда би неоспоран закључак био да се она смањује, јер је и у марту ове године, као и претходног месеца, била мања од планиране. Истина је, међутим, нешто комплекснија. Тачно је да је потрошња прошлог месеца била око седам одсто мања од билансиране, али је зато и 3,7 одсто била већа него марта прошле године. На основу података Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом јасно се види да је мартовска потрошња била испод планиране зато што је и тај месец, после јануара и фебруара, био топлији од вишегодишњег просека. У марту је средња месечна температура износила 9,2 степена Целзијусова, а то је 2,4 степена више од просека.

Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у овој ЕПС-овој дирекцији, наводи да је у марту потрошено 229 милиона киловат-сати мање него што је планирано и да је просечан дневни бруто конзум (без Космета) износио 100 милиона kWh. Бруто конзум Републике, без потрошње на Космету, на месечном нивоу износио је 3,1 милијарду киловат-сати.

Акумулације очуване за април

Мања потрошња од планиране омогућила је термосектору у ЕПС-у да предахне, после напрегнутог вишемесечног рада и обарања сопствених рекорда из месеца у месец. У помоћ су притекле и проточне хидроелектране, чији су агрегати појачано радили захваљујући увећаним дотоцима на Дунаву и осталим рекама у Србији.

Басарић истиче да су овако смирена потрошња и билансна производња у проточним хидроелектранама омогућили почетак ремонта у термосектору према планираним терминима. Термаши су, дакле, после изузетно напорног зимског рада, добили шансу за предах, што се производње тиче и према плану почели ремонт својих постројења. Хидраши су, међутим, у нешто другачијој ситуацији. Проточне хидроелектране произвеле су у марту 994 милиона kWh, што је на нивоу билансираних количина, а то је и 1,8 одсто више него у марту прошле године. Басарић додаје да је, захваљујући мањој потрошњи од планиране, рационализовано коришћење акумулација, па су електране на овим језерима произвеле 21,9 одсто мање него што је билансом предвиђено. Мање ангажовање акумулационих хидроелектрана у марту омогућило је очување енергетског садржаја за април, тако да се у овај месец ушло са резервама воде већим него што је планирано. Попуњеност акумулационих језера на крају марта била је око 56 одсто максималног садржаја.

Проточне хидроелектране увећале производњу: ХЕ „Бајина Башта“

Довољно угља на депонијама

Термоелектране на угаљ (без ТЕ на Космету) произвеле су у марту 2,114 милијарди kWh, што је четири одсто мање од биланса, али и 10,7 одсто више него у истом месецу претходне године. Басарић каже да су на крају марта залихе угља на депонијама биле веће од билансираних, не само захваљујући томе што су термоелектране биле под мањим притиском потрошње електричне енергије у Србији него и зато што су рудари добро радили.

- Захваљујући стању хидроакумулација и расположивим количинама угља на депонијама ТЕ, извршење електроенергетског биланса до краја априла ове године биће сигурно. При томе, имаћемо и потребну флексибилност у планирању рада електроенергетског система ЕПС-а. То значи да смо обезбедили све предуслове за извршење биланса и да ће ЕПС из расположивих капацитета подмирити све потребе за електричном енергијом у Србији – истиче Басарић.

А. Цвијановић

Паре „скројиле“ планове

За ову годину довољно новца само за започете и хитне пројекте. – План смањен за 20 одсто у односу на прошлогодишњи, али ни тако „скраћен“ не може да се потпуно покрије. – Више пара тек са повећањем цене електричне енергије

План инвестиција ЕПС-а за 2008. „тежак“ је 28,563 милијарде динара. У односу на прошлу годину, скромнији је за двадесет одсто! Разлог – приход ЕПС-а не може да омогући већи „буџет“ за инвестиције. У тај план су ушли само започети и најхитнији пројекти.

- Приоритет су добили рударски и хидроенергетски сектор - истиче Драгомир Марковић, директор Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције. - Претходних година термоелектране су добиле значајан новац за ревитализацију постројења и подизање перформанси, тако да ће ове године акценат бити на коповима и у ХЕ. Неће, наравно, бити прекинуто финансирање започетих вишегодишњих пројеката, али инвестициона активност је подређена расположивим средствима. Улагаћемо онолико колико имамо. Разлику морамо покривати што је могуће више повећањем прихода и смањивањем трошкова, али и повећањем извоза, смањењем увоза, ефективнијим радом постројења... Какав -такав баланс потребних средстава, тако, могуће је постићи тек са новим повећањем цене електричне енергије.

Драгомир Марковић

Средства за инвестиције треба да пристигну из неколико извора. Највећи део је из текућег пословања (12,327 милијарди динара) и из кредита (13,4 милијарде). Остали инвестициони извори су знатно мањи: средства купаца (1,2 милијарде динара), донације (976 милиона) и еколошка такса (660 милиона). Укупно, значи, 28,563 милијарде динара.

Кредит за пресељење Вреоца

Нека од тих средстава, притом, већ су „резервисана“. Тако, рецимо, новац од донација намењен је регулисању система отпепељивања у ТЕНТ Б, док је прилив од кредита усмерен пројектима у току – за ревитализације ХЕ „Бајина Башта“ и ТЕ „Костолац А“, као и за систем отпепељивања у ТЕ „Костолац Б“. Средства из такозваног “руског дуга“ намењена су за ревитализацију ХЕ „Ђердап 1“. Кредитима се финансирају и радови на копу „Тамнава-Западно поље“. Највећи кредит, који ће ЕПС тражити од домаћих банака, биће за пресељење насеља Вреоци од 4,764 милијарде динара. Тај кредит, међутим, како каже наш саговорник, мора да сачека док се не дефинишу све потребне одреднице, укључујући општи интерес, просторно-планску документацију, пратећу документацију за експропријацију... Када је реч о средствима купаца, већи део биће уложен у ревитализацију дистрибутивне мреже.

Највећа улагања у 2008. години, и то без обзира на извор средстава, биће у рударски и хидроенергетски сектор. За Рударски басен „Колубара“ и за коп

Стратешки пројекти без пара – на „леду“

Према Марковићевим речима, без пара из инвестиционих фондова ЕПС-а у 2008. години остаће, највероватније, стратешки пројекат изградње комбинованог блока за производњу електричне и топлотне енергије, снаге око 400 MW у ТЕ-ТО Нови Сад. Ово ново постројење требало је да надокнади мањак електричне енергије већ од 2011. године, као и да дугорочно реши питање грејања овог града, с тим што и тај као и други стратешки пројекти већ дуже време чекају сагласност Владе Србије. По једноставној рачуници, чак и кад би се догодило да влада ускоро одобри реализацију пројекта реконструкције ТЕ-ТО Нови Сад, такав нови објекат не би могао да се пусти у погон пре 2011-2012. А то значи и да ће се за то време увозити електрична енергија која ће Србију, у периоду кашњења од две године, безмало коштати колико и сама инвестиција од 160 до 200 милиона евра! Уместо да се за те две године такво улагање исплати, толико ће се пара за то време изгубити.

Дрмно у Костолцу биће издвојено 12,7 милијарди динара, за хидроелектране (без ревитализације ХЕ „Ђердап 1“) намењено је 2,3 милијарде динара, у термоелектране седам и у дистрибуције више од пет милијарди. Преостали новац усмериће се у текуће инвестиције.

- У реализацији је и више започетих пројеката и радови на њима се неће прекидати. Без обзира на несташицу пара, ипак, неће бити угрожена ни једна од таквих планираних инвестиција – напомиње Марковић. - Али, то је добрим делом проистекло и из доброг планирања у ЕПС-у. Урађен је, стога, план са првим и другим приоритетима. А прави смисао за нове инвестиције добио би се остваривањем плана из другог приоритета, за чије би кључне пројекте ЈП ЕПС уложио више од 24 милијарде динара сопствених средстава. Али, са оваквим повећањем цене електричне енергије то није изводљиво.

Тек следе последице несташице новца

На основу таквог инвестиционог плана произлази да ће се краткорочне последице недостатка финансијских средстава премостити. Међутим, за дугорочне то није могуће. Тако, на пример, минимум законских обавеза, а пре свега према заштити животне средине, краткорочно ће се испоштовати, али дугорочно до 2015. године тим одлагањем само се отежава реализација послова који морају да сеураде, а угрожава се и крајњи рок, због чега ће се, уколико се у томе закасни, плаћати и казне.

Последице неизвршавања планираних инвестиција, нажалост, и по ЕПС и по купце, биће тешке. Неки важни радови, којима се повећавају производне могућности рудника угља, као и велики стратешки пројекти у нове

Улагања у РБ „Колубара“ – инвестициони приоритет

капацитете за производњу електричне енергије, сигурно ће каснити, тако да од њих неће бити ефекта ни у следећих неколико година. Не стварају се услови ни за повећан обим производње и резерви угља, што смањује производне могућности копова у овој години, уз ризик даљег пада у идућим годинама. Ту су, затим, кашњења у започетим инвестиционим активностима, а под знаком питања су и пројекти које финансирају међународне финансијске институције, смањење губитака у дистрибутивној мрежи, повећани проблеми у приобаљу ХЕ „Ђердап“. А да се и не спомиње отежано спровођење мера за очување животне средине, што је, између осталог, и један од услова за улазак у Европску унију.

Р. Р. З

РЕМОНТИ У ПД ТЕНТ

Старт радова на блоку Б 2

У ТЕНТ Б, 4. априла, приведене су крају припреме за почетак двомесечног ремонта блока 2, снаге 620 мегавата. Према плану, његово развезивање из електроенергетског система обављено је тог дана у вечерњим часовима. У главне предстојеће радове спада, пре свега, замена цилиндра високог притиска (статорских и роторских лопатица) у циљу повећања снаге блока за 50 мегавата. Знатно обимнији, међутим, биће радови на цевном систему котла и на међупрегрејачима 1 и 3. Урадиће се, осим тога, и редовне поправке, санација остале опреме и виталних делова постројења.

Првих дана априла у ТЕНТ А, на блоку 3, почела су, такође, функционална испитивања и пробно покретање уређаја, после завршеног, првог по реду, овогодишњег ремонта у овој електрани. Према плану, 7. априла, потпаљен је котао, а дан касније блок је повезан на мрежу електроенергетског система.

За време четрдесетодневног застоја рада тог блока, поред стандардних радова, контрола и испитивања, урађено је и неколико нетипичних захвата. Замењени су, тако, најкритичнији делови цевног система котла, економајзера, међупрегрејача... На цевном систему кондензатора промењене су цеви излазног дела генератора, а урађено је и осам температурних сензора на унутрашњем блоку цилиндра високог притиска турбине. А због учесталих кварова и отказивања виталних делова електроенергетске опреме набављен је нови трансформатор сопствене потрошње (снаге 36 MVA) који ће ускоро бити пуштен у рад.

С. М.

БЕРЗА НИЈЕ ПИРАМИДАЛНА БАНКА

Паника – лош савезник инвеститора

Цене по којима ће инвеститор куповати и продавати вредносне папире, као и погодан тренутак за реализацију своје инвестиционе одлуке, зависе од самосталне процене, засноване на анализама, очекивањима и потребама купаца и продаваца акција и обвезница

Старо трговачко правило да робу треба продати по што вишој цени, а купити што јефтиније важи и за берзанску трговину, у којој панично понашање инвеститоре сигурно води у капиталне губитке, односно у ситуацију да им „ћар поједе вајду".

Акционари и они који ће то тек постати требало би да знају да берза није пирамидална банка, већ специфична „пијачна управа" која омогућава инвеститорима да на „пијаци" вредносних папира, као што су акције и обвезнице, сваког дана купују и продају, мењају састав својих портфеља.

Нема зараде на кратак рок

Портфељи, који представљају скуп вредносних папира различитих емитената, морају се повремено протресати тако што ће се део акција продати кад им цене буду најатрактивније и заменити новим од којих се очекује да временом обезбеде солидну зараду.

Цене по којима ће инвеститор куповати и продавати вредносне папире, као и тренутак који ће сматрати погодним за реализацију своје инвестиционе одлуке, зависе од самосталне процене, засноване на анализама, очекивањима и потребама купаца и продаваца акција и обвезница. Ваља, притом, имати на уму то да се ретко дешава да се изузетна зарада може остварити на кратак рок, што значи да профитирају само они који знају да се понашају у складу са народном пословицом „трпен – спасен", односно који нису склони брзоплетом понашању и опредељени су за дугорочна улагања.

„Северац" који је пред крај зиме дунуо на берзи, изазивајући масовно појефтињење акција и драматичан пад оба индекса као показатеља преовлађујућег тренда у ценовницима тих хартија од вредности, последица је, како сматрају аналитичари, не само нарастајуће политичке кризе у земљи која је довела до пада владе, неизвесних резултата будућих избора, нити потреса на светским берзама, који се као ехо преносе и на српско тржиште, већ је томе највише допринела паника која је овладала међу инвеститорима, а за коју не постоји економски разлози.

Неискоришћен потенцијал инвестиционих фондова

Јер, српска економија је најбрже растућа у региону, са стопама раста око седам одсто на годишњем нивоу, а имајући у виду и то да бруто друштвени производ још није досегао ниво из 1990. године, као и да се припремају велики инфраструктурни пројекти, чини се логичним да Србија не би требало да уђе у велику економску кризу. Ово тим пре што су компаније, чијим акцијама се тргује на берзи, лане махом пословале веома успешно и најављују наставак тог тренда и у овој години.

У Србији је у инвестиционе фондове уложено око пет евра по становнику, док у земљама у региону просечан грађанин има уложено између 500 и 1.000 евра, што говори о великом, засад неискоришћеном потенцијалу наших инвестиционих фондова.

Потреси на берзама нису неуобичајени, јер нико не може гарантовати да за неколико недеља цене неких акција не могу бити ниже од садашњих, али није згорег подсетити да берзански играчи, по правилу, улажу на дуже рокове, зарађујући више него што би добили од штедње. Инвеститори би, притом, требало да стрпљиво формирају своје портфеље хартија од вредности, правећи оптималан однос између инвестиција у некретнине, штедње и тржишта капитала по принципу „не држати сва јаја у истој корпи".

П. В. А.

Учење пре трговања на берзи

Пре почетка трговања акције морају бити уписане у Регистар, а фирма – емитент је дужна да објави проспект предузећа. – Како се утврђује цена акција

Актуелна законска процедура подразумева да се акције предузећа у процесу приватизације морају појавити на берзи како би се утврдила њихова тржишна цена. Према одредбама Закона о приватизацији, неопходно је, међутим, да се претходно акцијски капитал и његови власници упишу у Регистар хартија од вредности, као и да се сачини и објави проспект предузећа, као својеврсне личне карте фирме.

До прошле године на Београдској берзи трговало се на незваничном тржишту, које прихвата акције свих емитената са статусом акционарског друштва стеченом у процесу приватизације. У години пунолетства Београдске берзе, 10. априла лане, кад су се премијерно на листингу А појавиле акције „Тигра“ из Пирота, након што су испуниле претходне веома строге услове, прорадило је, такође, званично берзанско тржиште, на којем се тренутно котирају акције још два предузећа „Енергопројект холдинга“ (од 19. јула) и „Соја протеина“ (од 26. октобра).

Карактеристика тржишта акција из процеса приватизације у Србији је велики број ситних акционара, који су махом недовољно обавештени о хартијама од вредности и уопште о берзанском пословању, што је утицало на продају многих квалитетних хартија испод реалне цене, отежавајући установљење објективне слике о вредности предузећа. За акције које тек почињу да се мењају на берзи најприхватљивији систем трговања су периодичне аукције по преовлађујућој цени, јер се тако обезбеђује максимирање промета, уравнотежена продаја и тражња, као и најмање ценовно колебање.

За утврђивање цене акција из приватизације Београдска берза је установила три метода: преовлађујуће цене (за већи број купаца и продаваца, учесника на аукцији), минималне цене и минималне количине (за велике пакете намењене купцима који од почетне цене лицитирају навише) и вишеструке цене у континуираном промету (за акције код којих постоји ценовна равнотежа

и ликвидност, односно стална понуда и тражња).

Метод периодичне аукције, са преовлађујућом ценом, значи да се аукције обављају у одређеном временском интервалу и да се на њима утврђује доминантна цена по којој се може „упарити“ највећи број налога.

Налог „по тржишној цени“ код овог метода често се исказује и као налог „по најповољнијим условима“, „по дневној“ или „по утврђеној цени“, „по свакој цени“ и одражава намеру клијента да обави трансакцију по било којој цени која преовлађује тог дана. Овај налог се не може испоставити на првој аукцији, за коју не постоји тржишна цена, јер постоји ризик од реализације по неочекивано лошим условима.

Метод минималне цене и минималне количине је, у ствари, лицитација и подразумева да се на страни понуде у једном налогу објави укупна количина акција, као и најнижа цена. Налози тражње, који нису ограничени по броју, могу бити пласирани само по количини истоветној оној из налога понуде, док цена не може бити нижа од оне коју траже продавци.

Надметање траје док има заинтересованих купаца који учествују на лицитацији, а највиша понуђена цена по којој се закључи трансакција је уједно и последња, уколико је на страни тражње остало три минута.

П. В. А.

Све о бесплатним акцијама

Лист „kWh“ ће у следећим бројевима објављивати одговоре експерата на питања читалаца у вези са бесплатном поделом акција јавних предузећа. Ваша питања можете слати на адресу – ЕПС – Сектор за односе с јавношћу („kWh“), Београд, Царице Милице 2, или на мејл list-kwh@eps.co.yu Потрудићемо се да одговоре добијете у следећем броју вашег листа „kWh“.

Милан Павловић, Београд: Ко у ЕПС-у има право на 200 евра по години стажа?

Сви радници фирми које су биле у саставу ЕПС-а од 1992. године па до сада, моћи ће да бирају да ли ће узети 200 евра по години стажа или ће се уписати, као и сви остали грађани, за бесплатне акције. Они који су радили у једном ЈП, па прешли у друго, имаће право на онолико новца колико су година радили у ЕПС-у. То значи да радници предузећа које је основао ЕПС : ЈУГЕЛ, ЕКЦ и слична њима немају право да добију 200 евра по години радног стажа, већ су у категорији осталих грађана који нису добили бесплатне акције у досадашњем току приватизације. То не важи и за све оне који су радили у појединим предузећима који су пословали као део ЕПС-а. У том смислу под ЕПС спадају и „Електромрежа Србије“, ПЕУ „Ресавица“, „Копови Косова“, „Термоелектране Косово“ и „Електрокосмет“. Значи, иако ЈП ЕПС од јуна 1999. године није у могућности да управља својим капацитетима на Космету, то не значи и да ови радници немају статус запосленог и могућност избора.

Милена Павићевић, Пожаревац: Имала сам акције у фирми у којој сам претходно радила. Две године радим у ПД „ТЕ-КО Костолац“. Да ли, на основу радног стажа, имам право на акције ЕПС-а (за време које радим у овом ЈП)?

Овде није наведен назив предузећа у којем су већ стечене бесплатне акције, а по важећем закону, имате право на две године рада у ЕПС-у ако је то претходно предузеће приватизовано по Закону о приватизацији. Али, уколико је приватизовано по Закону о својинској трансформацији немате право на бесплатне акције у ЕПС-у.

Родољуб Перић, Ужице: Интересује ме да ли као радник ЈП ЕПС остварујем право на бесплатне акције, јер имам мало година радног стажа у том ЈП тј, да ли имам право на акције од 1.000 евра?

Пошто не наводите колико оствареног радног стажа имате у ЕПС-у, одлучите сами да ли ћете остварити право као запослени или као грађанин, с обзиром да на то имате право само по једном основу. Одлучите сами коју опцију прихватате.

Милорад Бећковић, Пирот: Могу ли се одрећи старих безвредних акција и да их „вратим“ држави?

Сви грађани који су већ добили бесплатне акције и нису их продали, већ крајем априла моћи ће да их се одрекну и „врате“ држави. За узврат, држава ће им омогућити да се пријаве за бесплатне акције великих ЈП, за шта евидентирање траје до јула 2008. године. Значи, грађани који никада нису продали нити једну акцију, коју су стекли бесплатно у процесу приватизације, моћи ће да се одрекну својих безвредних деоница у корист државе. Али, они који су продали макар једну акцију, а остале задржали, ово право неће добити. Дакле, ову могућност имају само они који нису приходовали нити један динар од бесплатно стечених акција, без обзира на то о којем је предузећу реч.

Василије Јовановић, Ваљево: Од 1982. године радио сам на Површинском копу „Добро Село“ код Приштине и имам три године радног стажа (предузеће је било у саставу ЈП ЕПС). Сада радим у другој фирми у којој сам 1998. године добио бесплатне акције за десет година рада у њој. Да ли имам право да добијем и акције ЕПС-а?

По важећем закону немате право на бесплатне акције у ЕПС-у, јер сте остварили право на акције без накнаде по Закону о својинској трансформацији у поступку приватизације фирме у којој радите.

Оливера Колаковић, Липљан: Нисам у могућности да, због изгубљене радне књижице, обезбедим потпуну документацију за добијање бесплатних акција ЈП ЕПС, у којем сам раније радила. Како у том случају могу да остварим ово своје законско право?

Некадашњи радници ЈП ЕПС са Космета, као и из других ЈП, чије су радне књижице остале заробљене на Космету, моћи ће, ипак, да се пријаве за бесплатне акције по основу стажа и то са – непотпуном документацијом. За такве случајеве , упркос важећим прописима којима се ово право остварује, направиће се изузетак. Јер, они који су са Космета избегли и у пензију отишли пре 9.јуна 1999. године најчешће и не могу да дођу до својих радних књижица (за пензионисане после тог рока подаци о томе постоје на територији Србије). Како је потврђено у Министарству економије пензионери ЈП ЕПС, као и други из ових пет ЈП, који имају тај проблем могу на шалтере Националне службе за запошљавање да оду и са непотпуном документацијом која ће им бити примљена. Држава ће, међутим, у даљем поступку проверавати сваки такав случај.

Р. Е.

Илустрације: **Никола Оташ**

Ко ће покупити „кајмак“?

Ако би се сабрало све што је у претходних месец-два дана објављено у домаћим медијима, Србији предстоји интензивна вишегодишња градња нових електрана. Најсвежија вест говори о отварању рудника у Драгачеву и градњи термоелектране у Лучанима, где се ангажује фирма ЕФТ, а нешто раније помињане су термоелектране у Сјеници, Зајечару и Апатину, где би гориво било отпад. Пре тога су лансиране приче о градњи термоелектрана на гас у Новом Саду, Нишу и Београду... списак није коначан. До јавности још нису доспеле вести о намерама неких страних компанија да у сливу Дрине граде петшест хидроелектрана, иако се о томе у стручним круговима увелико разговара. Мада за већину „планираних“ објеката нису познати ни основни подаци, као што су рокови, инсталисане снаге, годишња производња, реално је претпоставити да би толико нових објеката умногоме „ојачало“ производне електроенергетске капацитете у Србији.

Ту се одмах сударамо са чудном ситуацијом – ниједан од помињаних објеката нема никаквих додирних тачака са Електропривредом Србије, Стратегијом енергетског развоја Републике или било каквим дугорочним програмима градње нових електрана. Зна се да ЕПС већ годинама најављује градњу термоелектрана ''Колубара Б'' и трећег блока у ТЕНТ-у Б, више пута је било речи о расписивању тендера и тражењу стратешког партнера, али све личи на игру хоћу-нећу, бар кад је реч о надлежним државним институцијама.

Па, шта је с тим силним електранама? По закону, Министарство рударства и енергетике даје енергетску сагласност као почетни документ за градњу било које електране. Провером смо установили да нико од силних „инвеститора“ није уопште тражио ма какав папир за најављени објекат. А ни Агенцији за енергетику Републике Србије нико се није обратио да би бар сазнао какав је поступак легализације посла око градње електрана.

Ипак, не би ваљало унапред закључити да је реч о потпуно празној причи кад се лансирају вести о намерама градње нових електрана у Србији. Било да је реч о све већим потребама купаца у Србији, било да се проблем сагледава у регионалном или чак европском окружењу, очито се јавља мањак струје. Боље речено, отвара се шанса за пласман значајних количина електричне енергије, а самим тим и за профитно улагање у градњу нових објеката. Узме ли се у обзир и незаустављиви раст цена свих облика енергије, улагачи, очигледно, рачунају на убирање „кајмака“ производећи електричну енергију и тргујући њоме. Питање је само ко ће „кајмак“ и покупити на овом нашем подручју.

Илустрација: **Југослав Влаховић**

А одговор је унапред јасан – паметни и способни. Може се то назрети из недавно објављених података о пословању енергетских компанија у прошлој години. Као пример узели смо две: италијански ЕНЕЛ је прошле године повећао нето добит за 31 одсто и остварио профит од 3,98 милијарди евра; чешки ЧЕЗ је у 2007. такође повећао нето добит за 50 одсто и остварио профит од 2,46 милијарди евра. Сваки коментар би био излишан када се не би знало да је ЕПС исте године имао губитак од око десет милијарди динара, а ни ове се неће ратосиљати дубиоза. Можда вреди, стога, поменути и тек обелодањене податке о спољнотрговинској размени Србије у прошлој години: забележен је рекордан дефицит од 9,5 милијарди долара. Ако су извоз и увоз тема неких других анализа, ваља рећи бар то да је прошле године увоз енергије Србију коштао 3,2 милијарде долара. Највећа ставка је увоз нафте, деривата и природног гаса, али су и издаци за увоз кокса, па и електричне енергије значајни.

У целој причи о најављеној градњи нових електрана највише збуњује нејасан статус таквих објеката, однос са јавним државним предузећем и положај на домаћем тржишту. Следе питања - да ли ће такви произвођачи бити у обавези да продају струју, или бар њен део на домаћем регулисаном тржишту, што ће рећи по важећем тарифном систему и прописаним ценама? Да ли ће странци правити овде електране и извозити струју без икаквих обавеза према Србији, а нама остављати отпад и загађења? Или ће се наставити досадашња пракса да странци послују по економским законитостима, а домаће фирме како им политичари одрежу, под изговором страха од инфлације или чувања стандарда? Сигурно је, притом, да се ниједан пројекат неће реализовати ако се не дозволи тржишно понашање. То покреће суштинску тему – како једнима у сваком погледу дозволити тржиште (страним компанијама које имају пара), а друге претворити у социјалну установу која има обавезу да обезбеди струју за све тарифне купце, без обзира да ли су велике стране компаније или угрожени домаћи купци? Можда ће навала свих који хоће да граде електране приморати власника-државу да цену ЕПС-ове робе такође препусти тржишту. Бар мало.

Драган Недељковић

ШТА ЕПС ЧИНИ ДА ОЛАКША ПЛАЋАЊЕ РАЧУНА ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ

Попуст користи трећина тарифних купаца

Прошле године, попусте по свим основама месечно просечно користило више од 1,2 милиона купаца у Србији, којима су обавезе умањене за око 14,6 милиона евра. – Поред попуста на уредно измирење дуга, рачуни се умањују и купцима у стању социјалне потребе

Мр Мирко Ђурић

Управни одбор ЕПС-а донео је прошлог месеца нову одлуку о попусту у плаћању цене електричне енергије, која је уследила после ступања на снагу новог Тарифног система, првог марта ове године. Овом одлуком измењени су услови под којима попусте у плаћању месечних износа обрачунате електричне енергије остварују тарифни купци из категорије „широка потрошња“, група „домаћинство“, са посебним материјалним условима, док је попуст на уредно измиривање обавеза остао исти за све купце. Тако ЕПС и даље даје олакшице за плаћање рачуна за струју по два основа. Један је попуст од пет одсто за уредно плаћање рачуна, који могу да користе сви тарифни купци, и други, чија је форма сада усаглашена, за оне категорије купаца који су обухваћени неким од видова социјалне заштите, а сада износи 35 одсто од цене киловат-сата.

Јефтином струјом штите се богати

Директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије мр Мирко Ђурић каже за наш лист да Електропривреда Србије, дајући попусте на цену електричне енергије одређеним категоријама купаца и одричући се на тај начин дела својих прихода, наставља своју добру праксу у преузимању дела социјалне одговорности за стање у друштвеној средини.

- Укупан износ попуста, по оба основа, које је ЕПС одобрио 2007. године био је око 1,2 милијарде динара. Просечно месечно, то је око 99 милиона динара, што је 2,28 одсто од просечне месечне продаје електричне енергије купцима у категорији „домаћинство“ - навео је Ђурић, додајући да је ово значајан део средстава и са аспекта прихода ЕПС-а и са аспекта издвајања за социјалну заштиту грађана.

Ђурић каже да се ово издвајање из пословног фонда ЕПС-а нажалост често испушта из вида када се у јавности говори о цени струје, која наводно треба да буде одређујући чинилац социјалне сигурности.

– Са ниском ценом струје – истиче он - више се штити кућни буџет оних који могу да плате реалну, економску, цену него грађана у стању социјалне потребе. Што се заштите стандарда грађана уопште тиче, значајан је и попуст од пет одсто који ЕПС даје за уредно измирење обавеза. Додатни су попусти за купце у стању социјалне потребе. Они, поред 35 одсто попуста на утрошену електричну енергију, добијају и смањење цене за снагу ако троше мање од 350 киловат-сати, тако да њихови рачуни за електричну енергију месечно могу да буду мањи за целих 40 одсто.

Директор Дирекције за дистрибуцију не оспорава да је попуст од пет одсто ЕПС увео превасходно ради повећања наплате продате електричне енергије, али скреће пажњу да тај попуст има подједнако, ако не и већи, позитиван ефекат за купце.

- Овај попуст од пет одсто прошле године добило је, кумулативно за годину дана, око 14,4 милиона купаца. То значи да је просечно месечно око 1,2 милиона купаца у овој категорији користило овај попуст. С обзиром на то да у Србији има око три милиона купаца електричне енергије у категорији „домаћинства“, јасно је да је више од трећине њих сваки рачун за утрошену електричну енергију током прошле године платило са умањеним износом од пет одсто. Још прецизније, овај попуст стално је користило 39,71 одсто купаца. У новцу, то је за годину дана готово милијарда динара, која се

Боља координација

У Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије одржан је прошлога месеца састанак са директорима свих привредних друштава ЕПС-а за дистрибуцију, на коме је договорено да се успостави боља координација рада на релацији Дирекција – привредна друштва. У уводном излагању директор Дирекције мр Мирко Ђурић рекао је да је циљ да се вертикална организација компаније усагласи са потребама у реализацији пословне политике у дистрибутивном сегменту, где су смањење губитака и развој система управљања дистрибутивним системом приоритетни циљеви. Тога ради, уједначена су документа која проистичу из постојећих процедура рада, а која ће омогућити редовнију и садржајнију комуникацију по вертикалној организацији, у погледу праћења потрошње електричне енергије, смањивања губитака, наплате, инвестиционих улагања и свих аспеката реализације циљева Плана пословања.

није слила у касу ЕПС-а, већ је остала купцима – каже Ђурић.

Овом износу, како истиче наш саговорник, треба додати вредност попуста који су добили корисници права на материјално обезбеђење, што је око сто милиона динара на годишњем нивоу, и још око 94 милиона динара попуста који су добили купци чија су домаћинства у стању изузетне социјалне потребе.

- Са укупном том сликом, односно са око милијарду и двеста милиона динара, што је око 14,6 милиона евра, које је ЕПС прошле године „уложио“ у социјалну сигурност купаца електричне енергије, Електропривреда Србије сигурно заузима место једне, у социјалном смислу, од најодговорнијих и најсолидарнијих компанија у Србији – истакао је Ђурић.

Милан Миросављевић

Потрошња одређује попуст

У Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије сливају се сви подаци из привредних друштава ЕПС-а за дистрибуцију у вези са одобравањем попуста купцима. Милан Миросављевић, директор Сектора за тарифе и односе са тарифним купцима у овој дирекцији, каже да ће, после ове нове одлуке Управног одбора ЕПС-а, а у складу с новим Тарифним системом, купци из категорије „домаћинство“, корисници материјалног обезбеђења или неког од других видова социјалне заштите, остваривати право на попуст само на утрошену активну енергију, а не и на обрачунску снагу и на накнаду за мерно место, ако не троше мање од 350 киловат-сати месечно.

У суштини, према речима Миросављевића, није измењена вредност укупног попуста који могу да остваре ови купци, већ само његова структура. На основу доказа о праву на социјалну заштиту, које прибављају од надлежних органа, они добијају 35 одсто попуста на износ за утрошену активну енергију. До сада је одобраван попуст од 30 одсто за потрошњу до 450 киловат-сати месечно, односно за потрошњу 300 киловат-сати и за обрачунску снагу, за фиксни део, у вредности од 2,16 киловата.

- Одлуком Управног одбора сада су корисници социјалне заштите разврстани и према количини утрошене електричне енергије на чију цену добијају попуст. Корисницима материјалног обезбеђења попуст од 35 одсто одобрава се за месечну потрошњу до 450 киловат-сати, а купцима у стању социјалне потребе (корисницима додатка за туђу негу, дечјег додатка, хранитељској породици и слично) за исти проценат умањује се рачун за месечну потрошњу до 350 киловат-сати. Овај попуст купац може да оствари само по једном од ових основа – или као корисник материјалног обезбеђења, или као појединац, односно члан породице у стању изузетне социјалне потребе – објашњава Миросављевић.

Он скреће пажњу да се право на попуст по основу социјалне потребе добија уколико купац уредно плаћа рачуне за електричну енергију. Каже да се право користи само за мерно место – бројило на адреси на којој тарифни купац има пребивалиште.

У „социјали” 40.000 купаца

На питање колико корисника социјалне заштите у Србији остварује попуст у плаћању електричне енергије, Миросављевић наводи да је прошле године, посредством центара за социјални рад, право на попуст месечно остваривало око 32 хиљаде купаца с правом на материјално обезбеђење и још око осам хиљада купаца који су обухваћени другим видовима социјалне заштите, на основу прописа о социјалној сигурности грађана.

- С обзиром на ове податке, можемо да очекујемо да ће и даље око 40.000 купаца електричне енергије у Србији, који су у стању социјалне потребе, остваривати право на попуст у цени електричне енергије. То је око два одсто од укупног броја купаца у категорији „домаћинство“. У прошлој години, ЕПС је овим купцима просечно сваког месеца одобравао око 16,5 милиона динара попуста, захтевајући од њих само да доставе уредну документацију о стању социјалне потребе у којој се налазе и да редовно измирују своје обавезе – рекао је Миросављевић.

А. Цвијановић

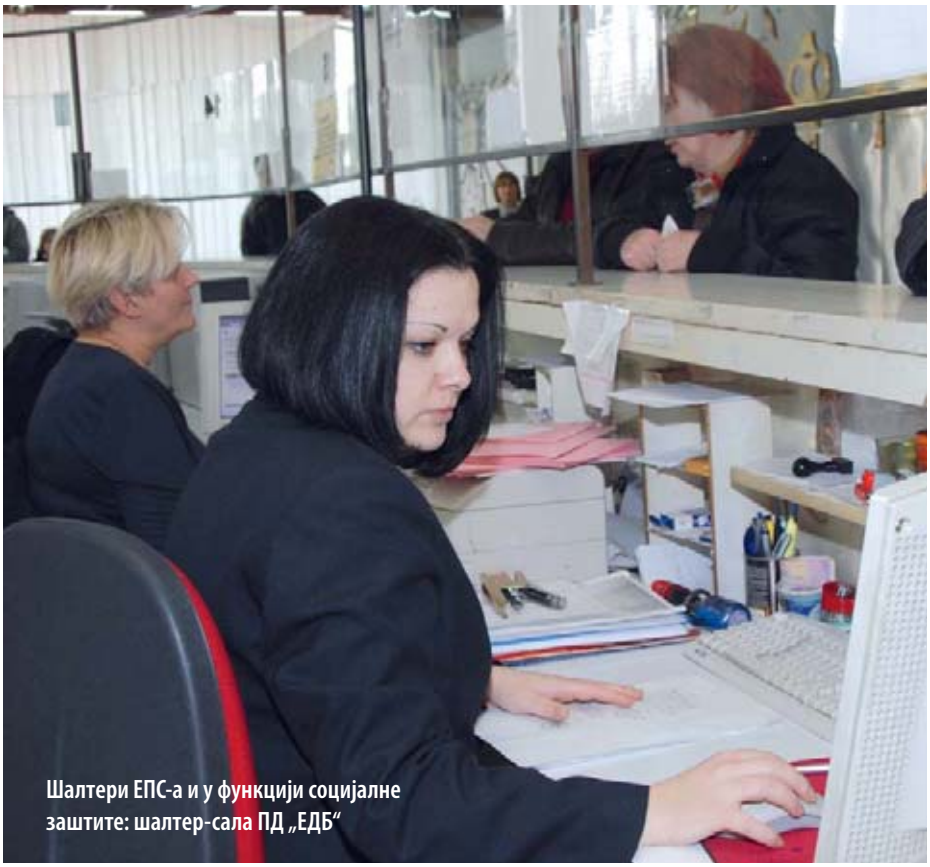

Шалтери ЕПС-а и у функцији социјалне заштите: шалтер-сала ПД „ЕДБ“

РАСТ ЦЕНА НАФТЕ ПОВЕЋАВА ТРОШКОВЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

ЕПС штеди, ал' не вреди

Потрошња деривата нафте у ЕПС-у осетно опада, али се трошкови не смањују, јер цене дизел горива, мазута и лож-уља расту из дана у дан. - НИС дневно и недељно, зависно од врсте горива, шаље ценовник који прати промене на тржишту, док цена струје једном годишње „испрати" инфлацију

Мало је, чак и у нашој кући, познато да је ЈП Електропривреда Србије један од највећих купаца и потрошача деривата нафте, пре свега мазута и дизел горива и лож уља. Једноставно, технолошки и производни процеси не би се могли ни започети, а камоли и довести до краја, да се не користе и те врсте енергената. Дизел гориво и лож уље се, наравно, у највећој мери користе као погонско гориво за булдожере и локомотиве, понегде, ређе, и као „подршка" у котловима ТЕ. Не само приликом сваког старта, већ и због нешто слабијих партија угља, мазут је значајна подршка. Ипак, за ТЕ на угаљ, а поготово за ТЕ-ТО (Нови Сад, Зрењанин и Сремска Митровица) које мазут користе као основно гориво, када је несташица гаса. Због тога, каже за наш лист Зоран Божовић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, сви се и на сваком месту труде да течна горива домаћински троше и да издатак за њихову набавку смање на најмању меру. Не треба занемарити и трошкове за такозване „беле деривате", разне врсте бензина.

ПОТРОШЊА ТЕЧНИХ ГОРИВА У ПД ЈП ЕПС У ПЕРИОДУ 2003. - 2007. ГОДИНА

	у тонама		
2003. година		**Вредност динара**	**Просечна цена**
мазут	277,860	2,524,000,000.00	9,08 дин./кг
лож уље	6,430	280,000,000.00	37.00 дин./лит
дизел гориво	10,757	494,000,000.00	39.00 дин./лит
укупно:	295,047	**3,298,000,000.00**	
2004. година			
мазут	205,327	1,995,000,000.00	10.00 дин./кг
лож уље	6,130	258,000,000.00	35.00 дин./лит
дизел гориво	10,777	565,000,000.00	44.00 дин.лит
укупно:	222,234	**2,818,000,000.00**	
		вредност/цене без ПДВ	
2005. година			**Просечна цена**
мазут	152,500	1,850,000,000.00	12.15 дин./кг
лож уље	6,310	322,000,000.00	42.80 дин./лит
дизел гориво	10,218	603,000,000.00	49.50 дин./лит
укупно:	169,028	**2,775,000,000.00**	
2006. година			
мазут	56,467	1,173,000,000.00	20.80 дин./кг
лож уље	4,815	300,000,000.00	52.30 дин./лит
дизел гориво	8,981	650,000,000.00	60.70 дин./лит
укупно:	70,263	**2,123,000,000.00**	
2007. година			
мазут	107,422	2,542,000,000.00	23.70 дин./кг
лож уље	4,676	288,000,000.00	51.70 дин./лит
дизел гориво	8,256	603,000,000.00	61.30 дин./лит
укупно:	120,354	**3,433,000,000.00**	

Напомена: Цене су са превозом и укљученом еколошком таксом за Панчево – већи део робе се отпрема из RPN

Зоран Божовић

Потрошња свега што се добија од нафте, значи, стално се смањује. И то се успева у термоелектранама и рудницима. Ипак, „потрошња пара" ЕПС-а никако да се смањи, јер цене нафте расту из дана у дан. Да ли се ту нешто може више учинити са државом? Не чини ли се да ту нешто ни са енергетском политиком, ипак, није у реду?

- Чињеница је да је цена нашег улазног трошка – нафте – тржишна, да прати берзу, док је цена нашег производа далеко од тога. У овој дирекцији, после недавне трансформације ЕПС-а, задужени смо да наша привредна друштва снабдевамо довољним количинама горива и, наравно, да водимо рачуна о сваком динару трошкова - каже Божовић.

Мање мазута, више пара

С обзиром на обједињену набавку великих количина деривата, добија се известан рабат, а све у складу са Законом о јавним набавкама и прописаним процедурама. Набавке и динамика испорука горива утврђују се годишњим уговорима са Нафтном индустријом Србије, али цена им се одређује према одлуци надлежног органа НИС-а, дневно и недељно, зависно од врсте горива, а све у складу са кретањем цена тих енергената на светским пијацама, плус курс, транспортни и други трошкови. Просечна цена килограма мазута 2003. године била је 9,08 динара. Лане је била 23,70 динара (без ПДВ). Дизел је 2003.

Мазут битан за рад термокапацитета: ТЕНТ Б

био 39, а 2007. године чак 61 динар (без ПДВ). Просек, нажалост, „пегла“ месечне па и недељне шпицеве, али само голим поређењем ових цена јасно је како ствари иду, истиче наш саговорник, прихватајући као неспорну чињеницу вртоглав раст цене барела сирове нафте (169 литара) последњих месеци на чак 109 долара. За то време, примећује, цена електричне енергије повећана је много, много мање.

Пошто је, каже, време јевтиних горива одавно прошло, а он се нада да ће се и код нас брже мењати однос према струји као најплеменитијем виду енергије, у ЕПС-у се већ годинама труде, не само уштедама већ, пре свега, темељитијим ремонтима и обнављањима постројења, да смање потрошњу деривата нафте колико је год могуће. Подаци то недвосмислено доказују.

Не тако давне 2003. године потрошено је укупно 295.047 тона деривата. Мазута чак 277.860 тона. За ту количину плаћено је око 3,3 милијарде динара. Прошле године та „црна река“ била је осетно мања – 120.354 тона, али је за њу плаћено нешто више од 3,4 милијарде динара. Занимљиво је да је 2006. године потрошено свега 70.263 тоне течних горива. Јер су ТЕ-ТО користиле значајне количине гаса за производњу топлотне и електричне енергије. Осим тога, у тој зимској сезони просечне дневне температуре су биле највише у последњих 100 година.

Потрошња под лупом

Према Божовићевим речима, тачно се зна ко и којом приликом може да употреби коју тону мазута. Овлашћење једино има диспечер када уочи пад напона у систему, поготово лети, када су ремонти постројења у току, када је слаба хидрологија, а потрошња расте. За свако дизање снаге или „подршку“ ватре због слабијег угља морају се писати велика и детаљна образложења. Чак и у једном ТЕНТ-у „Б“, који је понос и перјаница нашег електроенергетског система и има уређај који сигнализира ту потребу, па се на сат потроши двадесет до тридесет тона мазута, пишу се сваког јутра објашњења шта се десило и зашто је мазут трошен. Једноставно то налажу, наглашава Божовић, технолошка и радна дисциплина.

У његов делокруг рада не спадају економске анализе, тако да није у прилици да каже у промил тачне податке, али најмање 60 одсто производне цене киловат-часа чине издаци за гориво. А где је све остало. Због тога су сваког јутра на његовом компјутеру дневни извештаји из свих производних погона из којих се јасно види шта је ко и колико потрошио, због чега и у каквом су стању залихе. Све до детаља.

- Производња струје је, можда, за обичне потрошаче нешто што је готово рутинска ствар. А није тако. Како неком објаснити да у Обреновац сваки дан из Колубаре стиже 100.000 тона угља који се мора осушити самлети у гранулe не веће од млевене кафе – напомиње Божовић. - Како некоме објаснити шта је хомогенизација угља и колики је то мајсторлук за несметану производњу. Чак се и мазуту додају адитиви за бољу ватру. О томе се, нажалост, код нас веома мало зна и сви би да струја буде безмало џабе, а то, наравно, не може“ - упозорава Божовић и подсећа да је енергија најскупља када је нема. А све се чини да је, ипак, буде и то по сасвим прихватљивој цени.

Л. Станковић

У гасу је спас

Мазут је, за НИС споредан производ, који остаје после прераде нафте у друге деривате. Да нема термоелектрана-топлана, топлана, шећерана и осталих великих потрошача, рафинерије би морале да га нуде по багателној цени. Али, сада, док Србија још нема разграната гасоводну мрежу нити довољно притиска у цевима, велики потрошачи морају да купују и добро плаћају мазут. За коју годину, када гас и до нас стигне гасоводом „Јужни поток“, садашња ситуација биће сасвим другачија. Гас има не само еколошке већ и друге предности у односу на мазут, осим када је у питању складиштење. А са изграђеним складиштем у Банатском Двору и тај недостатак је решен.

СРПСКЕ СРЕДИНЕ НА КОСМЕТУ ОСТАЈУ БЕЗ ДОНАЦИЈЕ У СТРУЈИ

Унмик у споразум гура КЕК

Предлогом да се поклон српске владе дистрибуира посредством једнонационалне енергетске компаније на Космету, Приштина наметнула нови неспоразум

Са протеста Срба у Грачаници 28. марта ове године (снимио: Војин Тодић)

Одговор из Приштине о донацији Владе Србије у струји за потребе снабдевања српских средина на Космету стигао је после готово три месеца, и то с првим данима пролећа, када живот без електричне енергије постаје подношљивији. На предложени текст споразума о начину реализације ове донације, којом би било обухваћено 12.500 српских и 5.000 албанских домаћинстава у гњиланској, косовскокаменичкој, новобрдској, приштинској, липљанској, обилићкој, вучитрнској и општини Штрпце, одговорено је из Унмик администрације на начин којим се отвара нови неспоразум. Како је јавности предочено из Министарства рударства и енергетике Републике Србије, из Приштине је сугерисано да се донација реализује преко Косовске електроенергетске компаније (КЕК), а не онако како је из Београда предложено – да се енергија пласира на тринаест извода 10-киловолтних далековода јужно од Ибра, што значи да је дистрибуира онај ко управља локалном електродистрибутивном мрежом. На највећем броју ових извода то је ЕПС-ово Јавно предузеће за дистрибуцију „Електрокосмет", а не КЕК.

Замена тезе

У Приштини је очито дошло до замене тезе. Уместо да га искористе за обезбеђење електричне енергије за угрожене грађане Покрајине, они су понуђени споразум о донацији из Београда употребили за учвршћење легитимитета КЕК-а, компаније која је настала на темељима етничког чишћења Космета и у којој откако је формирана, а то је средина 1999. године, нема места за Србе и све друге неалбанце. Проценили су у Приштини, изгледа, да је куцнуо час да се и КЕК уведе у сарадњу Унмика и Београда и да се тако, малтене пређутно, српска влада сагласи са датим стањем у Покрајини.

Истина, и протеклих година било је таквих покушаја, нарочито у оним разговорима радних група, у којима су високи Унмик администратори сугерисали, на пример, да се ЕПС-ови радници, протерани из ЕПС-ових објеката на Космету, уместо колективног повратка на радна места, упуте да појединачно конкуришу за посао код КЕК-а. Овога пута, међутим, ствари су рафинираније постављене. Донација се, наводно, прихвата, а предлогом за њену реализацију стигло би се до много значајнијег циља – легализације косметске привремености у управљању и располагању. И све то пре него што би Београд и добио шансу да постави иједно питање судбине српске заједнице и српске имовине на Косову и Метохији.

Мрак и протести Срба

Показало се изнова да ни када је реч о струји привремена управа, са такође привременом локалном самоуправом, на Косову и Метохији нема у првом плану добробит грађана Покрајине, којој је српско министарство тежило нудећи електричну енергију не само за српска него и за насеља са албанским живљем. Редукције потрошње електричне енергије на Космету непрестано су на снази, у обилићким термоелектранама, у најбољим приликама, тек је око 600 мегавата на мрежи, од око 1.500 мегавата инсталисане снаге. Унмик непрестано увози додатне количине енергије, али све то није довољно да подмири све веће потребе за електричном енергијом у Покрајини.

Мрак на Космету, нажалост, већ готово девет година није прво питање егзистенцијалних услова, па ни на простору где је већинска српска заједница, која је тим мраком највише угрожена. Од проглашења „независног Косова" снабдевање електричном енергијом потпуно је потиснуто из актуелне свакодневице иако се прелама кроз најразличитије призме. Препознаје се у покушајима да се Београд приволи на сагласност са једностраном одлуком привремене косовске скупштине, али и у протестима Срба против те одлуке и отимања српске територије.

Радници ЕПС-а који живе на Косову и Метохији из дана у дан, на сваком протестном скупу у Покрајини, траже да се врате на посао, захтевају надокнаду изгубљене зараде и материјалног обезбеђења које им по основу рада припада. Пре свега, инсистирају на слободи кретања и праву на рад и живљење. У тим протестима придружују им се и расељени епсовци, који су остали и без радних места и без својих домова. Укупно око 5.200 радника ЕПС-а са Косова и Метохије, од којих половина живи у Покрајини, чека да се врати у ЕПС-ове објекте на Косову и Метохији и да привремена власт у Покрајини почне да гарантује елементарна људска права за све угрожене

А. Цвијановић

СИНДИКАТ ЕПС-а ТРАЖИ ПРАВУ ВРЕДНОСТ АКЦИЈА

Власништво у процентима уместо у еврима

Евиденција права сада, а вредност појединачне акције 2010. године. – Право на акције и породицама погинулих радника. – Усклађивање вредности радног часа током целе године

Главни одбор Синдиката ЕПС-а, после избора новог председника и заменика председника пре два месеца, здушно је кренуо у активности од којих зависи не само јединство деловања синдиката на нивоу целе компаније Електропривреде Србије него и положај сваког запосленог у ЕПС-у. Милан Ђорђевић, актуелни председник Главног одбора, наводи за наш лист да се Синдикат ЕПС-а усредсредио на остваривање права запослених и бивших запослених у ЕПС-у на бесплатне акције, затим на усклађивање цене радног часа са кретањима трошкова живота и увођење додатног добровољног пензионог осигурања, од којег се неће одустати упркос најновијем законском ограничењу. Синдикат такође ради и на добијању права, по основу доказаног власништва, на управљање објектима друштвеног стандарда.

Из масе зарада издвојити прековремени рад: радници „Колубаре“

Колико вреди акција ЕПС-а?

- Познато је да се Синдикат „Колубаре“ – рекао је Ђорђевић - дистанцирао од рада претходног руководства Синдиката ЕПС-а, између осталог, и због тога што је, упркос до тада јединственом ставу Синдиката против приватизације ЕПС-а, део тог руководства кренуо да са саветницима утире пут приватизацији, предлажући чак и закон о бесплатним акцијама. Ми смо били за то да ЕПС остане у државном власништву у целини, а ако је приватизација баш неопходна, онда нека државни органи започну тај процес. Синдикат би био ту да штити права запослених. Сада имамо ову нову ситуацију, и у руководству Синдиката ЕПС-а и у могућим опцијама приватизације, односно подели бесплатних акција, где наш синдикат има озбиљне примедбе на законска решења.

Ђорђевић истиче да се прва и основна примедба односи на вредност акција:

- Шта значи 200 евра по години стажа у ЕПС-у? Да ли је то вредност једне акције? Ако је вредност једне акције, онда питамо како то да је вредност акције Робних кућа „Београд“ у стечају 135 евра, а ЕПС-ове само оволико. Није јасно ни да ли ће то бити цена по којој ће, када крене приватизација ЕПС-а 2010. године, акције моћи да се продају, или ће то бити фиксни износ без обзира на стварну вредност акције ЕПС-а у том тренутку. Зато ми тражимо, када већ део ЕПС-а мора да се приватизује, да запослени и бивши запослени добију 15 одсто његове вредности која ће бити 2010. године. Хоћемо, дакле, процентуални, а не номинални износ акције у овом тренутку – објашњава Ђорђевић.

Он каже да је у реду то што се сада обавља евидентирање и тако стиче право на акције, али Синдикат не пристаје да се вредност ЕПС-ових акција утврђује неколико година пре почетка приватизације.

С власништвом и управљање

- Нама је потпуно јасно да је чин уписа, а потом и продаја акција, у ствари, продаја радног места. Када је већ тако, онда је једино праведно да добијемо праву вредност акције, а не да се само формално обезбеди учешће запослених и бивших запослених у власништву. Са акцијама, ми желимо да обезбедимо и учешће у управљању компанијом, за чију смо будућност животно заинтересовани – наглашава Ђорђевић и каже да је из истог разлога Синдикат ЕПС-а тражио и да епсовци имају предност у односу на остале грађане када крене трговина акцијама и када појединац буде могао да купи акције до 5.000 евра вредности.

Он подсећа да су у ресорним министарствима тек на захтев Синдиката прихватили да посебним амандманом омогуће упис акција породицама на радном месту погинулих радника. Каже да се укупна синдикална активност у вези са бесплатним акцијама одвија у оквиру Конфедерације слободних синдиката и да се ту координира деловање сваког појединачног синдиката у овој асоцијацији, у зависности од специфичности њихових интереса.

Говорећи о цени радног сата, на чему је Синдикат ЕПС-а такође ангажован, Ђорђевић је рекао да је већ дата иницијатива за ребаланс Плана пословања и да Синдикат тражи доношење споразума о усклађивању цене радног сата са кретањима инфлације и трошкова живота. Такође, Синдикат тражи да се из масе зарада издвоји прековремени, то јест интервентни рад.

А. Цвијановић

АКЦИЈА ЕПС И ДЕЦА 2008.

Почело у знаку љубави

ЕПС наставља да учи децу и креира нов однос основаца према заштити животне средине и рационалној потрошњи електричне енергије. – Чика Јова Змај и љубав, инспирација за ликовни и литерарни конкурс

Ликовни и литерарни конкурси ЕПС-а за основце у Србији, опет уз подршку Министарства просвете, почели су 1. априла и трајаће током целог месеца. Тим конкурсима је и званично почела овогодишња акција ЕПС И ДЕЦА.

Буџет ће ове године бити мањи него претходних, али то не значи да ће и акција бити сиромашнија. Визуелни идентитет акције који је наишао на добар пријем је задржан, као и неколико пројеката који су лане изазвали велико интересовање деце. Поред традиционалних конкурса, ликовног, литерарног и фото, опет ћемо, сада у другим местима, организовати спортско такмичење „ЕПС-ове чигранје“, као Игроказ „Планета Земља и доктор Време“. Најбољи на конкурсима боравиће у Еко кампу „Тара 2008“, који ће организовати ЕПС-ов партнер – Покрет горана Србије.

Нови пројекти биће ТВ серија „Еколошки буквар“, музички це-де „Еколошки календар“ (на којем ће бити дванаест песама посвећених природи, екологији, енергији и ЕПС-у) и це-де са новим едукативним игрицама. Уз помоћ ЕПС-а „родиће“ се едукативна интерактивна илустрована брошура „Чувари енергије“ а еколошка бојанка „Обојимо природу“ биће урађена за децу ометену у развоју, уз помоћ стручњака из невладине организације „Дечје срце“. Све то ће пратити дечја страна ЕПС-овог сајта.

Кад је реч о конкурсима, новина је да ће се ликовни и литерарни конкурс организовати у исто време, током априла. Заједнички назив конкурса - „Електрика наших срца“ - инспирисан је стиховима Јована Јовановића Змаја, које је написао пре више од сто година, приликом доласка Николе Тесле у Београд:

„Разумеће листак свежи
Сваку жилу својег стабла,
Спајаће нас електрика
(Електрика наших срца)
И без жице и без кабла“.

Као и до сада, селекција радова ће се одвијати у два нивоа, а ауторе најбољих остварења и њихове учитеље и наставнике наградиће привредна друштва и ЈП ЕПС. Поред овога, наградиће се и школе за највећи послати број радова. Награда је – школска представа „Планета Земља и доктор Време“ која је прошле године наишла на изузетно добар одзив малишана.

Фото-конкурс под називом „Ово је моја Србија“ биће отворен током летњег распуста, а стручни жири ће од приспелих фотографија изабрати десет најбољих. Прошле године су деца „насликала“ веома запажени календар ЕПС-а, а ове ће направити фото-каталог „Ово је моја Србија“.

Р. Е.

„Зелени лист“ за ЕПС И ДЕЦУ

Емисија Радио Београда 2 „Чекајући ветар” и Друштво за чистоћу ваздуха Србије доделили ЕПС-у „Зелени лист” и прогласили га „Заштитником природе” јер на занимљив и специфичан начин учи младе да штеде енергију и чувају животну средину. – Црни „лист” фабрикама у јужној зони Панчева

„Зелени лист“, једно од најпрестижнијих признања које већ 25 година додељују угледни еколошки магазин „Чекајући ветар“ Радио Београда 2 и Друштво за чистоћу ваздуха Србије, припао је Електропривреди Србије - Сектору за односе с јавношћу. Признање носи и титулу „Заштитника природе”.

- Признање је отишло у праве руке, јер Електропривреда Србије преко Сектора за односе с јавношћу већ три године организује изузетно занимљиву акцију ЕПС И ДЕЦА кроз коју сваке године прође више десетина хиљада малишана. На специфичан начин ЕПС учи децу како да паметно троше енергију и како такав однос према енергији утиче на заштиту животне средине - рекао је, између осталог, читајући образложење признања, Бранислав Маринков, уредник најпознатије еколошке радио емисије.

Како је, примајући признање, рекао Момчило Цебаловић, директор Сек-

„Зелени лист“ ЕПС-у „Заштитнику природе“

тора ЕПС-а за односе с јавношћу, ЕПС наставља дружење са децом и у овој години. Али, сем што учимо младе како да штеде енергију, ми чинимо и низ конкретних потеза у заштити животне средине. У овом тренутку реализујемо пројекте вредне више од 80 милиона евра који ће значајно унапредити заштиту ваздуха, воде и земље у близини наших објеката. ЕПС ће наставити да се понаша као друштвено одговорна компанија не зато што га на то терају разни закони, већ зато што ми желимо да бринемо о животној средини у Србији.

Уз ЕПС, „Заштитници природе“ у 2007. години су: Завод за заштиту природе Србије, ЈКП „Зеленило Београд“, ЈП „Национални парк Копаоник“, ЈП Спортско-рекреативни центар „Тиквара“ из Бачке Паланке, Општински одбор Покрета горана Србије – Вршац, недељник „Град“ – Крушевац, Љиљана Соколовић, новинар из Сокобање, Планинарско-смучарско друштво „Железничар“ Нови Сад, Слађан Папић, професор из Мачванске Митровице и Шумска управа Бачка Паланка. „Црни лист“, намењен највећим загађивачима, додељен је свим фабрикама у јужној индустријској зони Панчева.

Уштедели струју, добили саднице

Саднице, поклон ЕПС-а, у ОШ „20. октобар“

Електропривреда Србије је поклонила око 340 стабала и садница основним школама „20. октобар“ у Београду и „Аца Алексић“ у Александровцу, које су већ украсиле школска дворишта и улепшале животну средину ученика. Ђаци су тај поклон добили после учествовања и организоване едукативне игре у акцији ЕПС И ДЕЦА 2007.„Зеленије – Јефтиније“. Током прошлог лета ученици су са плаћеним рачунима за електричну енергију доказали да су смањивали потрошњу струје и угља у својим домаћинствима, чиме су дали конкретан допринос заштити животне средине.

У реализацији озелењавања школских дворишта активно је учествовао Покрет горана Србије, који је за њих и изабрао погодне саднице. Активисти Покрета горана показали су ученицима ових школа и како се саде и негују младе саднице. Награђени ђаци и наставници обећали су и да ће бринути о поклоњеним садницама, као и да ће још организованије и масовније учествовати у следећим пројектима акције ЕПС И ДЕЦА.

Р. Е.

Река без мрља

Чиста Сава надомак електрана ТЕНТ

Да би се избегла загађеност, примењују се превентивне и санационе мере. - Еколошка заштита Саве регулисана процедурама у оквиру система квалитета ISO 14001

Спречавање загађења Саве уљем и мазутом обавља се, према речима Драгице Кисић, шефа Службе контроле и заштите животне средине ПД ТЕНТ, применом превентивних и санационих мера. Под превентивним мерама се подразумевају надзор над спровођењем послова у току редовног рада и ремонта, постављање „пливајуће завесе“ на Сави низводно од испуста повратне расхладне воде ТЕНТ „А“, посипање апсорпционог средства на местима где је могуће или где постоји стално цурење уља, постављање посуда (буради, кадица) за прихватање уља које цури и стална визуелна контрола погона, помоћних објеката и реке. Уколико, међутим, дође до просипања уља и мазута, санационим мерама је предвиђено њихово хитно скупљање и одвожење до складишта за привремено одлагање у кругу термоелектране.

Драгица Кисић наглашава да је проблематика заштите Саве од загађења уљима и мазутом регулисана документима система квалитета по стандарду ISO 14001. Основне процедуре у овој области су „Управљање водама у ПД ТЕНТ“, „Управљање подземним водама и земљиштем у ПД ТЕНТ“ и „Управљање отпадом“, као и упутство „Визуелна контрола на присуство просутих уља и горива и њихово отклањање“. Документа стандарда ISO 14001 (у великој мери и процедуре ISO 9000) јасно дефинишу задужења Службе производње, Службе машинског одржавања и Службе за контролу и заштиту животне средине у заштити Саве од изливања уља и мазута.

- Служба за контролу и заштиту животне средине обавља визуелни преглед погона ТЕНТ „А“, ТЕНТ „Б“ и реке Саве на присуство просутог уља и мазута – каже Драгица Кесић. - Погон, круг и река Сава се обилазе једанпут дневно на ТЕНТ „А“ и три пута недељно на ТЕНТ „Б“, а по потреби и чешће. На крају седмице припрема се извештај у којем се приказује постојеће стање погона у погледу присуства просутог уља и мазута у постројењу и Сави, указује се на уочене проблеме у току протеклог периода, са актуелним стањем на дан израде извештаја и даје се предлог за њихово превазилажење. У случају акцидента викендом и радним даном после петнаест часова, шеф смене има овлашћење да предузме све потребне мере па и да позове надлежне како би били решени настали проблеми.

Да би спречавање загађења Саве било што боље и потпуније, потребно је, по мишљењу Драгице Кисић, сагледати сва техничка решења која се односе на брзо и прецизно утврђивање цурења уља, применити нова решења код употребе прихватних судова, обавити едукацију људи који раде на системима са уљем и мазутом и појачати радну дисциплину приликом редовног и ремонтног одржавања уређаја. Потребно је, такође, допунити, кориговати и усвојити „Предлог унапређења мера за спречавање загађења реке Саве уљем и мазутом пореклом из ТЕНТ “А“, који је урађен још 2005. године и садржи доста добрих идеја за чије спровођење нису неопходна велика новчана улагања.

Р. Радосављевић

РЕКУЛТИВАЦИЈА ЗЕМЉИШТА У ПД „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“

„Оживело” 12 хектара

Интензивиране активности на рекултивацији

Ове године већ завршени послови на унутрашњем одлагалишту копа „Дрмно“ и на спољном поља „Кленовник“

Техничка и биолошка рекултивација деградираног земљишта саставни је део производног процеса на костолачким коповима. То је, између осталог, урачунато и у цену угља. На тај начин се оштећено земљиште приводи одређеној намени. Сваке године рударским радовима деградира се, наиме, око четрдесет хектара земљишта, а по неким проценама најмање толико годишње и треба да се рекултивише. А како је све то било годинама запостављено, сада је потребно много више напора да би се постигли одговарајући резултати.

- Од 2001. значајно су појачане активности на решавању проблема деградираног земљишта после вишегодишњег застоја - изјавио је Зоран Вуковић, главни инжењер у Сектору за инвестиције за рударство, рекултивацију и експропријацију ПК „Костолац“. - Ове године смо завршили послове на техничкој и биолошкој рекултивацији на унутрашњем одлагалишту копа „Дрмно“ и спољном поља „Кленовник“. Реч је о површини од око дванаест хектара. То су послови које смо уговорили прошле, а завршили у овој години. Тренутно се ради на изради пројектне документације за биолошку и техничку рекултивацију копа „Дрмно“, којом је обухваћена површина од око 150 хектара, а што ће се сукцесивно реализовати. Када већ помињем пројектну документацију, нагласио бих да је дат предлог да се приликом дефинисања Просторног плана костолачког угљеног басена део спољњег и унутрашњег одлагалишта копа „Кленовник“ претвори у градско грађевинско земљиште које ће бити намењено за индустријско-пословно-стамбену зону. Реч је о локацији која захвата простор од „ПРИМ-а“ до изласка из Костолца. Да ли је ово решење добро или не, биће прилике да се уверимо организовањем јавне расправе о овом документу и датом предлогу. Нагласио бих и то да је предложено да се Просторним планом костолачког угљеног басена уради и промена намене спољног одлагалишта копа „Ћириковац“, која би требало да се преуреди у простор за рекреативно - забавне активности.

Према Вуковићевим речима, да би се све то и остварило, неопходно је обезбедити и сталне изворе финансирања. Истина је да су средства највише потребна за одржавање производног процеса на коповима, али и тај проблем неопходно је да добије равноправан третман, тим пре што су и закони из ове области све ригорознији. Дакле, да би се остварио напредак у овој области, потребно је радити на брзој изради генералних и појединачних планских аката како би могло да се конкурише и код других институција и како би се тиме изгубљено време надокнадило.

С. Срећковић

МОДЕРНИЗАЦИЈА СИСТЕМА ОТПЕПЕЉИВАЊА У ТЕ „КОСТОЛАЦ Б“

Пројекти угрожавају рокове

Због кашњења пројектне документације од стране немачких компанија „Доберсек“ и „Мелер“, планиране активности на модернизацији система за отпепељивање у ТЕ „Костолац Б“, неће бити завршене у предвиђеном року. Уместо до краја септембра, завршетак ове инвестиције вредне близу 30 милиона евра, не треба очекивати пре краја године. Ово је речено на недавно одржаним састанцима представника термоелектрана и ЕПС-а.

Према најновијим информацијама, немачка компанија „Доберсек“, којој је поверена модернизација система отпепељивања, до половине априла предаће инвеститору сву потребну пројектну документацију. Имајући у виду и неопходну ревизију пројеката од стране београдског „Енергопројекта“, озбиљније радове на терену не треба очекивати пре почетка лета. Ако се најновији договори са извођачем обистине, потребне функционалне пробе и почетак одлагања пепела густом хидромешавином у ТЕ најављују за крај првог квартала наредне године. То ће, свакако добро доћи и инвеститору, који због неусвајања урбанистичког плана костолачког басена, још није у могућности да обезбеди потребне дозволе за извођење радова ван круга електране. Реч је о неопходним дозволама за градњу цевовода од ТЕ до простора копа „Ћириковац“, где треба да буде смештена нова депонија за одлагање пепела и шљаке из блокова ТЕ „Костолац Б“.

Ч. Р.

ТАМО ГДЕ ЋЕ БИТИ ХЕ "ГОРЊА ДРИНА"

Удаће се наша Јела

Акумулација ће ићи све до Шћепан Поља

"Оно, и почело је, кад сам имао двије године, ал' од тога даље се није одмакло, а мени је тријес' шеста, па ти види... Него, да те ја питам нешто, онако, поштено? Је л' истина да ће сада Србија да погура? Нема нама без Србије..."

У оригинал крштеницама, и у оној што ју је издао матичар, и у овој коју је краснописом исписао поп, пише, црно на белом, да је Бране Ћосовић рођен у селу Мишаја, општина Фоча. Али, да неко сад оде у Фочу и пита за Бранино село, тешко да би ико умео да га упути. Ма, ко ће се сетити где је некада било...

– Од Требиња, тачно на сто двадесет петом километру, десет километара пре Фоче, кад испод пута, према Дрини, угледате кран и бараке, е, баш ту – објаснио нам је Благота Марковић, извршни директор „Хидроелектрана на Требишњици", наш пријатељ, како да се оријентишемо и домогнемо одредишта.

Посаветовао нас је да, свакако, пронађемо инжењера Мирка Остојића, који тај крај познаје боље него сопствени џеп: он уме да упути и растумачи све што је везано за Дрину, па чак и недокучиви земљопис њеног врлетног кањона.

Кран смо угледали на сто четрдесетом километру, бараке су биле нешто даље, али – нигде села?! У две кућице крај магистрале, где смо можда могли да се распитамо, није било ни живе душе.

Асфалтираним путем кренули смо доле, ка реци, и минули крај уредно сложене хрпе грађевинске опреме коју је већ увелико почела да разједа рђа, да бисмо после стотинак метара наишли на запреку од насутог камења. Десно се налазио пространи плато са паркираним аутомобилима, грађевинским машинама и неколико металних контејнера, а пред њима дугачка монтажна зграда каква постоји на сваком већем градилишту. Све је посивело од времена, али управо по аутомобилима могло се закључити да ту има неког.

– Мирко је доље у Фочи, али наш Бране вам може све рећи и објаснити, он је одавде, где је било село Мишаја – изустила је срдачна цурица и почела да тражи Брану Ћосовића отварајући готово сва врата у низу празних канцеларија.

Изронио је одједном и ниоткуда. Беше то млађи човек, лица избразданог борама које су му, видело се одмах, исклесали живот, планина и рат (не поновило се). Гледао нас је збуњено, вероватно грчевито премишљајући ко смо, и зашто тражимо баш њега? Јер, не навраћају незнанци овамо тек тако... Кад је докучио зашто га тражимо, готово да му је лакнуло.

– Ондје, увр брда, била је ђедова кућа – показивао је руком ка затрављеном пропланку. – Имао је десет синова. А имање велико, земља беше баш добра, успијевало му све. Али, разрезаше му тада тринаесту категорију. Сада сам овдје остао само ја, ено ми и нове куће...

Упро је прстом у белу тачкицу на литици што се сурвавала у Дрину.

– Не бих ни ја остао, да ме нису запослили на градилишту као возача – отхукнуо је тобож уморно. – А од Мишаје смо остали ја и име. А, није само моје село тако... Сва су запустела, све до Шћепан Поља, доклен ће и ићи акумулација. Остале су још двије фамилије, ал' мораће и они, само што су одонда све паре од експропријације спискали улудо. Куд ће сад и шта ће, то само они знају.

Тешио сам га да ће бити боље кад почну озбиљни радови, а још боље кад хидроцентрала коначно буде довршена. Погледао ме је запањено!

– Овдје се већ тријес' и више година пјева она пјесма: "Удаће се моја Јела, када почне Бук Бијела!" Ех, црна Јело, јеси л' ти још дјевојка? Оно, и почело је, кад сам имао двије године, ал' од тога

почетка даље се није одмакло, а мени је тријес' шеста, па ти види… Него, да те питам нешто, онако, поштено? Је л' истина да ће сада Србија да погура? Нема нама без Србије… Него, дај једну од тих, србијанских, одавно је нисам запалио. Ене де, баш црвена "дрина"; добра цигарета, нема шта.

О историјату елабората

– Са новинарима не разговарам – изговорио је беспоговорно инжењер Мирко Остојић, окренуо се на пети и вратио у салу, да би наставио разговор с гостима из Немачке.

На срећу, док смо у некој канцеларији сркутали црну кафу за добродошлицу, испоставило се да Немци и нису неки важни гости, а да је она слутња у вези с новинарима била само шала нашег срдачног домаћина. Наиме, Мирко јесте предусретљив и разговорљив, али и шаљивџија, козер, који све уме да окрене на смех. Па и муку…

Кад је коначно успео да убеди Немце да оду, примио је и нас.

– Али немојте да ме фотографишете, бољи вам је начелник општине, а и он то воли… нити очекујте да ћу причати о политици – упозорио је на почетку разговора. После се сликао онолико, да би затим развезао о политици и по политичарима… С разлогом, наравно, мада то није било главна тема наше приче.

– Оно, званично смо почели 1974, али око ове хидроцентрале се, заправо, натежемо још од 1947. године – упутио нас је Мирко. – Не морате да бележите, даћу вам елаборат који сам им поднео јуна

Бране Ћосовић: "Због радова на пројекту Бук Бијела села су опустела"

прошле године и у њему навео све, по цену отказа.

Ишчитао сам га пажљиво доцније: чак и мени, незналици, све је било кристално јасно. Ма колико ирационална, политика је увек изнад разума. Јер, не искористити оно што и сам Бог нуди, равно је греху бласфемије. А Црна Гора нема ни струје, ни воде… Чак ни за текуће стање, а камоли за планирани развој туризма.

– Доказивао сам и доказао и њиховим "зеленим", али и неким уваженим професорима, да би при високој акумулацији Бук Бијеле језеро било петсто метара низводно од кањона Таре, да нема нити може бити некакве еколошке угрожености ни тог резервата, нити биљних врста које, наводно, ендемски ничу на том простору. А ако су им љеска, боровница и црни бор ендемске врсте, онда немам шта да причам с њима. То натезање траје, ево, већ шест деценија…

Све је дочарао обичним а невештим цртежом састава Таре и Пиве и скицом будућег језера, да би, на крају, ову скицу "украсио" и – државном границом – која је, у међувремену, постала најјачи и најупечатљивији аргумент.

Уосталом, тамо, не у Црној Гори, већ у Монтенегру, више и нема сплаварења, већ "рафтинга"; уосталом, ни ракија тамо више није лозовача или првијенац, већ "о де ви", вода живота…

Паметни би се томе и смејали, као оно причи о жаби која је видела како се коњи поткивају… мада, над податком за колико је због те сумануте политике умањен хидропотенцијал Дрине, пре би им грунуле сузе.

– Зато данас, ни криви ни дужни, бежимо чак и од назива Бук Бијела као ђаво од крста – отхукнуо је Мирко Остојић. – Ово сада је пројекат хидроцентрале – "Горња Дрина". Оно, нешто би се могло надомјестити са оним испланираним каскадним хидроелектранама на Сутјесци, али…

Већ 25 милиона долара

Инжењер Остојић је на Бук Бијелу дошао пре тридесет две године. На срећу, родом је из једног села, ту, у близини. Питам га, зато, испод гласа, како се осећа градитељ који за собом, после свих тих година, није оставио ништа. Погледао ме је подсмешљиво.

– Таман посла! Још, 1976. године, када је овде стало, прешао сам у Вишеград. Тамошња хидроцентрала, она љепотица, и моје је дјело. А и "Горња Дрина", кад год да се доврши, биће помало и моја. Јер, "удаће се наша Јела"… ускоро.

Застао је на трен, па се вратио на причу о старом пројекту.

– Ми смо овдје, ипак, урадили велики посао: откупљено је све земљиште, урађени су тунели, подигнуто комплетно насеље за две и по хиљаде радника, уређени су прилазни путеви и бетонска база… Укупна инвестиција била је тада око двадесет пет милиона долара. Ево, чак су и из мариборске "Металне" испоручили сву наручену опрему… иако су добро знали да нам тада већ није била потребна, да стајемо с радовима.

"Признао" нам је да су они Немци њушкали око концесија и да су обигравали око Бањалуке, па су их оданде, да би их скинули с врата, послали овамо, да преговарају „на лицу места". Иду уоколо и залудниче… Јер, ствар је готова: пола Република Српска, а пола Србија. На обострану корист. А и наши смо… мада би, после свега што нам се догађало у међувремену, неко баш над тим могао да се забрине!

Милош Лазић
фото: Милорад Дрча

Мирко Остојић: „Натезање са овом хидроелектраном на Дрини траје већ шест деценија"

ПД ЕДБ: ДАЉИНСКО УПРАВЉАЊЕ МЕЂУ НАМА

Више од игре

Кажу да се та вредна инвестиција може исплатити за три до пет година, да су уштеде значајне, а посао, уз нову технологију, много лакши и сигурнији. А све је то једноставно, као нека дечија стратешка видео-игрица

Даљинско управљање, али и даљинско искључивање

Како то обично бива, на улазу у трафо-станицу безнадежно се испречио црвени "голф": неко из зграде у Улици војводе Степе 37, у Београду, био је уверен да су монтери ПД „Електродистрибуције Београд" неопозиво завршили посао, а то значи и да неће долазити у то постројење бар следећих неколико месеци, можда чак и година, па се паркирао до даљњег. Ипак, уз мало гимнастике и божју помоћ, провукли смо се некако.

Заправо, и није имало шта да се види. Тај издужени метални ормарић никоме не би побудио радозналост; одударао је једино по томе што је био нов и, очигледно, недавно постављен. Па и када га је мајстор Лаза отворио, изгледао је као кутијица за неким чудним мерним инструментима. Треперење црвене лампице указивало је на то да необичан апарат ради и обавља неки тајанствени посао…

Да претходно нисам разговарао са Бранимиром Вујинцем, главним инжењером Дирекције ЕДБ за снабдевање електричном енергијом, можда бих се и разочарао. Овако, стајао сам задивљен пред необичном творевином људског ума и савремене технологије. Коначно сам, на очитом примеру, почео да схватам све предности даљинског управљања системом. Био је то мали, једва видљиви део склопа (нашег) хардвера и (нашег) софтвера са могућностима које се граниче с научном фантастиком.

Али, кренимо редом…

Воли Србин кад је нешто бесплатно. Али, и зазире. Стрепи! Јер, рачуна, чим ти неко нуди нешто на поклон, а није ти рођендан или какав празник када је то уобичајено, онда је готово сигурно да се иза тога крије неки подмукли интерес, или каква сучка. Нешто уваљују.

И кад би прихватио понешто на дар, Србин се снебива: као, непријатно му је, не би, није у реду… Помислио би неко да нам је таква и толика скромност национална врлина. А није. То, заправо, он вага и одмерава, рачуна и прерачунава се, вреба скривене знаке и поруке. Чита између редова. А кад пристане, учини то тек после дугог натезања.

Завирити поклону у зубе

Има оних који чак и оне бесплатне новине нит узимају, нити их читају: ко зна шта у њима пише, можда могу да омађијају?

Тако је, некако, било и не тако давно, када је Електродистрибуција понудила грађанима да преузме стара и уградимо нове, компатибилне струјомере. Мада, имамо и случај станара једне зграде са дванаест станова на Карабурми, који су то заједнички одбили не дозвољавајући нашим монтерима прилаз ормару са мерним уређајима. Али, када почне да се примењује нови Закон о енергетици и тај проблем ће бити решен.

Радозналца копка шта је даљинско управљање, шта се новим системом добија, а шта, евентуално, губи?

– У самом називу, даљинско управљање и очитавање, налази се део одговора – каже Брана. – Други део, који је мање популаран код купаца, даје нам могућност и даљинског искључења. И то селективно. Јер, можемо да бирамо и да потрошача не искључимо потпуно, да га лимитирамо у потрошњи… То су варијанте које су нам на располагању у случајевима рестрикције или као опомена, а онда када је то заиста потребно – и као хуманитарни контингент: да се остави једна фаза, како би се скувало млеко и подгрејала храна, колико за

апарат за дијализу, или неки сличан уређај, не дај боже.

Тај хумани аспект ми се свидео, али ми се, ипак, све сводило само на то да ће једину праву вајду од овога имати – дистрибуција.

Остао бих при томе, да ме Брана није разуверио.

– Ако се то посматра са становишта неког ко неуредно плаћа утрошену електричну енергију, онда то заиста изгледа тако. Ипак, највећи број наших потрошача редовно измирују све своје обавезе, а овај систем ће им донети неупоредиво већу тачност у очитавању. Из нашег угла, значајне су предности и уштеде…

Да ли речи све кажу?

Прерачунао сам: ако овакав систем даљинског управљања доноси уштеде Електропривреди Србије, а која је јавно, државно предузеће, онда се та уштеда, преко буџета, равномерно прелива на све нас, па чак и на неуредне платише и велике дужнике који, ако ћемо поштено, то нису баш заслужили. Али, како овај систем штеди?

Ово питање ме је коштало кратке подуке о значају тачности мерења, о даљинском очитавању, па и следственом смањењу броја радника који су се бавили тим послом, лоцирању губитака… Мене је посебно занимало ово последње.

– Постоје такозвани технички и комерцијални губици – био је стрпљив Вујинац. – Технички губици су они који настају током процеса транспорта електричне енергије и они су увек присутни, а комерцијални се јављају као последица неовлашћене потрошње несавесних потрошача…

Одмах сам све то превео на српски: неовлашћена потрошња електричне енергије је крађа струје, док су несавесни потрошачи, у том немуштом језику, лопови?!

– Па, мада тако изгледа, не можемо да вређамо купце – устао је Брана у одбрану принципа. – Јер, тек после правоснажне судске пресуде смели бисмо неког евентуално назвати лоповом…

Дакле, несавесни путник аутобуса на линији 37 неовлашћено ми је пре неки дан из задњег џепа извукао новчаник (сву бездушну несавесност исказао је и тиме што се није одазвао вапају упућеном "поштеном налазачу" да и новчаник и документа задржи, а новац врати). Смејали смо се том порећењу, али је Брана остао при свом ставу да је потрошач заувек светиња.

– На прагу смо да струја коначно постане роба – рекао ми је помирљиво. – И што смо ближи Европи, све је израженија тежња да ствари називамо правим именом. Ко зна…

Пилотирање пилот-програмом

После ми је Брана објаснио како се лоцира губитак, односно "неовлашћена потрошња": мери се "излаз" на трафо-станици, али и сама потрошња код купаца. Разлика, ако је има, указује да негде "цури".

У току је даљинско очитавање

За сада, каже, набавили су само 4.000 бројила и са њима ушли у пилот-програм, покривши 22 "трафо рејона" Београда. Једанаест у градским, и исто толико у приградским општинама.

– Званично, тај систем још не функционише: не искључујемо нити обрачунавамо преко њега, већ на класичан начин. Док се све не уведе и не ухода, нећемо ни почињати. Одмах смо се суочили са проблемом, јер десет одсто бројила не може да се замени због тога што су неодговарајућа мерна места, па прво морамо да обавимо реконструкцију. Иначе, Београд има 750.000 потрошача, па је овај пилот-програм, за сада, занемарљив. Ако буде довољно средстава и кренемо у масовну уградњу нових бројила, процењујемо да ћемо читав посао моћи да завршимо за десетак година, што је, заправо, врло кратак рок. Иначе, добар део посла обављају и наше колеге из "Електрокосмета" које се налазе у Београду…

Још нису израдили економску анализу, али су то учинили у "Електровојводини" и установили да је веома повољна. Средства се враћају за само две до три године, смањени су трошкови, бржи је прилив новца и смањени су губици… што је можда и најважније.

– Овај систем се у свету користи од земље до земље – каже Брана. – Колико сам сазнао преко Интернета, најдаље су отишли Италијани, док Нордијци, на пример, и не помишљају да га уведу. Дакле, не можемо се ослањати на светска искуства. Морамо сами.

После нас је инжењер Срђан Милошевић повео да видимо – привремени центар за даљинско управљање. Упркос очекивањима да ћемо крочити у спејс-шатл, у собици не већој од домаћинског шпајза, затекли смо једино два компјутера и Милана Тодоровића, оператера на даљинском очитавању.

– Добро, па где је та технологија? – упитао сам разочарано.

– Ево је – одговорили су показујући компјутере.

Да нас доцније нису одвели у информатички центар, где се сливају, скидају и архивирају подаци, помислио бих да је читав тај пројекат тек у зачетку. А није. Јер, података је толико да морају да се скидају и преснимавају на други медиј (ДВД) сваког сата.

После смо са мајсторима монтерима "истрчали на терен", да видимо како све то изгледа изван виртуалне стварности, у правом свету.

Милош Лазић

фото: Милорад Дрча

РУДАРСКИ БАСЕН „КОЛУБАРА“

Ремонти хватају „замах“

Ремонт БТО система на копу „Тамнава - Западно поље“

За ремонте на колубарским угљенокопима ове године неопходно око 5,4 милијарде динара. - Ремонт Првог “Ц” система, на Пољу “Д”, већ окончан

Редовни годишњи ремонти у Рударском басену „Колубара“, за које ће се утрошити 5,4 милијарде динара, почели су, по плану, крајем фебруара и трајаће десет месеци. Први је у њих ушао Први “Ц“, јаловински систем, на Површинском копу Поље „Д“. Посао није био ни лак, ни једноставан. Реч је о ремонту багера и одлагача који раде на овом систему, као и о поправци и измештању највећег дела транспортера на ову локацију чиме се обезбеђује његов несметан рад у следећим месецима.

На колубарским коповима, први пут, радило се и на откопу већ „откопане јаловине” (одложене пре тридесетак година), а ради отварања новог копа – Поља “Ц”.

Такав “рад у новим околностима”, и то на релативно меком терену, обавезивао је рударе на додатну опрезност, јер је пре доласка до тврде (природне) подлоге требало да се откопа више од пет милиона кубика јаловине. Све су то на уму имали стручњаци и екипе радника, који су пре почетка ремонта утврђивали нове трасе и послове које овај систем, пре враћања у природно окружење, треба да одради. У пробну производњу систем је, стога, пуштен без тешкоћа и за сада функционише по задатим планским параметрима.

После тога уследио је ремонт Првог БТО система на копу „Тамнава - Западно поље“, чији су рудари у 2007. години остварили до сада незабележену производњу јаловине и тако су постали апсолутни рекордери свих времена. Како с тим у вези истиче Дејан Јефтић, шеф овог најмоћнијег јаловинског система на колубарским коповима, није наодмет поновити да је то најмодернији и најпродуктивнији систем из такозваног „пољског“ програма, а који је у производњу укључен пре тридесетак месеци. Његов пројектовани капацитет је око 7.200 кубних метара земље на сат, али на том копу, у зависности од објективних околности, откопава се око четири хиљаде кубика, што је и достигнута највећа могућа производња. Радећи тако, додаје он, до сада је откопано и одложено више од тридесет милиона тона земље, што је допринело најбољим производним резултатима РБ „Колубара“ у историји њеног постојања. Суочени са новим радним изазовом, овде се не очекују веће тешкоће у реализацији овогодишњих планских задатака. Редовна инвестициона оправка система почела је, по плану, средином фебруара и трајаће 35 радних дана.

- Послови, за сада, теку по плану. Ремонт багера и одлагача раде стручне екипе „Колубара-Метала“, а ту су и наши радници који их у томе прате и помажу када је неопходно – каже Јефтић. – Пошто је реч о још новој механизацији, без обзира на то што се не очекују већи проблеми, прегледаће се, како је и прописано, куглибанд и замена носећих ужади. На одлагачу, поред тога, примећена су и нека мања оштећења на транспортерима и у току су радови на отклањању тих недостатака.

У редован ремонт крајем марта ушао је и Четврти јаловински систем на Пољу “Д” и његова оправка требало би да се заврши до средине априла. До краја године предстоји да се ремонтује још дванаест система, исто толико багера, нешто мање од тога одлагача, као и око 200 километара трака и трачних транспортера и систем багера типа ЕШ. Све заједно неопходно је, значи, „преко руку“ претурити неколико десетина хиљада тона метала и других материјала. Крајем априла и почетком маја почеће и редовни ремонти угљених система, који ће се и завршити током лета, како би ове машине спремно дочекале прве озбиљније изазове и могле да одговоре на евентуалне захтеве за увећан откоп и испоруке. Битно је, такође, и то да без добре сарадње, како на нивоу ЕПС-а и „Колубаре“, тако и „Метала“ и Површинских копова, овај посао, једноставно, не би било могуће одрадити како ваља и у задатим оквирима, а који не толеришу кашњења.

М. Тадић

Нови живот старим машинама

Комплетна обнова два багера и два банд вагена, пресељених на коп ''Дрмно'', износиће нешто више од 265 милиона динара

Послови на ревитализацији рударске механизације, која је прошле године пресељена са копа „Ћириковац“ на коп „Дрмно“, отпочели су почетком марта. Укупна вредност предвиђених машинских радова, који су по систему кључ у руке поверени Привредном друштву „Колубара-метал“, износи нешто више од 265 милиона динара. Реч је о комплетној обнови два багера СРс 400 и СРс 470, као и два банд вагена „1400“ и „2400“.

- Програмом ревитализације рударске механизације са Ћириковца, предвиђена је поправка свих делова и машинских склопова, односно њихово довођење на изворне фабричке мере. Све ове послове запослени „Колубаре-метал“ одрадиће у сопственим погонима осим поправке бубњева, коју ће урадити ПД „Производња, ремонт и монтажа“ - истакао је Часлав Славковић, управник машинског сектора копа „Дрмно“. - Према утврђеној динамици, послови на ревитализацији багера „СРс 400“ и оба банд вагена требало би да се заврше 15. јула, а месец дана касније и сви предвиђени послови на багеру „СРс 470“. Електроревитализацију на тој рударској механизацији извешће запослени из електрослужбе копа „Дрмно“, у сарадњи са радницима „Косово-Обилић“.

Никола Бањац, управник електросектора копа „Дрмно“, тим поводом каже да ће се на свим машинама уградити нова управљачка опрема, тако да ће и оне постати комплементарне са осталом рударском механизацијом која је већ модернизована.

- Планом електроревитализације, поред тога, предвиђено је да се граде фреквентни регулатори на погону транспорта и окрета на багеру „СРс 400“. На багеру ''СРс 470'' предвиђена је уградња фреквентних регулатора на погону дизања и спуштања кабине руковаоца, а на банд вагену 2400 фреквентна регулација биће постављена на погону окрета - каже Бањац.

С. Срећковић

Поправка свих делова и склопова на ћириковачкој механизацији

ДО КРАЈА 2008. ГОДИНЕ У ПД ТЕНТ

За зиму нових 100 MW

Реконструкција два блока ТЕНТ Б коштаће шест милиона евра. - Када се тај посао заврши, нова појединачна снага блокова биће 667,4 мегавата

Ове године, у току ремонта блока Б 2 (април) и Б 1 (септембар) биће обављени радови на повећању укупне снаге ТЕНТ Б. Реконструкција оба блока је инвестиција вредна шест милиона евра. Када се овај посао заврши, нова појединачна снага блокова биће 667,4 MW. Исплативост овог улагања поткрепљује и чињеница да тренутно изградња само једног мегавата новог блока кошта 1,6 милиона евра!

- Почетак ових радова је већ одређен, с обзиром на то да је лане потписан уговор са „Алстомом“ о изради одговарајућих промена на турбини високог притиска, управо са циљем повећања снаге блока - каже Владимир Божиновић, помоћник директора ПД ТЕНТ за одржавање и ремонт постројења. -То је, практично, следећи корак у такозваном пројекту ЕКОРАМ, чија је реализација почела пре две године, при чему се усавршавају могућности опреме и целог постројења и то не само на ТЕНТ Б. На ТЕНТ А су, такође, већ постигнути задовољавајући резултати, што је, несумњиво, веома важно и за ПД ТЕНТ, као и за ЈП ЕПС. Таквим изменама постићи ће се већа пропусност саме турбине, као и степен корисности, чиме ће се добити око 50 мегавата по блоку у ТЕНТ Б.

Према Божиновићевим речима, један од разлога оваквог распореда овогодишњих ремоната на ТЕНТ Б управо је тај што на овој локацији постоји резервни цилиндар високог притиска, који се од децембра 2007. налази у „Алстомовој“ радионици, где се врши замена свих лопатица статорских и роторских, како би се добила већа снага и степен корисности. Тај цилиндар треба да у ТЕНТ Б стигне почетком априла, да би се у ремонту блока два заменио, а цилиндар високог притиска који сада ради на Б 2 биће из истих разлога одмах транспортован у „Алстом“. Он ће бити замењен у ремонту блока Б 1 у септембру, што ће ове зиме у ТЕНТ Б омогућити тих 100 мегавата више за производњу електричне енергије.

Изменама турбине још по 50 MW у блоковима ТЕНТ Б

ТЕК А 3 у децембру на мрежи

Како каже Божиновић, премда то није део програма ЕКОРАМ, радиће се и на повратку на мрежу агрегат А 3 у ТЕ „Колубара“, који је од 2006. године испао из производње због проблема (прскотине) на капи ротора генератора. С обзиром на потребе електроенергетског система, требало би зато уложити око три милиона евра, а да би се блок на мрежу вратио са 65 MW. Рок за завршетак овог посла и везивање блока на мрежу је децембар ове године. А по неким рачуницама ова инвестиција требало би да се исплати за годину и по дана.

Владимир Божиновић

У оквиру овог посла предвиђена је и уградња жалузина на каналима аеро смеше, чиме ће се добити бољи распоред ватре, јаче сагоревање и већи степен корисности котла. Сматра се да ће се тиме његове пројектне вредности (а конкретно реч је о заптивању), поред «утезања» самих котлова и њиховог враћања на нормалне параметре, подићи за око два одсто већи степен корисности. То ће омогућити да постројење ради са већом снагом и степеном корисности, чак и од пројектованих величина.

А када је реч о плану повећања снаге у ТЕНТ-у, значајно је да је у завршној фази и израда студије оправданости за блок А 6, коју ради «Енергопројект». На основу тога, очекује се потписивање уговор са „Алстомом“ (Пољска) за израду нове турбине за тај блок. С обзиром на стање на тржишту енергетске опреме, она би била готова 2010. године. Тада је и планирано «друго полувреме» великог ремонта блока 6, у коме би се заменили турбине, пароводи и неки делови цевног система котла, као и пратећа опрема. Блок А 6 ће бити јачи за око 40 MW, тако да ће његова нова излазна снага бити 348 MW.

Планира се, а урађене су и прве студије о томе на блоку ТЕНТ А 4 (а с обзиром на сличност блокова 3, 4, 5) да се у догледно време и у њима приступи изменама за подизање снаге. Али, како истиче Божиновић, о томе је још рано говорити.

Ђ. Поповић

Санација цевног система

Рад блокова обе електране карактерише лоше стање цевног система. – Блок Б 1 почетком јуна улази у капитални ремонт

Блокови Термоелектране „Костолац Б“ за 26 дана марта произвели су нешто мање од 266,3 милиона киловат-часова електричне енергије, што је 83,6 одсто од плана. Од тога, на блоку Б 1 производња од близу 151,6 милиона киловат-часова „краћа“ је за око дванаест процената од предвиђене, док је „двојка“ производњом од око 94,8 милиона kWh премашила план за тај период за нешто више од три процента. Истовремено, за два и по месеца текуће године блокови су и појединачно и збирно произвели више од плана – Б 1 за пет, а Б 2 за шест, односно збирно за четири процента.

- Основни разлог подбачаја на „јединици“ за петнаест дана марта су пет дана, када је блок на захтев диспечера због повољне хидролошке ситуације, радио на техничком минимуму - каже Ненад Јанков, директор електране. – Резултати изнад плана за два и по месеца постигнути су захваљујући, пре свега, добром раду блокова у јануару. Притом треба имати у виду да рад блокова уопште карактерише лоше стање цевних система, које постаје све већи проблем. С обзиром на то да је планирано да се у 2010. и 2011. годиниураде главне капиталне замене цеви, и то, пре свега, на испаривачком делу котла као и на осталим критичним тачкама, а када ће се одвојити и активности на новом систему за одсумпоравање појединачно на сваки блок, поставља се питање да ли сачекати временску подударност ових послова. Или ићи на хитну замену цеви. То је дилема коју треба што пре отклонити и то у корист брзе интервенције на цевном систему котла.

Почетком друге декаде маја у стандардни ремонт улази Б 2, а Б 1 почетком јуна у капитални од 75 дана. Ремонт на „двојци“ подразумева захвате на цевном систему котла у обиму који дозволи трајање ремонта, значи углавном санацију најкритичнијих места на њима, као и на екранским зидовима на делу економајзера. Исто тако, радиће се генерални сервиси млинског дела постројења, нарочито у делу панцирне заштите и слично. На „јединици“ радиће се капитални ремонт турбине, замена 160 тона цеви прегрејача два, 20 тона овесних цеви, тридесетак тона цеви на економајзеру, а све ради одржавања котла у што бољем техничко-технолошком стању до капиталних ремоната. Обавиће се и већи део адаптације система управљања на блоку, опет у зависности од времена. Припреме за остале активности теку, углавном, према очекивањима, сав посао на капиталном ремонту турбине је такорећи већ договорен. У току је и уговарање набавке овесних цеви, за које се ускоро очекује потписивање уговора. Осталих цеви има довољно на залихама.

Предстоји замена цеви

Д. Радојковић

РЕМОНТИ У ПД ХЕ „ЂЕРДАП"

Године притисле, пуно посла

На „Ђердапу 1" урадиће се само неопходне замене, а на „Ђердапу 2" у току је модернизација агрегата. – Идејни пројекат обнове „Власинских ХЕ" приводи се крају

ХЕ „Ђердап 2": проблеми са турбинским вратилом

Активности у ХЕ „Ђердап 1", у очекивању почетка најављене ревитализације, усмерене су на одржавање погонске спремности ради што већег искоришћења хидроенергетског потенцијала Дунава. После дугог затишја, крајем марта остварују се изузетни резултати, са дневном производњом од око 23 милиона киловат-часова електричне енергије. Све старија опрема и замор материјала изискују, међутим, повећан обим посла и за њено редовно одржавање. Јер, највећем делу потребна је замена, с тим што се поправке своде само на заиста неопходне за поузданији рад агрегата. У току је, стога, ремонт помоћне опреме, док су капитални ремонти у два, као и нега у преостала четири агрегата остављени за другу половину године.

Током предстојећих ремоната наставиће се и радови на замени хладњака генератора, затим серво-мотора на преливној брани, као и старих лежајева новим (тефлонским) поузданијим. Радиће се и на замени трансформатора сопствене потрошње, при чему се из употребе искључује отровни пирален. Што се тиче започете ревитализације бродске преводнице, планира се да се настави у 2009. години, јер је са румунске стране у дужем ремонту. У ХЕ „Ђердап 2" у првом тромесечју, уз добру производњу електричне енергије, успешно су завршени и капитални ремонти, уз освежавање првог и другог агрегата. Ове машине лане радиле су без прекида и на мрежи су провеле 8.700 сати, односно само 52 часа мање од пројектованог највећег времена. Захваљујући томе, друга дунавска хидроелектрана, са укупно 1,43 милијардом киловат-часова, постигла је у 2007. години и четврту до сада највећу годишњу производњу.

- Главна активност у овој електрани усмерена је сада на капиталне ремонтне захвате, како би се подигао степен поузданости рада – каже Небојша Карановић, директор ХЕ „Ђердап 2". - Реч је о замени и реконструкцији опреме, а што је осим старости условљено и њеном унификацијом. Део опреме је већ дотрајао, а са електроником и аутоматиком у знатној мери она је и превазиђена. А испоручивала су је чак три произвођача из Хрватске, Русије и Румуније.

Највећи проблем за рад ове електране тренутно представљају турбинско вратило, регулација турбине и лежајеви. На шестом агрегату вратило је и пукло што је изазвало застој у његовом раду и то, вероватно, до краја године. На другим вратилима напуклине су се, такође, појавиле, тако да је њихова замена хитна. Али, то је и обиман посао, са, рецимо, демонтажом половине укупне опреме, као и са вађењем капсуле, „мамутских" димензија, у којој само обртни део тежи више од 300 тона. Ови послови, ипак, приводе се крају пошто је турбинска регулација већ замењена на шест машина.

У „Власинским ХЕ" приводи се, истовремено, крају израда идејног пројекта ревитализације, а што је наметнуло и више активности. Реч је о реконструкционим захватима и то од „Врле 4" до ПАП „Лисине". Радмило Николић, директор овог огранка, истиче санацију далеководних поља у разводном постројењу „Врле 3", модернизацију техничког управљања преко SCADA система, тендерску припрему за реконструкцију извода и развода сопствене потрошње на „Врли 4", наставак санације разводног постројења „Врле 1"... Ремонтни период због тога је дуплиран, а искористиће се и за санацију канала Стрмна – Чемерник, затим Љубатског довода, хидроизолацију канала ХЕ „Врла 4", набавку и уградњу микропроцесорске заштите оба мотора на ПАП „Лисина"...

У ХЕ „Пирот" редован ремонт почеће у јесен од 25. септембра, а обимнији радови предстоје само на агрегату 2 и то на санацији радног кола, облога сифона и серво-мотора поредтурбинских затварача. Управљање производњом у електрани је модернизовано и са високом погонском спремношћу она ради у аутоматском режиму. То је и омогућило да у првом тромесечју оствари чак 53 одсто годишњег плана. Активности су зато усмерене на изградњу мале хидроелектране на темељном испусту Завојског језера, гарантованог природног протока од 600 литара воде у секунди. Планира се и да се проток повећа изградњом Топлодолског тунела и превођењем вишка вода Топлодолске реке у Завојско језеро. Са снагом од 560 kW, мала хидроелектрана годишње би производила три милиона киловат-часова обновљиве електричне енергије. Како истиче Јован Стевчић, директор ХЕ „Пирот", већи део послова већ је урађен и чека се још само на дозволу за градњу.

Ч. Драгишић

РЕМОНТИ У „ЛИМСКИМ ХЕ“

Колико воде, толико струје

У ХЕ „Увац“ и „Кокин Брод“ 21. априла почиње ремонт, а с обзиром на то да су турбине спремне, производња на постројењима у све четири електране зависиће само од хидролошких прилика

Иако су технички и технолошки потпуно спремни за производњу електричне енергије, у „Лимским хидроелектранама“, Огранку ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, страхују да ће неповољне хидролошке прилике и ове године утицати на планирану годишњу производњу у све четири електране.

– Хидролошке прилике на реци Увац почетком ове године су нешто повољније него 2007, тако да су ХЕ „Увац“, ХЕ „Кокин Брод“ и ХЕ „Бистрица“ у прва три месеца 2008. произвеле више од 50 одсто од годишњег плана - каже Ивко Шапоњић, директор „Лимских ХЕ“ - ХЕ „Потпећ“, чије турбине покрећу воде Лима и, посредно, Увца, због малог дотока Лима за исти овај период произвела је, међутим, само 20 одсто од планиране годишње производње, што је знатно испод плана.

Шапоњић наглашава да се, последњих дана, доток на Лиму значајно повећао па се у следећем периоду у ХЕ „Потпећ“ очекује повећање производње. Ниво воде у акумулацијама на Увачком језеру довољан је за рад свега половине капацитета, док су прилике на Златарском језеру у Кокином Броду знатно боље.

- Редовни годишњи ремонти у „Лимским хидроелектранама“ отпочеће на постројењима ХЕ „Кокин Брод“ и ХЕ „Бистрица“, а планирано је да трају од 21. априла до 9. јуна – истиче Шапоњић. – Ремонт у ХЕ „Увац“ биће обављен од 16. јуна до 14. јула, а у ХЕ „Потпећ“ од 4. августа до 10. новембра. У ХЕ „Увац“ планиран је обимнији ремонт генератора, као и преклињавање статора у ХЕ „Потпећ“ (на другом генератору), док је у ХЕ „Бистрица“ предвиђена замена дренажних пумпи.

Поред ремоната, током 2008. године планирана је и замена блок трансформатора 12,5 MVA и то 121/6,3 kV у електрани „Кокин Бород“, који је потпуно обновљен у рипањској фабрици „Минел Трансформатор“. У „Лимским ХЕ“ биће завршена и реконструкција порталног крана у Потпећи, што ће омогућити чишћење наноса испред решетака улазне грађевине. Велики и сложен посао у овој години, како каже Шапоњић, биће ремонт регулационог трансформатора у ХЕ „Потпећ“, који би требало да се обави синхронизовано и у сарадњи са радницима погона електродистрибуција

Прелив у ХЕ „Кокин Брод“

у Прибоју и Ужицу. Радници „Лимских хидроелектрана“ поручују да су спремни за све предвиђене радове током 2008. године који зависе од њих, једино што, како кажу, „производња не зависи од људи већ од кишног неба“.

Ј. Матијевић

У ХЕ „БАЈИНА БАШТА“

ЗАВРШЕН РЕМОНТ ГЕНЕРАТОРА

Иако је Електроенергетским билансом предвиђено да ремонти у ХЕ „Бајина Башта” почну у јулу, ремонт генератора Х-1 већ је завршен. Разлог за то био је што је до лома лабиринта на турбини овог генератора дошло 28. јануара, па је паралелно са санацијом хаварије на њој обављен и ремонт генератора. Показало се да су стручњаци ХЕ „Бајина Башта” били у праву што се тиче оптималног решења за отклањање насталог квара и тај генератор синхронизован је на мрежу 14. марта. Али, како истиче Мијодраг Читаковић, помоћник директора ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, за експлоатацију и одржавање, пред сам завршетак тог посла дошло је до потпуно исте хаварије и у ХЕ „Овчар Бања”,на агрегату Х-1. Радови на тој новој санацији су у току, и биће завршени за два месеца.

Ремонтни радови започеће у РХЕ „Бајина Башта” од 19. маја, па онда редом - све до новембра - када се планира завршетак овогодишње сезоне. Иако овог пута нису планирани капитални ремонти, у готово свакој од ових хидроелектрана биће и већих захвата. Изостаће само у ХЕ«Овчар Бања, јер у тој најстаријој ХЕ ће почети радови на ревитализацији.

Завршена је у међувремену и тендерска процедура за набавку четири сува трансформатора 15,65 kV, снаге 1.600 KVA за ХЕ „Бајина Башта“, започета још 8. јануара. Посао је добила фирма ABB, са којом је потписан уговор о испоруци. Вредност посла је 200.000 евра, а рок испоруке је четири месеца. Поред њих, испоручиће се, такође, и по један трансформатор од 35 и 10 kV.

Припремају се, такође, тендери и за осталу опрему сопствене потрошње и биће ускоро објављени.

М. Ђ.

У „ЕЛЕКТРОСРБИЈИ“ ЈЕДИНСТВЕН ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ

Искуство уткано у софтвер

Када кажу „ми смо власници целокупног информационог система“, у Краљеву, у ствари, дају до знања да тај систем сами одржавају и дограђују

У Привредном друштву за дистрибуцију електричне енергије „Електросрбија“ Краљево, поред пет дирекција, послује и један центар, и то за информатику и телекомуникације, јединствен на нивоу овог друштва, са интегралном базом података, којој се с различитим апликацијама приступа са различитих нивоа и за различите податке. Све је, дакле, на једном месту, а овлашћени корисници, ма у којем огранку да раде, могу у тренутку да добију сваки податак из свог домена.

Жељко Ђорђевић, шеф Службе за апликативни софтвер у Центру за информатику и телекомуникације, каже да су информатичари у „Електросрбији“ софтвере сами развили и усавршавали, као и све апликације, којима су покривене одређене области у пословању.

Систем прилагођен потребама

– Ми смо – истиче Ђорђевић – власници целокупног информационог система, који смо прилагодили нашим потребама и који непрестано усавршавамо. То да смо власници, значи да смо систем сами поставили, инсталисали софтвер и додали му све неопходне апликације. Тако смо створили јединствену базу података и јединствену методологију за њено коришћење. Када је у састав „Електросрбије“ ушла Електродистрибуција Ужице, њихов систем није био компатибилан с нашим, али смо то врло брзо превазишли имплементацијом дела нашег софтвера. То смо могли да урадимо јер познајемо сваки сегмент функционисања нашег система, што значи да знамо и шта се може доградити и повезати. Захваљујући томе, у „Електросрбији“ постоји јединствен рачун за наплату електричне енергије, који је у сваком огранку истог изгледа и са истоветним прегледом података.

Јован Трифуновић, шеф Службе за хардвер у овом центру, додаје да је у информатици непрестана трка са иновацијама, јер се знање стално проширује и

Жељко Ђорђевић и Јован Трифуновић у разговору с нашом новинарком

решења усавршавају. Каже да то подједнако важи и за хардвер и за софтвер. Зато, према његовим речима, у развој информационог система мора стално да се улаже, а у „Електросрбији“ је сада, поред осавремењавања софтвера, примарно да се обезбеде брзе везе, како би цео систем био ефикаснији. У току су припреме за пројектовање траса којима ће проћи оптички кабл. Трифуновић наводи да се, тамо где ЕПС у овом тренутку нема могућности да постави свој оптички кабл, користе „Телекомове“ везе и да је таква пракса и на подручјима које покрива „Електросрбија“. Већ је иницирано да „Телеком“ постави оптичке везе у све огранке где их нема.

Нова софтвер верзија

Што се софтвера тиче, систем је постављен још пре дванаест година. И поред свих новина које су потом следиле, његово основно решење је застарело, те је то разлог, како истиче Ђорђевић, што се већ приступило увођењу EDIS-а верзије 3. Реч је о новом електродистрибутивном информационом систему за обрачун и наплату, за чију имплементацију је већ потписан уговор са DIGIT компанијом, која је помогла и у увођењу прве верзије EDIS-а.

- Иако је првобитно планирано да се EDIS верзија 3 имплементира до краја ове године, настојаћемо да све завршимо раније, мада су ствари нове и за нас и за кориснике система. Биће то много флексибилнији систем од постојећег. Свакако, мораће најпре да га савладају информатичари, а онда да осталима помогну да се служе њиме. У старту, биће раздвојене дистрибутивна и трговачка функција Друштва, а онда све области по тим вертикалама јасно разграничене. Циљ је да информациони систем постане најефикасније средство у реализацији циљева пословне политике „Електросрбије“ – објашњава Ђорђевић.

Суштина је, према речима наших саговорника, да се створе услови да у целој „Електросрбији“, уз помоћ информационе технологије заживе тржишни односи, у којима дистрибутер (и снабдевач) имају потпуну контролу у пласману енергије, и у погледу количине и у погледу квалитета, а да купац може да има потпуни увид у своја задужења и начин плаћања. У том циљу биће, између осталог, отворени информативни (CALL) центри у свим огранцима, који ће радити ослањајући се управо на информациону технологију.

А. Цвијановић

Ка јединственој техничкој бази података

За увођење „Географског информационог система“ основан мултидисциплинарни пројектни тим. – Реализација прве фазе пројекта завршиће се средином године

Основни разлог увођења савременог „Географског информационог система“ је стварање јединствене базе података техничког система за потребе ефикаснијег управљања процесима, како у техничком тако и у пословном делу овог друштва. ПД „Електродистрибуција Београд“ располаже, наиме, огромним бројем података о техничком делу електродистрибутивног система, који се претежно чувају у класичном, папирном облику на разним локацијама и у различитим организационим целинама. Такав начин држања података, међутим, има и два основна недостатка: издавање разним корисницима је компликовано, а и ажурирање је проблематично. Јер, то се ради најчешће у различитим организационим јединицама, па подаци зато често нису усаглашени.

У ЕДБ-у још почетком деведесетих година прошлог века иницран је пројекат увођења савременог „Географског информационог система“ (ГИС), проистеклог из потребе да се технички и географски подаци, везани за конзумна подручја, ускладиште у јединственој информатичкој форми. Због недостатка пара, пре свега, реализација тог пројекта је обустављена, да би се тек у 2007. години стекли услови за настављање радова на овом значајном информатичком подухвату. Основан је, стога, четворочлани мултидисциплинарни пројектни тим за увођење ГИС технологије, на челу са др Миладином Танасковићем. Образоване су, истовремено, и екипе експерата у информатичком и оперативном подтиму, чији су чланови задужени за остварење појединих етапа овог сложеног пројекта. Поред великог залагања високо стручног тима ЕДБ-а, реализација ГИС-а спроводи се и у сарадњи са две у свету врло познате консултантске куће. Једна од њих ГИС ДАТА пружа консултације за софтвер америчке фирме ESRI, који представља ГИС платформу, док друга ЛИВОНА пружа услуге за део софтвера који ради немачки AED SICAD, а реч је о примени ГИС-а на електродистрибутивну мрежу.

Примена ГИС-а тако треба да, између осталог, обезбеди и функционалну подршку информатичком подсистему у деловима техничког система ЕДБ-а, затим одржавању дистрибутивног електроенергетског система, као и планирању, пројектовању и даљој изградњи ЕД система. Обједињавање и информатичка унификација података, затим, отвориће могућности за будућу, неограничену надоградњу таквог информационог система и интеграцију са другим информационим подсистемима у ЕДБ (DMS, SCADA, пословни информациони систем).

Прикупљање података за “Географски информациони систем” врло је обиман и трајан задатак, а следећа фаза у коришћењу ГИС-а биће његово одржавање. Сваки објекат у простору одређен је локацијом и низом атрибута који описују његове карактеристике. Ефикасно прикупљање тачних података, укључујући и оне о положају објеката, као и сакупљање других неопходних информација, омогућава ГПС технологија (технологија система глобалног позиционирања), а која представља и најбржи начин за прикупљање података на терену.

У првој фази увођења ГИС-а планирано је да пројектни тим припреми модел података, затим миграцију позадинских топографских подлога (авиосниманци, скенирани планови), а потом и миграцију постојећих алфанумеричких и графичких података о мрежи. Тим, такође, треба да обради теренске податке добијене снимањем ГПС и тоталним станицама и на крају да их публикује на ЕДБ–Интранету. Неизоставна је, наравно, и едукација корисника.

Пројекат је тренутно у фази инсталације софтвера, као и обуке стручног тима и прве групе корисника који ће радити на уносу података и одржавању система. ГПС прикупљање података би се одвијало упоредо са имплементацијом ГИС-а, обезбеђујући драгоцене и ажурне податке са терена, спремне за унос у ГИС, одмах по успостављању потпуне функционалности система. Предвиђено је да ће прва фаза пројекта бити завршена средином идуће године. А, како истиче др Танасковић, потпуна функционалност система биће омогућена после снимања надземне мреже 10 kV и 1 kV, које је управо у току, а о чему до сада у ЕДБ није било података.

Т. Зорановић

Јединствена информатичка форма за техничке и географске податке

У „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНИ“ ЗАВРШЕНА ЈАВНА НАБАВКА ВОЗИЛА

„Подмлађен“ возни парк

У последње две године набављена возила различитих намена која су значајно побољшала возни парка ЕВ

У Новом Саду је почетком 2008. године обављена примопредаја три тешка теретна возила између “General group - General auto“ и ПД „Електровојводина“. Тиме је до краја спроведена у дело велика јавна набавка теретног програма, започета 2006. године, а може се рећи да је тако заокружена и ова значајна фаза у „ревитализацији“ возног парка „Електровојводине“. Јер, поједина специјална возила била су стара и више од двадесет година, што је отежавало обављање радних задатака. Пристизањем нових специјалних возила, ситуација се знатно поправила.

– Када је реч о тешким возилима, према плану набавки, успели смо да за две године поправимо ово веома лоше стање. Од 2006. па до почетка 2008, набавили смо укупно десет тешких теретних возила, са хидрауличном дизалицом, затим седам возила носивости 19 тона, са хидрауличном дизалицом од 17,5 тона-метара и сада још ова три возила нешто мање носивости (14 тона), са дизалицом од 12 тона-метара – каже Димитрије Радуловић из Сектора за инвестиције и изградњу у Дирекцији за планирање инвестиција ПД „Електровојводина“. - Како се ни са лаким теретним возилима није боље стајало и за њих је било нових набавки. Тај парк појачан је са четири лака теретна возила (до 3,5 тоне), са уграђеном хидрауличном платформом, а реализовали смо и набавку седам једноосовинских приколица, носивости осам тона, намењених за превоз стубова далековода. Теретни возни парк „Електровојводине“ појачан је са 13 лаких теретних возила типа „путар“, носивости до 3,5 тоне, са продуженом кабином. Све то је и намењено електродистрибутивној делатности, односно ограницима Друштва.

Ојачан теретни и путнички програм

На основу тендера за јавну набавку из 2007, као и из 2006. године, у „Електровојводини“ је реализован и такозвани путнички програм. Купљено је, тако, укупно 35 путничких возила. Путничко-теретни програм обогаћен је и са укупно 12 теретних и теренских возила. Ова возила су у „Електровојводину“ пристигла од изабраних испоручилаца, регистрована су и већ су постала део возног парка. Према речима Драгана Бабића, руководиоца Сектора за инвестиције и изградњу „Електровојводине“, тиме ће се значајно побољшати погонска спремност, услови рада мобилних екипа, као и других запослених.

– Набавка и расподела свих новокупљених возила обављена је према Плану набавке основних средстава, по свим правилима Закона о јавним набавкама и у складу са процедурама система менаџмента квалитетом. Огранци су задовољни набављеним возилима, што је и најбоље признање за урађен посао – каже Радуловић, који је са Ђорђем Шпиртом из истог сектора био задужен за реализацију ове јавне набавке.

Љ. Милић

Нова возила и у овој години

„Електровојводина“ и у 2008. наставља обнову возног парка. Планира се набавка још три тешка теретна возила, две до четири хидрауличне платформе, десет лаких теретних возила типа „путар“ и једне до две једноосовинске приколице. Ове године, такође, планира се набавка и путничких, односно путничко-теренских возила, у количинама које зависе од расположивог новца. Тиме би се наставио тренд побољшања како погонске спремности тако и услова рада дежурних мобилних екипа и других запослених.

ОБУКА ЗАПОСЛЕНИХ У ПД „ЦЕНТАР“

Људи – највећи капитал

У марту је у овом друштву одржана обука за интерне ауди-торе, електромонтере, о безбедности рада на постројењима и водовима

Обука пред ремонте: монтери ЕД Крагујевац

Свака компанија има јединствену пословну културу која може бити и богата, која подстиче раст и нове идеје, али и узана и деструктивна, спремна да сломи сваки наговештај промена. У Привредном друштву „Центар“ схватило се да је права формула за успех – „имати срца у послу и посао у срцу“, зато се међу запосленима покушава да развије ентузијазам, па се они подстичу да се даље развијају, уче и усавршавају. Само током овог месеца организовано је више обука за разне структуре запослених на подручју овог друштва. За 21 полазника који раде у дирекцијама ПД „Центар“ и у Огранку „Електрошумадија“, у хотелу „Језеро“ у Смедеревској Паланци, одржана је тако тродневна обука за интерне аудиторе за стандард ИСО 9001. Обука је спроведена у сарадњи са консултантском кућом „CIM College“, а предавачи су били проф. др Војислав Стоиљковић са сарадницима. Иначе, настава се састојала из теоријског и практичног дела, а на крају су сви полазници полагали тест.

Основна идеја обуке била је оспособљавање запослених да самостално изводе интерне аудите. Садржај и методологија одговарају признатим приступима у свету. Учесници су користили софтвер QAM (Quality Audit Menagement) за спровођење интерног аудита. За полазнике обуке биће организована и додатна настава у трајању од два дана за стандарде 14001 и 18001, тако да ће они, са колегама из Пожаревца и Смедерева, моћи да спроводе интерни аудит за интегрисани систем менаџмента.

Служба заштите на раду „Електромораве“ – Пожаревац организовала је, такође, циклус обуке у реалним условима за електромонтере. Почетак ремонта у овом огранку ПД „Центар“, значи, када су објекти у безнапонском стању, искоришћен је за ову намену. Са тим се почело, најпре, у ТС 35/10 kV Чешљева Бара и Голубац, а обуку су прошли сви учесници ремонта. У њој је било заступљено шест тема: утицај електричне енергије на људски организам; примена „пет златних правила“ у електроенергетским објектима; заштитна опрема за рад у електроенергетским објектима; манипулација у ТС 35/10 kV; врсте електричне заштите у ТС 35/10 kV и начин реаговања након деловања заштите. За прве четири теме обуку је одржао дипл. инж. Никодим Николовски, а за пету и шесту тему био је задужен дипл.инж. Драшко Вицић. Поред теоријског дела, обављено је и манипулисање у безнапонском стању у свим ћелијама постројења (доводно-одводној 35 kV ћелији, трафо-ћелијама 35 и 10 kV, као и у изводним 10 kV ћелијама).

У огранку „Електроморава“ - Смедерево Образовни центар ПД „Електродистрибуција Београд“ одржао је и обуку о безбедности рада на постројењима и водовима, којој је присуствовало око 150 радника. Обука је одржана у Смедереву, Смедеревској Паланци и Великој Плани. У сва три града трајала је по три дана, а на крају су сви полазници полагали тест.

В. Павловић

НА ПОДРУЧЈУ ЕД НИШ У ОВОЈ ГОДИНИ

Нови уређаји у 4.000 домаћинстава

ЕД Ниш, Огранак ПД „Југоисток“, ове године на свом конзумном подручју уградиће нова савремена бројила са могућношћу даљинског управљања у 4.000 домаћинстава, што је и двоструко више него лане. Јовица Милојевић, водећи стручни сарадник за контролу и одржавање мерних уређаја у ЕД Ниш, тим поводом истиче да је у току акција замене старих бројила у нишком насељу Брзи Брод у којем је прошле и ове године замењено око 600 струјомера.

- С том акцијом у овом насељу настављамо и до сада је у трафо рејону који покрива ТС “Врањанска” замењено више од сто мерних уређаја - каже Милојевић. - Дневно се у просеку замени и до 50 бројила - Остало је да се „обради“ још пет трафо станица, што подразумева да ће још око хиљаду домаћинстава са овог подручја добити савремена бројила. Наставак акције протиче без већих проблема са купцима електричне енергије, отпора од њих, као и бојазни да ће то бити на њихову штету, више нема. Мали број купаца одбио је замену старог мерног уређаја у домаћинству и њима су нова бројила постављена на оближњем стубу.

У прошлој години бројила фирме “Атлас електроникс” из Мачкатице уграђена су у две хиљаде нишких домаћинстава и у даљински систем управљања уведено је 14 трафо рејона у Нишу. Упоредо са тим, ради се и на замени полуиндиректних мерних група које користе вирмански купци електричне енергије и укупно, до сада, замењено је око 240 тих уређаја.

О. П. М.

ЕНЕРГЕТСКО-ЕКОЛОШКИ САМИТ ЕУ

Заједнички против климатских промена

Мере за даље ублажавање глобалног отопљавања

До краја године чланице Европске уније договориће се и о решавању неких још спорних детаља и то упркос споровима са великим бројем предузећа због већ донетих мера

Чланице Европске уније договориће се до краја године о свим, а посебно о још неким спорним детаљима заједничке борбе против климатских промена. На то су се обавезали шефови држава или влада ЕУ на дводневном енергетско-еколошком самиту, одржаном у Бриселу средином марта. И то упркос споровима који се тичу озбиљне економске угрожености великог броја индустријских предузећа од последица низа мера које се доносе с циљем ублажавања глобалног отопљавања. Доста питања из климатско-енергетског пакета прописа, који садржи конкретне кораке у борби против климатских промена, такође, остаје да се тек разради. А због свих тих активности има мишљења и да је крај године, као усвојени рок, под знаком питања.

ЕУ се још прошле године у марту обавезала да ће до 2020. смањити емисије стакленичких гасова (а пре свих угљен-диоксида, који производе такозвани ефекат стаклене баште) за најмање петину у односу на 1990. годину и да ће се на двадесет процената подићи удео обновљивих извора у производњи електричне енергије. На основу тога Европска комисија је начинила обиман пакет мера за постизање тих циљева које су биле у тежишту тема овог самита Уније. Предвиђају се, између осталог, битне промене и у начину добијања и трговања са дозволама за емисије угљен-диоксида. Али, с обзиром на (пре)амбициозно постављене еколошке циљеве, из више земаља изражавају се страховања да ће многа предузећа поћи линијом мањег отпора и кренути у селидбу својих погона и инвестиција на Исток. То би значило да би се производња преселила, на пример, у Кину и потом извозила у Европу и свет. Такав сценарио би можда Европи и тим предузећима олакшао терет у борби против климатских промена, али би на светском нивоу водио до раста емисија угљен-диоксида, иако би се њихов ниво у Европи смањивао.

„Самит је признао да такве бојазни нису без основа. Пре свега у енергетским захтевима секторима који су изложени оштрој међународној конкуренцији“, резимирао је расправу на самиту Јанез Јанша, премијер Словеније, земље која у овом полугођу председава Унији. То се односи, пре свега, на металургију и индустрију грађевинског материјала које ће, такође, морати да убудуће купују дозволе за испуштање емисија угљен-диоксида у атмосферу.

Много отворених питања остало је и у вези са модалитетом трговања доз-

Дугорочни европски енергетски планови

ПРЕДНОСТ ГАСУ И АТОМУ

У следећих 25 година у Европској унији у нове електране мораће да се инвестира око 900 милијарди евра. Главну реч у новим капацитетима имаће гасне електране у чију градњу, како се планира, треба уложити 150 милијарди евра. Требало би, поред тога, инвестирати 220 милијарди евра у градњу инфраструктуре за довоз и дистрибуцију овог горива, које због своје еколошкости и нижих трошкова и брже градње централа доживљава реафирмацију. Обновљиви извори требало би да 2020. године покривају око 20 процената производње електричне енергије.

То су главне тачке недавно усвојеног извештаја Европске комисије о заједничкој европској електроенергетској политици и будућности европске електроенергетике. Извештај је био део материјала припремљених за овај самит. Од 2030. године у првом плану требало би да буду такозване ниско-емисионе и беземисионе технологије у производњи електричне енергије, затим технологије хватања и складиштења угљен-диоксида, испуштеног из термоелектрана на угаљ, као и употреба био-горива друге генерације и водоничког горива.

У већој мери него досад, истовремено, рачунаће се на нуклеарну енергетику, нарочито захваљујући реакторима нове, IV генерације. Ти реактори, који се могу очекивати у погону најкасније 2040. године, треба да смање употребу урана за производњу електричне енергије за читаву половину, а моћи ће, такође, да троше рециклирано, већ употребљено гориво.

Уран, који се налази у Земљиној кори, могао би, према рачуници Удружења швајцарских енергетских фирми „Swisselectric“, покретати све нуклеарне електране на свету још најмање 500 година. На другој страни, фисиони материјали моћи ће још стотине година да се производе из урана 238, то јест из секундарне сировине, садржане у употребљеном гориву у постојећим нуклеарним централама, ускладиштеном у заводима за обогаћивање.

Поред тога, не треба заборавити да се у то време уран више неће добијати само из његове руде, већ и из фосфата и морске воде, у којима има резерви овог горива, како је неко, куриозитета ради, израчунао, довољних за следећих чак 80.000 година. Трошкови добијања урана из фосфата крећу се између 60 и 300 долара за либру урана, односно 455 грама. А при ценама од 250 долара за либру, експлоатација урана из воде се исплати.

Мађарска

ОДВАЈА СЕ ПРОИЗВОДЊА ОД ДИСТРИБУЦИЈЕ

Мађарска влада је саопштила да намерава да раздели државни енергетски монопол на производно и дистрибутивно предузеће и да њихове акције прода у процесу приватизације. Тиме, иако се то не спомиње, иде у сусрет захтевима ЕУ да се ради либерализације тржишта начини такозвани унбундлинг, то јест да се власнички одвоји производња од преноса и дистрибуције струје. То је, иначе, једна од најважнијих, али и најспорнијих тачака програма либерализације тржишта електричне енергије у ЕУ, коме највећи отпор дају фирме и владе у Немачкој и Француској.

волама. То ће, како је договорено, бити једна до главних тема самита предвиђеног за октобар ове године, тако да се још ништа од оног што се предлаже не сматра закљученим. Нови систем трговања треба да почне да важи од 2013. године. Већина дозвола се, међутим, не би више делила предузећима бесплатно. Сада, као што је познато, дозволе добијају државе-чланице ЕУ које их онда дистрибуирају предузећима бесплатно. Јединица дозволе јесте једна тона угљен-диоксида, која се може испустити у атмосферу. Вишак дозвола се може продати на аукцији или се тамо могу купити оне које недостају.

За разне секторе убудуће би важили различити режими. На пример, енергетика би морала одмах од 2013. године да купује 100 процената дозвола, док би се у другим секторима поступно до 2020. њихово учешће повећавало до 100 одсто дозвола које се морају купити. Неке земље с већим учешћем енергетике у друштвеном производу, као, на пример, Чешка, настоје да и енергетика добије такав повољнији третман. Треба, такође, да се доради и шема према којој би се индустријска предузећа разврставала у енергетски више или мање захтевније гране.

На самиту се појавио и предлог (који је изазвао доста занимања) да треба снизити порез на додатну вредност (ПДВ), на пример, у категорији фрижидера и машина за прање, који троше мање енергије. С тим предлогом изашли су Британци. Неке земље су, међутим, имале доста резерви према томе, па ја нађен компромис на основу којег Европска комисија треба да током лета прецизира и предложи могућност снижавања ПДВ како за енергетски штедљивије апарате, тако и за материјале који, такође, доприносе штедњи електричне енергије.

Милан Лазаревић

ПРЕМА ПРЕДЛОГУ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ

Најважније тачке пакета

Главни циљеви:

1. Снижење емисија стакленичких гасова

Планира се да се њихово учешће до 2020. смањи за 20 одсто у односу на 1990. годину. Уколико се свет договори о новом споразуму уместо Кјотског протокола, а који истиче 2012, ЕУ ће снизити емисије гасова за 30 одсто.

* Удео обновљивих извора (соларна, енергија из ветра, хидроенерегија, биомаса...) у коначној потрошњи енергије би до 2020. године требало да се повећа у просеку на 20 одсто за целу ЕУ. Сада тај удео износи свега 8,5 процената.
* Десети део свих погонских енергената чиниће био-горива.

2. Трговина емисионим дозволама после 2012. године:

* Сада се 90 одсто дозвола дели бесплатно међу појединим државама које их онда дистрибуирају индустријским предузећима. Тај систем престаје да важи 2012. године, с истеком Кјотског протокола.
* Обим емисија, које покрива систем аукција, снизиће се за 21 одсто до 2020. у односу на 2005. годину (једина година досад за коју се знају комплетни подаци).
* Индустријска предузећа, која могу трошкове да пребаце на купце, као што су велики национални произвођачи електричне енергије, морала би већ 2013. године да купе 100 процената дозвола за своје емисије, док су их досад, углавном, добијала бесплатно. То ће се, готово је сасвим извесно, већим делом или чак у целини одразити на цене, то јест пребацити на купце. То отворено кажу те фирме.
* Енергетски захтевни индустријски сектори (челичане, обојена металургија, цементаре...) имаће либералнији систем и у аукције ће се укључивати поступно. На почетку, то јест 2013. године, добијаће дозволе бесплатно.
* У систем аукција биће укључене и рафинерије и авио-компаније. У 2013. години мораће да купе петину емисионих дозвола, а до 2020. свих 100 процената.
* Приходи од емисионих дозвола иду у државне благајне, петина од тога морала би да се усмери у „зелене пројекте".

3. Емисије изван систем аукција:

* Реч је о петини укупног обима емисија стакленичких гасова у ЕУ, пре свега из саобраћаја, грађевинарства, сектора услуга и пољопривреде. Требало би да се до 2020. године смање за 10 одсто у односу на 2005.

4. Био-горива:

У 2020. години треба да чине десетину свих погонских горива.

ЕК установљава строжа правила за коришћење био-горива, која морају бити „одржива". О чему је реч није прецизно дефинисано, али је јасно да је у вези с новијим сазнањима да је сама производња често енергетски захтевна и антиеколошка.

Биљке из којих се добијају био-горива не би смеле да се узгајају на подручјима која су у близини природних складишта угљеника (мочваре, шуме) као и на местима где би била угрожена еколошка разноврсност. Ако би земљорадници за њих користили пашњаке, могли би остати без дотација.

5. Складиштење угљен-диоксида:

ЕК први пут установљава правила складиштења угљен-диоксида под земљом. С таквим пројектом као први у региону и међу првима у Европи појавио се ЧЕЗ, али још није дугорочно решио питање финансирања.

6. Државна помоћ:

* ЕК ће дозволити већу државну помоћ „зеленим пројектима".
* Та помоћ треба да покрије разлику између трошкова инвеститора и тржишних цена.

7. Трошкови и приходи у вези с енергетским пакетом:

* Трошкови за испуњење наведених циљева годишње износе око 0,6 процената бруто домаћег продукта ЕУ, то јест око 60 милијарди евра.
* Зависност од увоза енергије требало би да се тиме снизи за око 50 милијарди евра годишње.

М. Л.

Предстоји ренесанса нуклеарки?

Нуклеарни лоби поново јача: НЕ у Француској

Француски председник Саркози и британски премијер Браун најавили експанзију атомских централа, док "зелени" протестују тврдећи да нуклеарни лоби користи "геополитички страх"

Европа све више страхује од енергетске зависности од Русије, као и од блискоисточних земаља и Магреба који су њени главни снабдевачи енергентима. После неколико деценија непопуларности, нуклеарни лоби у западноевропским земљама је поново отворено на сцени и то у пуној политичкој, а не само у финансијској снази. Њихови аргументи нису мали. Прво, кажу они, уколико не жели да се изложи опасности економског назадовања, Европа мора да обезбеди снабдевање енергијом које ће бити сигурно. Друго је комбинацији са првим: Европа ће морати да се суочи са климатским променама које, како су то потврдили извештаји експерата, сасвим сигурно воде глобалном отопљавању – Немачка и Аустрија ће за неколико деценија остати без снега, Швајцарска ће га имати само у високим Алпима, делови Италије претвориће се у пустињу. А швајцарске банке, од пре две године, сходно томе, уопште више не финансирају пројекте за зимске спортове испод 1.500 метара.

Како се могло чути на међународној конференцији посвећеној енергетској будућности Европе, одржаној крајем марта у Паризу, на Старом континенту јача свест о енергетским проблемима, али у пракси ствари се споријe мењају: Европљани троше све више фосилне енергије, чија цена вртоглаво скаче јер је извора све мање. Тражња расте, а с њом и зависност од испоручилаца енергената. Тим поводом Клод Фишер, директорка "Европских сусрета" у Паризу, посвећених европској енергетској будућности, закључује да растућа зависност Европе од Русије, пре свега, може да се превазиђе само заједничком европском енергетском политиком и окретањем ка новој генерацији нуклеарки као сигурном сопственом извору енергије. "Француска је велика енергетска нуклеарна сила. У другом полугођу она ће председавати Европском унијом. Председник Саркози треба да искористи могућност да демистификује питање нуклеарки, отвори дебату о њиховој ренесанси и да нађе начина да се оне прихвате као избор извора енергије", рекла је Фишерова.

Ренесанса нуклеарних електрана, и то не случајно, била је и на дневном реду сусрета на врху француског председника Николе Саркозија и британског премијера Гордона Брауна, који је подржао идеју о експанзији атомских централа. Многобројни еколози су, после тога, позвонили на узбуну, тврдећи да нуклеарни лоби користи политички контекст и климатске промене да би ширио „геополитички страх". "Зелени" указују да је боље инвестирати новац у начине уштеде енергије коју Запад расипа, као и улагати у истраживања за такозвану "чисту" обновљиву енергију. На интернет презентацијама разних "зелених" може се ових дана прочитати и упозорење да Велика Британија има читаву планину радиоактивних отпадака с којима не зна шта да ради, а спомиње се и да, осим тога, нико не говори о безбедносној страни нуклеарки, које нису обезбеђене од атентата из ваздуха. А према званичним подацима цена "чишћења" нуклеарног смећа у Великој Британији је колосална: око сто милијарди евра.

И док се Французи поносе да су највећи европски произвођач струје из нуклеарних електрана, најављујући "чисте" нуклеарке нових генерација, "зелени" износе своје аргументе. Они подсећају да је изградња првог реактора нове такозване ЕПР генерације у закашњењу за више од две године, као и да је у односу на почетак радова, цена изградње скочила за 50 одсто, то јест за милијарду и по долара. Поред тога, Финци су у фебруару ове године јавно рекли да је AREVA (француски нуклеарни конструктор) доставила само половину планова за атомску централу.

Противници нуклеарки, који имају јако упориште у Европском парламенту, нарочито у Немачкој и у неким скандинавским земљама, уз све то наводе и аргумент који им ни поборници нуклеарки не оспоравају: Европи недостају стручњаци за рад у атомским централама. Нема их довољно ни за постојеће нуклеарке, а камоли за оне које тек треба да се изграде.

Наташа Јокић

Лов на киловат-часове

Термоелектрана на гас „Талчер“

Хроничан недостатак природног гаса и нафте краткорочно се решава дугорочним увозним аранжманима са Ираном. - До 2012. године Индији потребни капацитети снаге 212.000 мегавата, а сада располаже са око 150.000

Са више од милијарду становника, Индија непрестано бије битку како да подмири огромне енергетске потребе и растући дефицит у производњи струје. Увоз киловат-часова је невесела будућност ове огромне земље. Процене су да ће земљи 2012. бити потребно 212.000 мегавата годишње. Иако се инсталисани капацитети годишње повећавају за нових 7.000 мегавата, јасно је да ће се битка за електричну енергију још дуго водити. Стручњаци су проценили да Индији треба чак тридесет милијарди долара нових инвестиција како би престао сталан увоз киловат-часова.

Невоље са несташицом струје ове многољудне земље датирају од далеке 1977. године, када је влада одлучила да субвенцијама помогне фармере у трошковима плаћања рачуна за електричну енергију. Од примамљивих обећања није се далеко одмакло, а становништво се вртоглаво увећавало. Цене природног гаса су три пута повећане у последњих неколико година што је само продубило кризу.

Са инсталисаним капацитетима од готово 150.000 мегавата, Индија је респектабилна енергетска сила. У структури производње електричне енергије, хидроелектране обезбеђују око шездесет одсто струје, термоелектране тридесет одсто, а остатак дају нуклеарке и електране на ветар. Пре само две године, термоелектране су биле водећи произвођач електричне енергије са учешћем од око шездесет одсто. Данас, међутим, хидро сектор са 84.000 мегавата инсталисане снаге сврстава Индију у сам светски врх. Широм индијског потконтинента подигнуто је чак 4.300 брана, по чему је својеврсни рекордер у свету. А процењени хидропотенцијал индијских река, иначе, пети је на планети са 100.000 мегавата. Стручњаци процењују да је Индија искористила тек трећину снаге Инда, Брамапутре, Ганга и још 48 речних басена. Али, то ни изблиза не задовољава потребе у домаћинствима и индустрији. С годишњим економским растом од око девет одсто, акутни недостатак енергената је стална кочница привредног развоја.

Обезбеђивање нафте и природног гаса, стога, први је приоритет владе у Њу Делхију. Један од начина да се реши недостатак природног гаса била је и идеја о изградњи мамутског гасовода од 1.700 километара од иранског поља Јужни Парс, преко Пакистана (700 километара) до Индије. Меморандумом из 1993. три стране су се сложиле да Пакистан добије на име такси за пролаз гасовода пола милијарде долара годишње, плус гас за домаће потребе. Пројекат је финансијски подржала Светска банка и моћна јапанска корпорација „Сумитомо“, као и руске гасне фирме. Због дугогодишњих несугласица Индије и Пакистана око Кашмира гасовод је све до данас остао само пусти сан. Зато је Индија 2005. склопила посао са Ираном око увоза седам и по милиона тона природног гаса годишње, вредног четрдесет милијарди долара. Посао је закључен на 25 година. Русија је, истовремено, покренула идеју да са Индијом и Ираном гради северно-јужни нафтовод и гасовод, како би повезала Азију са Европом. С обзиром на то да на истом подручју и САД имају сличне амбиције у годинама које следе, биће то својеврсна енергетска утакмица.

Б. Сеничић

Влада измирила дуг неплатиша

За плаћање заосталих рачуна неких предузећа и установа издвојено је 6,1 милион евра

Нека црногорска предузећа и институције, иначе, донедавно велики дужници за струју, заостали рачуни више не брину. Средином протеклог месеца њихов дуг, "тежак", како су јавили медији, укупно 6,1 милион евра, измирила је Влада Црне Горе. Кабинет премијера Мила Ђукановића, како је објављено, није јавно саопштио ову одлуку нити је информисао јавност о томе на основу каквих критеријума су изабрани дужници који ће на овај начин бити ослобођени нагомиланог дуга.

Тако је, како је наведено, за Водовод Цетиње, иначе годинама највећег дужника ЕПЦГ, исплаћено око 1,76 милиона, а за водоводе у Барутани, Бандићима, Загарачу и на Биочу 1,17 милиона евра. Јавно комунално предузеће Даниловград се на овај начин "решило" заосталих рачуна вредних 300.680 евра, за Радио-телевизију Црне Горе плаћено је 248.320, за Комесаријат за расељена лица 185.100, за никшићко државно предузеће Институт црне металургије 144.660, Црногорско народно позориште 34.440, Црвени крст 20.000 и за Регионални центар за обуку ронилаца 19.570 евра. За измирење дуга спортских установа влада је платила 740.520 евра, Војске Црне Горе 734.410, Железнице 414.930, а за верске установе 332.000 евра.

"Закључком владе плаћене су заостале обавезе ових купаца за утрошену електричну енергију. Ради се о вишегодишњим дуговањима од којих су нека била предмет принудне наплате судским путем", навели су у ЕПЦГ, а пренели медији. Из компаније овим потрошачима уједно је упућено и упозорење да су обавезни да и даље уредно плаћају рачуне, јер ће, у противном, према њима бити предузете ригорозне мере.

У ХЕ „Пива" повећава се снага агрегата

"Створили су се услови да сви који су растерећени старих дугова могу уредно да измирују обавезе према ЕПЦГ. Уколико то не буду поштовали, Електропривреда ће предузимати све мере принудне наплате сходно правилима о снабдевању како се нагомилавање дуга не би поновило", навели су у овој црногорској електроенергетској компанији. Почетком протеклог месеца објављено је и саопштење Министарства за економски развој Црне Горе у коме је наведено да ће тендер за истраживање и изградњу малих хидроелектрана на 29 од понуђена 43 водотока бити поништен због неодговарајућих понуда. На тендер се, иначе, пријавило 38 компанија које су доставиле 145 понуда.

За истраживање и градњу ових електроенергетских капацитета, снаге до десет мегавата, понуђени су водотоци у сливу Пиве, Комарнице, Лима, Мораче, Ибра, Таре, Ћехотине, Заслапнице, Зете, Грачанице и Граховског језера по ДБОТ аранжману. То значи да инвеститор треба да изгради објекте, користи их и врати држави по истеку тридесет година.

У марту је наговештен и почетак модернизације и реконструкције Хидроелектране "Пива". У оквиру ових радова биће, како је планирано, повећана снага сва три агрегата. За консултанта је изабрана швајцарска компанија "Коленсо Енерго пројект" чија је понуда на тендеру била најповољнија. Пројекат модернизације и реконструкције "Пиве" финансира се из кредита немачке банке KfW, а цео посао би, према плановима, требало да буде окончан до краја 2013. године.

П. М. П.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Еколози против ХЕ

У организацији Еколошког друштва "Еко Клековача" из Дрвара и мреже невладних организација ЕКОС протеклог месеца почело је потписивање петиције против намере власти Босне и Херцеговине да на подручју Мартин Брода, некадашње месне заједнице дрварске општине, изграде хидроелектрану са два генератора, снаге по 36 мегавата. Објекат би се подигао у непосредној близини манастира Рмањ, задужбине Катарине Бранковић из прве половине 15. века. Због градње електране, према неким прорачунима, манастир би био потопљен, рекао је Младен Глогиња, председник "Еко Клековаче".

П. М. П.

Концесија са миразом

Да би се повећала примамљивост тендера за градњу две велике хидроелектране, производна компанија ЕЛЕМ странцима „у пакету" поклања и ХЕ „Тиквеш" у пуној производној кондицији, и то за следећих седамдесет година!

ХЕ „Тиквеш" у рукама странаца у следећих седамдесет година?

У недостатку осмишљене стратегије развоја домаћег електроенергетског сектора, нова авантура у која улази Македонија зове се – „концесионарство са миразом". Ако некоме овај термин до сада није био познат – то значи уступање дела хидропотенцијала страним инвеститорима, да на њему изграде и на одређени временски рок експлоатишу капацитете за производњу електричне енергије, а после тога да хидроелектрану предају у својину матичној држави. Поред концесије за воду, подручје и објекте, страном улагачу на поклон у следећих седамдесет година даје се и цела хидроелектрана, и то у пуној производној кондицији. Реч је о ХЕ "Тиквеш", која се као некакав мираз, значи, даје „уз девојку пред њену удају".

На расписаном јавном тендеру, који је тако осмислило руководство ЕЛЕМ, државне компаније за производњу електричне енергије, за изградњу две велике хидроелектране „Чебрен" и „Галиште" на сливном подручју реке Црне у Мариовском региону, велико интересовање показало је пет компанија. Угледни страни инвеститори, као што су немачки концерн RWE, италијанске компаније ЕНЕЛ и „Едисон", аустријски „Вербунд" и норвешка фирма „Статкрафт", већ су прошли претквалификацију и очекује се да тендерској комисији до краја априла доставе финансијске понуде. На основу тога обавиће се коначан избор инвеститора за реализацију овог концесионог пројеката. Иако је сама изградња ове две хидроелектране, укупне снаге 630 MW, веома скупа инвестиција (само за градњу производних објеката требало би уложити око 650 милиона евра), у ЕЛЕМ-у су оптимисти и очекују да ће се до таквог уговора ускоро доћи. Јер, како кажу, једноставно не може се избећи додатна атрактивност целог овог пакета?!

У вези са предстојећим закључивањем уговора већ су, међутим, реаговале и неке од заинтересованих компанија на тендеру и то посебно после јавног иступања концерна RWE. Представници ове немачке фирме, на састанку са градоначелницима општина где ће се градити нове хидроелектране, истакли су, наиме, да су већ израдили физибилити студију, као и да намеравају да идуће године у тај пројекат уложе око 500 милиона евра, о чему су разговарали и са неким високим владиним функционерима. На такво понашање конкуренције реаговали су најпре из норвешке компаније "Статкрафт", а потом и из „Вербунда" који су једном речју довели до проблема у реализацији овог тендера. Од министарства економије, најпре, затражено је продужавање рокова за достављање финансијских понуда, због, како истичу, нетранспарентно промењених тендерских правила, а после тога уследила је и реакција да се очигледно фаворизује RWE, а што је супротно законској тендерској процедури.

Ма какав епилог овог чудног тендера, у режији руководства компаније ЕЛЕМ, био, стручна јавност је, најблаже речено – згранута! Као да се преко ноћи заборавила актуелна енергетска криза, велики дефицити, одлив милионских суми евра код белосветских трговаца за увоз струје, изразито недовољни домаћи производни капацитети и ресурси... Како истиче др Атанаско Туневски, професор Електротехничког факултета у Скопљу, не постоје никакви аргументи да се један производни објекат било коме да под концесију на тако дуги период од седамдесет година. Годишњи профит ХЕ „Тиквеш", по тржишним ценама, наиме, износи сада двадесет милиона евра, а електрана је у пуној производној кондицији пошто је недавно и комплетно обновљена. Са таквом дугорочном концесијом, за то „обећано" време, страној компанији дала би чист приход од око 1,4 милијарде евра. За сада нема речи ни о томе колико ће бити учешће, па и добит, македонског партнера у новој компанији са иностраним улагањем, каже Туневски и закључује да ЕЛЕМ не само што не поштује економске законитости о изградњи и експлоатацији енергетских објеката него и да се иза оваквог пројекта крију, очигледно, неки сасвим други ненаучни интереси.

Саша Новевски

ТЕ са нултом емисијом угљен-диоксида

БЕРЛИН - Немачка енергетска компанија RWE A.G. представила је план о улагању милијарду евра за изградњу прве велике европске термоелектране са нултим емисијама угљен-диоксида. Предвиђена снага ТЕ требало би да износи око 450 MW, а изградња се предвиђа до 2014. године. На главној скупштини Европске технолошке платформе за термоелектрану на фосилна горива с нултим емисијама саопштено је, такође, да ће у следећих двадесет година бити створен еколошки прихватљив начин примене фосилних горива за производњу електричне енергије. RWE је једна од првих компанија која је разрадила планове за изградњу ТЕ на угаљ у којој ће се угаљ најпре расплињавати, а угљен- диоксид одвајати и потом лагеровати на одговарајући начин.

Додиков одговор Месићу

БАЊАЛУКА - Милорад Додик, премијер Републике Српске, рекао је да је председник Хрватске Стјепан Месић показао незнање у вези са чињеницама о руднику и термоелектрани ''Гацко''. Реагујући на најаве Хрватске да ће тражити од Електропривреде РС да јој призна трећину власништва у РиТЕ ''Гацко'', Додик је констатовао, такође, да Месић не зна довољно ни о Дејтонском споразуму, према коме имовина у ентитетима припада њима. Поводом Месићеве изјаве да Хрватска о томе неће преговарати с властима РС него БиХ, Додик је рекао: "У томе га не могу и не желим спречити. Уосталом, то је најбољи начин да не успе у томе што жели."

(Извор: Пословни дневник)

ЕПЦГ остаје у већинском власништву државе

НИКШИЋ - Електропривреда Црне Горе остаће у већинском власништву државе, изјавио је председник црногорске Скупштине Ранко Кривокапић. "Држава мора имати најмање 55 одсто деоница ЕПЦГ, како је дефинисано концепцијом приватизације енергетског сектора", рекао је он. "Не продајемо део државних деоница ЕПЦГ на берзи, него покушавамо „купити" стратешког партнера. Некога ко производи струју у Европској унији."

(Извор: Бета)

Неспоразуми око ТЕ „Гацко"

ТРЕБИЊЕ - Основни суд у Требињу одбио је предлог пет приватизацијско-инвестиционих фондова који су затражили обустављање свих активности везаних за изградњу другог блока термоелектране у Гацку, док не буде решен спор између Владе РС и малих акционара. Прекид партнерског пројекта Електропривреде РС (ЕРС) и чешког ЧЕЗ-а фондови су затражили тврдећи да су уговором нарушена њихова права и права малих дионичара, односно обезвређени њихови улози у РиТЕ ''Гацко'' и нарушено поверење инвеститора у тржиште капитала у РС. Тужбу су поднели Euroinvestment, Zepter, BLB-profit и Bors invest fond, а придружио им се и VB fond. Одбацујући захтев, судија Смаил Беговић је навео да фондовима не може бити проузрокована ненадокнадива штета, јер ЕРС поседује имовину из које се могу намирити ако добију судски спор.

(Извор: Независне новине)

Иранци заинтересовани за ХЕ на Неретви

САРАЈЕВО – Влада Ирана одлучила је да обнови договор од 2002. године са владом БиХ о улагању 100 милиона долара у изградњу хидроелектране на Неретви или на Дрини. Иранский амбасадор у Сарајеву обратио се писмом члану Председништва БиХ Харису Силајџићу у коме га обавештава да су за спровођење тог пројекта својевремено изабране иранска компанија „Farab" и сарајевска „Хидроградња". Силајџић је затражио објашњење од „Хидроградње", одакле је одговорено да су спремни да развију тај пројект и одреде локацију на Неретви или на Дрини.

(Извор: Фена)

Заједничка преносна мрежа

БЕРЛИН – Немачка енергетска компанија RWE предложила је формирање прекограничне европске мреже и успротивила се индивидуалној продаји преносних система, сазнаје Ројтерс из једног владиног извора у Берлину. Jyergen Grossmann, извршни директор RWE, предложио је то током састанка са шефом кабинета канцеларке Ангеле Меркел, као одговор на план Европске комисије о раздвајању производног и преносног сектора у електроенергетским компанијама. "Grossmann је предложио европско решење за мреже… не појединачне продаје мрежа, већ компанију која би окупила преносне системе од Француске или земаља Бенелукса", наводи извор ''Гардијан''. Челник водећег немачког и европског играча у електроенергетском сектору, E.ON, рекао је да је радије за формирање холдинг компаније немачких преносника електричне енергије. Wilf Bernotat је на недавном састанку у влади Немачке

оценио да би се на тај начин осујетила продаја немачке мреже иностраним инвеститорима. E.ON је недавно пристао да прода део своје мреже у Немачкој, ако ЕУ повуче две тужбе против ове компаније за монополско понашање. Потез E.ON-а изазвао је оштре критике владе у Берлину.

Гигантски акумулатор

ЊУЈОРК – Амерички произвођачи струје развијају технологију изградње гигантских акумулатора, неких величине аутобуса на спрат, ради складиштења струје из обновљивих извора, како би биле мање зависне од подршке из непосредне производње. Електрична енергија ускладиштена у акумулаторима може бити испоручена у сваком тренутку, без било какве емисије штетних гасова. Компанија „American Electric Power“ из Охаја је пре готово две године инсталирала акумулатор снаге 1 MW у западној Вирџинији, а планира у следећој деценији изградњу “складишта” капацитета 1.000 MW.

(Извор: ClimateChangeCorp.com)

Проблеми с дистрибутивном мрежом

ПОДГОРИЦА - Дистрибутивна мрежа електроенергетског система Црне Горе ради на граници издржљивости, а техничке могућности постојећих објеката, у чије се одржавање и ревитализацију годинама недовољно улаже, одавно су испод реалних захтева, саопштила је Електропривреда Црне Горе. Опрема је у таквом стању да делимичне реконструкције више нису решења. “Због тога је погонска спремност тих објеката врло ограничена”, стоји у извештају дистрибуције. Дистрибутивна мрежа Црне Горе обухвата око 19.000 километара надземних и кабловских водова и велики број трафо-станица.

(Извор: Бета)

Поскупљење неће отерати мрак

ТИРАНА – Државна Албанска електроенергетска компанија KESH је од 1. марта подигла цене струје, у просеку за осамнаест одсто, после сагласности Енергетске регулаторне агенције ERE на нове тарифе. KESH је тражио повећање од 37 одсто. Потрошачима који троше више од 300 кWh цена је подигнута са шест, на десет евроценти по кWh. Из ERE је саопштено да 76 одсто породица у Албанији троши мање од 300 кWh месечно, па неће бити захваћени поскупљењем струје. Индустрија ће бити погођена новим ценама, али су изузете пекаре и произвођачи брашна. KESH тренутно из увоза подмирује четрдесет одсто домаће потрошње, а до овог поскупљења више је плаћао за увозну струју од онога што је наплаћивао њеном продајом на домаћем тржишту. Из компаније је, међутим, саопштено да ново повећање неће бити довољно да реши финансијску кризу KESH-а нити гарантује 24-часовно снабдевање земље електричном енергијом. Компанија губи 35 одсто произведене струје, због крађа, односно неплаћања рачуна.

(Извор: SETimes.com)

Американци хоће доградњу НЕ “Козлодуј”

СОФИЈА, ВАШИНГТОН – Америчка администрација ће подржати „Westinghouse“ i „General Electric“ да добију посао изградње додатна два (3 и 4) реактора у бугарској нуклеарки „Козлодуј“, саопштио је Петар Димитров, бугарски министар привреде и енергије, после сусрета са америчким колегом Samuelom Bodmanom. Димитров наводи да је због затварања трећег и четвртог реактора у ''Козлодују'' (“иако слични погони и даље раде у Европи”), погођена мањком електричне енергије, не Бугарска, већ Балкан. Bodman је најавио да би и он могао затражити од Европске комисије да реактивира два реактора, као и да подстакне две америчке компаније да инвестирају у те погоне, снаге по 440 MW, упркос тврдом ставу ЕК.

(Извор: UPI)

ЕП БиХ - добит од 11,5 милиона КМ

САРАЈЕВО - Електропривреда БиХ је у 2007. остварила оперативни приход од 721 милион конвертибилних марака. Трошкови су износили 606 милиона КМ, а добит компаније на крају године износи 11,5 милиона КМ. Према управо саопштеним подацима, забележен је раст производње и потрошње за седам одсто. Планирани оперативни трошкови за ову годину износе 676 милиона КМ, а нето добит шест милиона. Средства предвиђена за улагање су 171,6 милиона КМ.

(Извор: Pincom.biz)

Гасоводи и за приватне компаније

МОСКВА – „Газпром“ би ускоро могао изгубити ексклузивно право на коришћење гасовода за извоз руског природног гаса. То је, како јављају Вједомости, најавио руски антимонополистички регулатор, који припрема амандман на Закон о извозу гаса, а којим би страним приватним компанијама било омогућено коришћење инфраструктуре гасовода, уз накнаду. Овој вести се највише обрадовао British Petroleum, који би тиме могао да удвостручи извоз гаса своје руске заједничке фирме TNK-BP.

(Извор: Bloomberg)

Припремио: **Д. О.**

НАЈЛЕПША ЦАРСКА ЛАВРА

Чији су наши Дечани

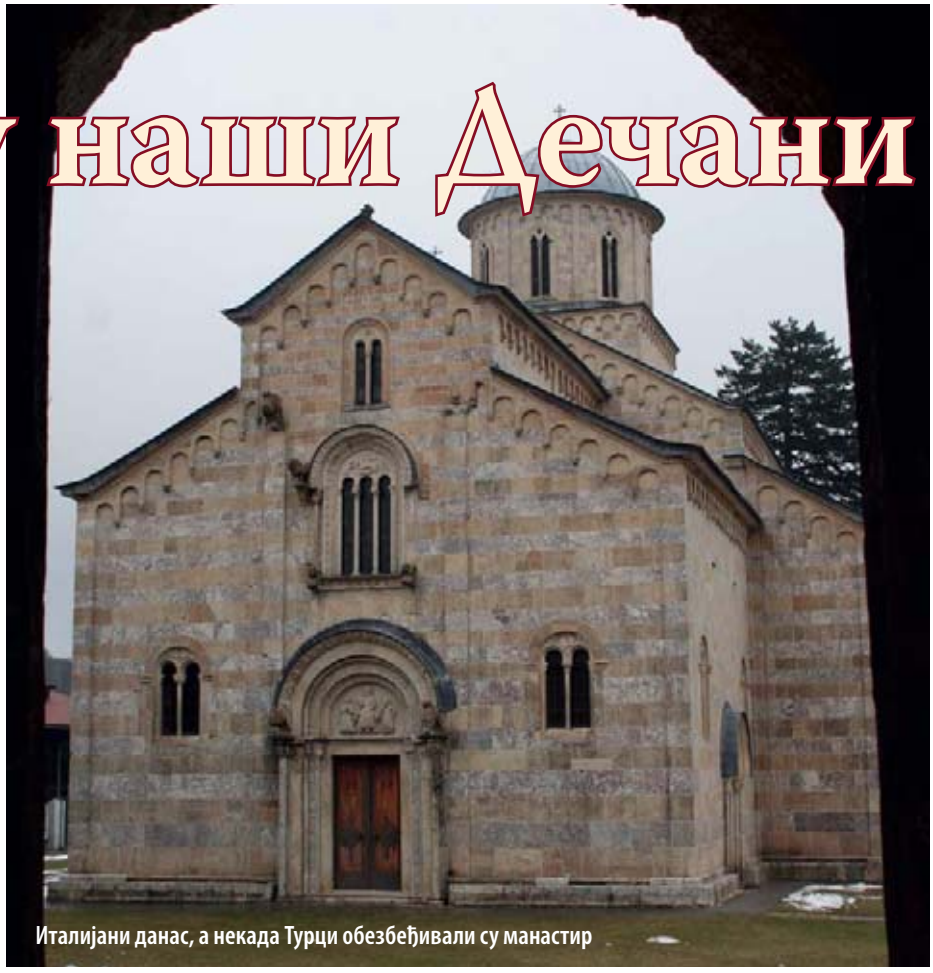

Италијани данас, а некада Турци обезбеђивали су манастир

Манастир је у попису светске културне баштине: о његовој лепоти и значају зна цео свет (бар онај његов умнији део), али не и прве „комшије”

Кад сам о Светом Трифуну 2005. године путовао по Косову и Метохији пратећи председника Бориса Тадића, у групи за обезбеђење био је и један румени руски пуковник, симпатичан човек, с којим сам се спријатељио. Чим смо приспели у Царску лавру Високих Дечана, тај мој Рус се силно узбудио: ту је, рече ми, годинама, а није знао да овако нешто постоји?! Када је чуо појање монашког хора и молитву владике Дионисија, игумана дечанског, у којој је споменуо и председника Тадића и патријарха Павла и владику Артемија и све добре људе под капом небеском, свеједно које вере, грунуле су му сузе. Капале су му по грудима, сливајући се на кивот светог краља Стефана Дечанског. Ни моје колеге из иностранства, и не знајући где су, нису могле да се приберу пред оном лепотом и оноликом духовношћу.

Тако ми је запала дужност да им испричам нешто о једном од најлепших српских средњовековних манастира, мада ни сам нисам знао много. Зато сам повест дотерао по мери сопственог незнања, а сада је препричавам по варљивом сећању.

Слободан Марковић, боем упамћен по псеудониму Либеро Маркони, био је један од највећих српских песника и преводилаца! Библиографија му броји више од шездесет наслова; уз то, једини је коме су руски академици-језикословци признали да су му препеви Јесењина и Мајаковског на српски често бољи и од оригинала. Са енглеског је препевао Јејтса, али они тамо су исувише охоли да би му признали познавање језика, недокучивих дубина душе, тананих нити сонета, и поезије уопште.

Слободаново чувено „Путовања грешног Елефтерија” први је послератни путопис по манастирима Србије и Атоса. Само што се није замонашио, што би се свакако и догодило да су га најурили из Партије, како му је строго запрећено. Али, утро је пут којим се данас често и радо иде.

Крајем осамдесетих, Либеро је, наслућујући скори одлазак, оставио супрузи и неколицини пријатеља аманет да га, када за то дође време, сахране у Царској лаври Високих Дечана. Владика је дао пристанак, а монаси су упознати, рекао је.

Умро је 1990. од последица готово безазлене незгоде: пао је низ степенице пред својим атељеом, на ћувику солитера повише Јужног булевара: сахрањен је у Алеји великана, на београдском Новом гробљу, уз Милоша Црњанског…

– У чему је поента приче? – упитао је збуњени Француз, док се „полковник” замишљено смешкао.

– И код нас се увек поштује последња воља, али да је Либеро сахрањен овде и после свега што се с Косовом и Метохијом збило, ко би му, осим калуђера, икада дошао на гроб? – одговорио сам му питањем.

Није знао одговор. Или га је, онако посрамљен, прећутао.

О Високим Дечанима зна се све и тешко је извући неку занимљивост. Манастир је у попису светске културне баштине: о његовој лепоти и значају зна цео свет (бар онај умнији део), али не и “комшије” Албанци. Зато, ову причу настављам другим правцем.

Стражу на улазу и око манастира данас држе Италијани: неки од тих војника, до тада римокатолика, приступили су, чиста срца и бистре свести, православљу. Можда су, дарује Боже, још онде? Јер, кад калуђерима устреба нешто из града, Италијани скокну својим оклопним транспортером и купе. Кад неком из манастира западне да путује, не може ни да привири изван зидина без њихове пратње и обезбеђења. И кад им ко долази, исто је.

Ово спомињем јер сам својевремено видео стару, црно-белу фотографију, снимљену почетком прошлог века. На њој су, пред манастирском капијом, група коњаника и фијакер. А изгледала је као и свака друга: прастари фото-документ из нечије колекције… Али, недавно, тражећи по Интернету још информација о Високим Дечанима, поново сам пронашао ту фотографију: постављена је на сајт манастира, готово да сам се обрадовао. Привукао ме је потпис. Писало је, отприлике: турски низами (коњаници) који обезбеђују сигуран пут гостима манастира Дечани. Као и Италијани данас?!

Да ли се историја понавља или се никада није ни прекидала?

Милош Лазић

Лепи живот у паклу

Увек је писао на немачком језику, чак и после оног страшног погрома над његовим сународницима, док је Европа стењала под војничким чизмама сулудог молера

Лиза и Ото Бихаљи Мерин

Осванула је и вест да је "Нолит" купила фирма „Матијевић", која има касапнице на свакој пијаци. Наводно, баталиће она тај уносни бизнис и посветиће се издаваштву. Постаће, дакле, књижничар. Издаваштво јесте магличаст и неизвестан посао, али уз „Нолит" иде и дванаест локала у Београду.

Књижара на углу улице Краља Милана и Ресавске, наспрам "Београђанке", што носи име по "Оту Бихаљи Мерину", најпознатија је и најугледнија. Још као студент, признајем, ту сам "позајмио" неколико књига, али сам им доцније то надокнадио купујући нека издања чак и као пренумерант… Као и у "Српској књижевној задрузи", педесетак метара даље. Веровао сам да су те две институције вечите, као и Српска академија наука, на пример, или Српска православна црква. Погрешно.

Како се то догодило баш у години када "Нолит" обележава осамдесет година постојања, не знам?! Знам нешто друго…

Када су браћа Павле и Ото Бихаљи, рођени Земунци, Јевреји (Срби Мојсијевог закона, како су се представљали, што тад и није било толико важно), истакнути интелектуалци свог времена, 1928. покретали часопис "Нова литература", очигледно с намером да се посвете издаваштву, овакав епилог нису могли ни да сањају. Били су, ипак, у праву када су часопису предсказали неславну будућност; мада, вероватно су тада мислили на експресионистички приступ и левичарски концепт уређивачке политике, што није прирасло срцу ондашњег режима, а због чега је Ото, почетком тридесетих година прошлог столећа, био принуђен да емигрира у Берлин.

Целог живота писао је на немачком језику, па чак и после холокауста, оног страшног погрома над његовим сународницима, док је Европа стењала под војничким чизмама сулудог молера. То нипошто није било германофилство, бар не оно које је до те мере обузимало немачке удворице да су у Београду, у претесној "Сали мира" на Славији, 1936. године одржали свеевропски скуп посвећен "решавању циганског питања" на основу извештаја неког Мартина Блоха, професора етнологије из Лајпцига, који је установио – да у Србији живи највише припадника овог народа! Случај је одредио да Павла стрељају Немци у Земуну већ почетком рата, а да Ото, ипак, преживи такорећи у вучјим чељустима.

У Берлину је тада уређивао један од водећих комунистичких часописа Европе – "Линкс курве" ("Лева кривина"). Иако у илегали, организовао је и данас непоновљиву "Изложбу одбијених", на којој је представио експресионисте, којима је власт, због "декаденције и кварења омладине", онемогућавала рад и излагање.

Бити интелектуалац у Европи оног времена подразумевало је припадање левој, напреднијој страни политичког циркуса. Као члан КП Немачке, проверавао је живот у истом кружоку у коме су били Брехт, Ман (који је негде изјавио да је Ото Бихаљи највећи стилиста немачког језика) , Пикасо, Хемингвеј и Жан Пол Сартр, који је то своје идеализовано интелектуално левичарство – не би га требало поистовећивати са револуционарним, које је изнедрило неколико злогласних диктатора – доцније узнео до филозофског учења либералнијег и лепршавијег од задатог догматизма.

Можда је управо Сартров егзистенцијализам утицао на то да приликом венчања са својом једином, доживотном љубављу, фрау Лизом Мерин, Ото Бихаљи свом презимену дода и њено?! Из угла наших крутих монтањарско-патријархалних обичаја таква потврда љубави мора да и данас делује богохулно.

После рата Лиза и Ото су се обрели у Београду. Становали су у пространом стану при дну Немањине улице који су стеснили десетинама хиљада књига, својом личном библиотеком. И овде се прославио, представљајући свету српску средњовековну сакралну уметност и, као први, наше наивне сликаре, промовишући посебно чувену "Ковачичку школу", као и сценаријом за један филм (чији сам наслов, нажалост, заборавио).

Умро је 1993. године; кренуо је на тај пут месец дана након што је њиме отишла његова Лиза.

Иако заклети левичар, храбро је осуђивао идолопоклонство у Партији. Ипак, као највеће зло, приписано му је то што је извео дефиницију владања Јосипа Броза, називајући је "оперетски стил" – ваљда по узору на Бенита Мусолинија – а што је најгоре, стигао је да му то, не либећи се, каже и у лице.

М. Лазић

БИОСКОПИ

"НА ЛЕПОМ ПЛАВОМ ДУНАВУ"

Нови филм редитеља Дарка Бајића доноси нам причу о проститутkама, малограђанима, Истоку и Западу, либералима, православцима, женама, уметницима, мушкарцима, католицима, богатима, очајнима… у још једном коначном обрачуну. Преплитање њихових животних прича које почињу у сумрак, испловљавањем брода који Дунавом плови од Беча до Београда, а достиже врхунац у свитање - стварањем слике Вавилонске куле на води. Иако, наизглед, жестоко сукобљени, људи Истока и Запада деле истоветне малограђанске снове и потрошачку утопију.

Уз мелодију химне „На лепом плавом Дунаву" мала херојства, велике жртве и бесмислене издаје, у ковитлацу илузије слободе, чине једино могуће – задовољавају глад, жеђ и похоту. У постхеројској, постестетској, постдуховној фази преживео је само један сан: потреба за љубављу. Улоге тумачи интернационална глумачка екипа: Мики Манојловић (Швеђанин), Бранислав Лечић (Немац), Драган Николић (Француз), Горан Јевтић (Пољак), Иван Босиљчић (Румун), затим Ана Франић, Бојана Маљевић, Александар Лазић, Тим Сејфи, Мајкл Пичирили, Урсула Готвалд, Сара Лавинија Шмидбауер, Корнелија де Паблос и други. Песме, урађене у маниру мјузикла, потписују Бора Ђорђевић, Момчило Бајагић, Кики Лесандрић, Рамбо Амадеус и Влада Дивљан. Сценарио је написао Небојша Ромчевић.

Дарко Бајић је желео да дочара особености људске комуникације на језику који није њихов матерњи, па је цео пројекат снимљен на енглеском језику.

„Сматрам да у Европи, у којој заиста више нема правих граница, једине опстају у нашим главама и из њих проистиче и склоност ка етикетирању разних народа и нација", каже Дарко Бајић. "Посада и путници филмског брода говоре, наравно, енглески, што неретко ствара површну комуникацију, људи не знају да изразе емоције на туђем језику - ми једни друге, у суштини, не разумемо", додао је редитељ.

ПОЗОРИШТЕ

"ИНСТАНТ СЕКСУАЛНО ВАСПИТАЊЕ"

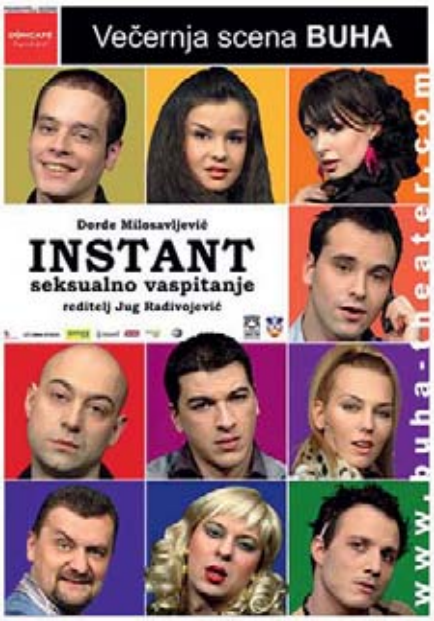

По тексту Ђорђа Милосављевића (филмског сценаристе, познатог, пре свега, по филму "Точкови"), представу "Инстант сексуално васпитање" на вечерњој сцени позоришта "Бошко Буха" режирао је Југ Радивојевић. Даница и Војкан су млади пар чије сексуално искуство коначно долази на пробу. У страху да ће свог партнера разочарати, несвесни да деле исти проблем, њих двоје одлучују, свако за себе, да за један петак науче све што дотад нису успели. У црнохуморној потрази за инстант сексуалним искуством, Војкану ће водич бити његов старији брат, а Даници њена најбоља другарица. Њихово ноћно лутање кроз свет проститутки, макроа, дилера и первертита, открије им много више од оног што су желели да сазнају…

"Данас је све инстант, времена нема, родитеља, иако фактички постоје, такође нема, деца су препуштена себи и друштву које (не)води рачуна. Прва сексуална сазнања деце су проблематична, уз још присутне табуе у разговору о томе са родитељима и педагозима. Штавише, невиност је у садашње време сагледана цинично и иронично, отуд се и појављује "страх од невиности", каже Југ Радивојевић.

Глумачку екипу чине Иван Зекић, студент Факултета драмских уметности, Данијела Штајнфелд, Радован Вујовић, Борка Томовић, Драган Вујић Вујке, Дејан Луткић, Горан Јевтић (са изузетно занимљивом улогом проститутке), Калина Ковачевић, Милош Тимотијевић и Виктор Савић. Занимљиво је и то да ће се публика налазити са две стране сцене, а да ће се игра одвијати унутар читаве сале. Музику за представу компоновао је Момчило Бајагић Бајага.

КОНЦЕРТИ

ПОЛ ЕНКА 18. АПРИЛА У БЕОГРАДУ

Готово да не постоји љубитељ музике који није чуо неки од легендарних, евергрин хитова: "Diana", "My Way", "She's a Lady", "You are my destiny"... Главни „кривац" за настанак ових светских хитова, као и многих других, чувени певач Пол Енка, одржаће концерт у Београду, у Хали спортова, 18. априла. Енка гостује у оквиру велике европске турнеје и Београд је једини град у региону који ће имати прилику да га чује уживо. На овој турнеји Пол Енка

ће отпевати песме из свих периода своје каријере. Вишедеценијско искуство и велики број наступа на најпознатијим сценама, учинили су Енку и врсним шоуменом. Најатрактивнији део концерта представља, стога, извођење хитова из педесетих и шездесетих година 20. века, као и изузетне свинг обраде Nirvane, R.E.M., Spandau Ballet и других.

Пол Енка је ушао педесетих година 20. столећа у свет музике громогласно, глобалним хитом "Дајана", чија слава ни након пола века није потамнела. Овај хит сингл продат је у свету у више од десет милиона примерака (једини продаванији од њега био је " White Christmas") . Пол Енка је изузетан и по рекордном броју хитова који су се нашли на врху „Билбордових" топ листа. Поред великог броја песама које је написао за себе, често је писао и хитове за друге ауторе, од којих су свакако најпознатији "My Way" Френка Синатре и "She's a lady" Тома Џонса, а писао је и за Барбру Стрејсенд, Бадија Холија, Семија Дејвиса Џуниора и многе друге извођаче. У протеклих пет година Пол Енка је издао два албума, на којима се налазе свинг обраде највећих хитова новије популарне музике. Звезда забавне музике наступиће у пратњи двадесеточланог свинг оркестра, а са собом доводи и комплетну техничку екипу. У Београд ће допутовати приватним авионом и то у пратњи супруге и сина. Цена улазница креће се од 2.500 динара за седишта трибина до 5.000 за прве редове партера. У продаји се налази ограничен број карата.

ИЗЛОЖБЕ

"ОД ПИКАСА ДО МАРИНЕ АБРАМОВИЧ" У ЗРЕЊАНИНУ

На изложби „Од Пикаса до Марине Абрамовић", отвореној у Савременој галерији у Зрењанину, представљена су дела великих светских стваралаца који су обележили уметност двадесетог века. Списак аутора обухвата тридесетак имена, међу којима су и Пикасо, Модиљани, Шагал, Бифе, Миро, Дали, Магрит, Ворхол, Пистолето, Алберс, Книфер, Вазарели, Сото, Кристо, Кабаков, Ђакомети, Џамоња, Харинг, Ерро, Мејплторп, Кливар, Смит, Рајнер, Кулик, Перјовши, Бојс и Марина Абрамовић.

Организатори су истакли да је реч о јединственој изложби на овдашњим просторима, која представља пресек савремене ликовне уметности. Реч је о делима пронађеним у војвођанским галеријским и музејским збиркама. Имена Пикаса и Марине Абрамовић постављена у наслову изложбе, ипак, не означавају само временски распон од почетка до краја столећа него приказују неке од карактеристика токова светске уметности двадесетог века.

На изложби, чији је аутор историчар уметности Сава Степанов, биће представљени цртежи, графике и фотографије. По експонатима је могуће слутити и препознавати токове развоја модерне и савремене уметности, њену функционализацију. Степанов подсећа на то да су изложбом обухваћена дела најзначајнијих представника неких уметничких покрета – од кубизма (Пикасо), надреализма (Миро, Дали, Магрит), експресионизма (Шагал, Бифе), поп-арта (Ворхол), оп-арта (Вазарели, Сото), минимал-арта (Алберс, Книфер), боди-арта (Рајнер), концептуализма (Бојс, Абрамовић, Кавелини, Кливар)…

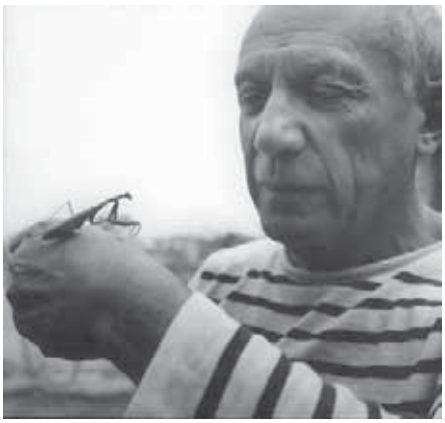

КЊИГЕ

ТОНИ ПАРСОНС: "МОЈА ОМИЉЕНА СУПРУГА"

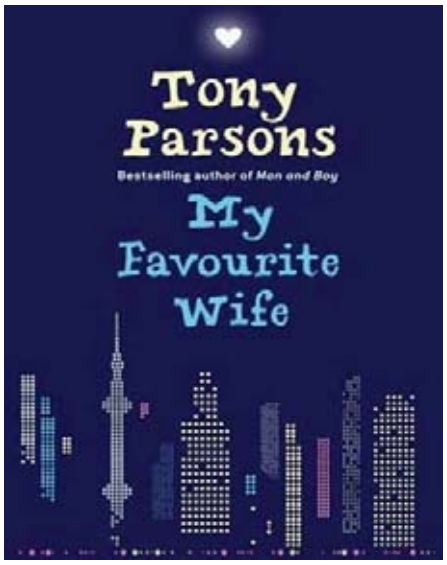

Тони Парсонс, један од најпознатијих светских бестселер писаца, недавно је у Београду представио најновији роман "Моја омиљена супруга". Нема сумње да ће сви Парсонсови читаоци и ову књигу обожавати. Успешни млади лондонски адвокат Бил Холден и његова жена Бека селе се са четворогодишњом кћеркицом Холи у Шангај. То је град у успону, ново средиште златне грознице, место прилика и искушења, где се бурно ствара богатство и распадају бракови. Билова адвокатска фирма смешта породицу Холден у Рајско насеље – раскошан стамбени блок пун „других супруга" – прелепих девојака које издржавају богати туђи мужеви, каква је и Ђинђин Ли, бивша наставница заљубљена у укрштене речи и клизаљке. После једног страшног догађаја Бека и Холи враћају се у Лондон – а Бил и Ђинђин се зближавају. Бил жели да буде бољи човек од милионера који издржава Ђинђин Ли као другу супругу. Али, Бека је и његов најбољи пријатељ. Може ли он Ђинђин, тако, пружити другачију љубав коју заслужује? И може ли истовремено волети и своју жену?

"Моја омиљена супруга" је прича о мушкарцу и жени нашег доба, о њиховим борбама, радостима и скривеним чежњама. Изнад свега, то је књига о томе где престају секс, пустоловина и опсесије, а почиње истинска љубав. У овој књизи Парсон, такође, дочарава и Кину какву мало познајемо.

Јелена Кнежевић

КАКО ПРОЛЕЋЕ УТИЧЕ НА ЗДРАВЉЕ

Умор – изговор или симптом

За неке је то најлепше годишње доба, за друге време када осећају умор, поспаност, нервозу, недостатак воље и енергије. - Телу треба освежење па је најбољи лек - шетња. - Оне које је пролеће потпуно сломило, лекари упућују даураде анализе крвне слике и гвожђа...

Многи ће време ових дана окривити за своје лоше расположење, умор или различите здравствене тегобе. Истина је да се почетком пролећа није очекивало овако променљиво и ћудљиво време. Лекари, међутим, тврде да временске прилике нису главни кривац за здравствене тегобе - оне само могу да погоршају основну болест.

Многи не мисле тако: када стигне пролеће, жале се на необјашњиви умор, тромост, „тежину", недостатак воље и енергије... Све више се говори о синдрому „пролећног" умора, мада медицина нема баш много научних доказа за то. Тешко је очекивати да ће лекар некоме отворити боловање јер се жали да га „пролеће умара", али немали број људи се баш лоше осећа док се природа буди и други пуцају од енергије и елана. На највећој су муци они код којих пролеће пробуди мигрене и тензијске главобоље, али се често реактивирају и гастритис и чир на дванастопалачном цреву или желуцу.

Др Светлана Марковић-Клипа, докторка из Хитне помоћи, објашњава да узрок „пролећног" умора могу да буду анемија, малокрвност, која се испољава кроз умор, малаксалост, поспаност, опадање косе, суву кожа лица... Зато у пролеће треба издвојити мало времена и воље и урадити рутинске прегледе, на пример анализу крвне слике и гвожђа или преглед на ЕКГ, саветује докторка Марковић-Клипа.

У пролеће организам ваља „нахранити" свежим витаминима и минералима.

Некога баш у пролеће снађу муке са вирусима, али је више оних који проблеме са цурењем носа, кијањем и симптомима налик прехлади погрешно повезују са вирусима, а заправо је реч о алергијама, јер цветају траве и дрвеће, па је полен свуда у ваздуху. Све више градских становника пати од алергије. Мало је познато, али баш у пролеће психијатри бележе врло јаке депресивне епизоде међу онима који тешко подносе буђење природе, пуне тргове и улице, заљубљене...

- Пролеће заиста утиче на особе које су психолабилне, анксиозне, психотичне или са тежим душевним поремећајима, мада и на сасвим нормалне особе, али са „истањеним" нервима, који реагују на сваку промену времена па и на сунчаније дане - примећује наша саговорница. - Време као фактор који утиче на здравље не може се, ипак, генерализовати. Не постоји „универзално" или идеално време које би свима годило или свима сметало. Баш зато уместо притужби на време, подсећам вас да је свако време згодно за шетњу. Без обзира на то да ли је прохладни пролећни или летњи топао и сунчан дан, треба издвојити бар 45 минута за лагану шетњу. Они млађи и здравији и сат и дуже времена. Наравно, под овим не мислим на шетњу тржним центрима или препуним улицама, већ поред реке, парком. То је светски тренд и студије су показале да се тада троши вишак триглицерида и холестерола и да се на природан начин регулише метаболизам.

После сваке најаве нагле промене времена и здрави и болесни треба да воде рачуна о себи. Иако је време пријатно, без великих врућина, али променљиво и нестабилно, неки људи осећају зујање у ушима, малаксалост или несвестицу или другу нелагоду, а то значи да ће у атмосфери доћи до измене временских фронтова. То су, како објашњава наша саговорница, потенцијално најопасније ситуације за људе који имају скокове крвног притиска, нерегулисану хипертензију или нису под терапијом. Ове особе морају да воде рачуна о исхрани, да смање унос соли, као и да сланину, пршут или слани сир, замене ротквицама, младим луком, зеленом салатом или бареним месом.

Против умора помаже и туширање: прво три минута врућом, потом пола минута хладном водом, што бисмо морали да поновимо два до три пута. Сличан ефекат има сауна. Кафа или чај, бар када је реч о синдрому пролећног умора, лекари тврде, имају само краткотрајни стимулациони учинак, после тога чека нас још већи умор. Ову врсту умора, такође, не можете да победите ни јутарњим дужим излежавањем у кревету. То је највећа илузија. Бићете само још уморнији и безвољнији. Препорука је да се леже раније него обично, обавезно пре поноћи, а ујутру, после буђења, ваља одмах устати и почети редовне активности. Можда звучи тешко изводљиво, али, лекари тврде, једино је то ефикасно.

З. Ж. Д.

Запамти „0 – 3 – 5 – 140 – 3 – 0”

Са нула цигарета, три километра шетње дневно, пет оброка, крвним притиском испод 140, а холестеролом нижим од три – чувамо се од инфаркта и шлога

Са симпозијума кардиолога у Вршцу, најзначајнијег медицинског догађаја у Србији прошлог месеца, потекла је и формула магичног броја здравља, коју је промовисало Европско удружење кардиолога. На тај начин постављен је циљ да до 2050. године нико млађи од 65. година не оболи од срца и шлога, јер су данас болести срца и крвних судова свуда у свету главни узрок смрти. Шта значе ови бројеви, који се лако памте, а свакога на једноставан начин подсећају шта може да уради за своје здравље, на овом научном скупу подсетио је академик др Миодраг Остојић, кардиолог. Први број, нула, односи се на број цигарета који нас води до здравља. Дакле, први предуслов да сачувамо срце и мозак од инфаркта и шлога је да не пушимо, а следећи број нас подсећа да свакога дана треба да прошетамо или препешачимо три километра. У магичном броју је садржана и цифра 140 која свима препоручује да свој горњи, систолни притисак увек држи испод 140 милиметара живиног стуба. Следећи број нас упућује на важност пет редовних оброка у исхрани, у којој треба да буду заступљени воће и поврће. Др Остојић је подсетио и да је веома важно да водимо рачуна о висини ризичног холестерола, који не сме да пређе износ три. Последња нула у магичном броју од нас тражи да нисмо дебели, да немамо шећерну болест, као и да водимо рачуна о преддијабетесном стању.

Професор др Петар Сеферовић, кардиолог са Клинике за кардиоваскуларне болести Клиничког центра Србије, упозорио је да у тренутку одласка у пензију чак четрдесет одсто ових особа већ има дијагнозу високог крвног притиска, дакле, не сматрају се здравим, већ морају бити под редовним лекарским надзором.

Све већи проблем представља такозвани метаболички синдром, скуп више ризика код једне особе. Овај синдром лекари све чешће зову четири јахача апокалипсе новог доба: један пацијент има четири „муке” – висок крвни притисак, висок холестерол, повећане вредности шећера у крви и гојазност.

ПСИХОЛОГИЈА

За лењост нема рецепта

Старо правило да онај ко ради – ради, а да лење људе не можете покренути ни казнама, ни претњама, ни смањењем плате, потврђено је у недавном истраживању које је објављено у последњем броју врло познатог научног часописа „Nature” (Нејчр), а готово да у целини, бар по нашим мерилима, спада у рубрике типа „Веровали или не”. Дакле, ако је неко лењ, а ради заједно са осталима у фирми или на заједничком пројекту, (вероватно примљен преко везе или грешком), најбоље га је оставити на миру, јер је свако кажњавање узалудно, чак контрапродуктивно. Ово су закључили ни мање ни више него истраживачи са Харварда. Они кажу да особе које лично кажњавају своје колеге, сараднике или било кога другог, никакву корист од тога немају, а такво понашање се не исплати ни колективу.

Дејвид Ранд, који је радио на тој студији, тврди да кажњавање може довести до спирале освете с деструктивним исходом за све који су укључени у заједнички посао или пројекат. Као пример, наведена је једна од типичних ситуација на радном месту: имате пројект који морате да завршите с неким другим, а сматрате да та особа не доприноси колико би требало. Уместо да трошите много енергије на претње, подстицање, бес, љутњу или чак агресивне поступке, психолози саветују да се са таквим особама сарадња прекине.

ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЈА

Нови сан о пилули за мршављење

Потрага за пилулом за мршављење не престаје. Најновија нада стиже из истраживачког тима Брајана Кинга, који тврди да је на помолу решење које чекају милиони људи широм света. Тврди да су открили механизам који би у будућности требало да омогући лечење од гојазности заустављањем ширења желуца. Кључ крију два протеина који опуштају зидове желуца и онда тиме омогућавају да у њега стане већа количина хране. У стању мировања људски желудац има запремину од 75 мililитара, међутим, опуштањем мишића она се повећава на више од два литра.

Стручњаци верују да би леком који би блокирао растезање желуца у исто време могли да смање жељу и способност особе да једе велике количине хране. За оне који желе да прочитају више, извештај је објављен у медицинском часопису који се бави лековима и експерименталним лечењем, „Pharmacology and Experimental Therapeutics”. Научници су изјавили да им је сада остало само да пронађу лекове који би блокирали рецепторе ових протеина и зауставили споро опуштање желуца. Оброк би био мањи, а особа би имала бољу могућност регулисања унете хране.

Савремена медицина већ одавно размишља у том правцу, па данас лекари раде на физичком смањивању запремине желуца, уградњом балона или такозваним „бајпасом” желуца, где се операцијом из система за варење искључује део органа. Али, ове методе су скупе и тешке, уз ризик високих компликација.

З. Ж. Д.

ПЕРА РАДАНОВ, ДОАЈЕН ЗА ВОЛАНОМ

Живот саздан од пустоловина

“Кад бих поново могао да бирам, опет бих изабрао волан... али и ЕПС, наравно. Јер, упознао сам важне, али и предивне људе, видео оно о чему неки и не сањају и стекао пријатеље на које сам заиста поносан. А о породици и да не причам”, каже наш најстарији возач

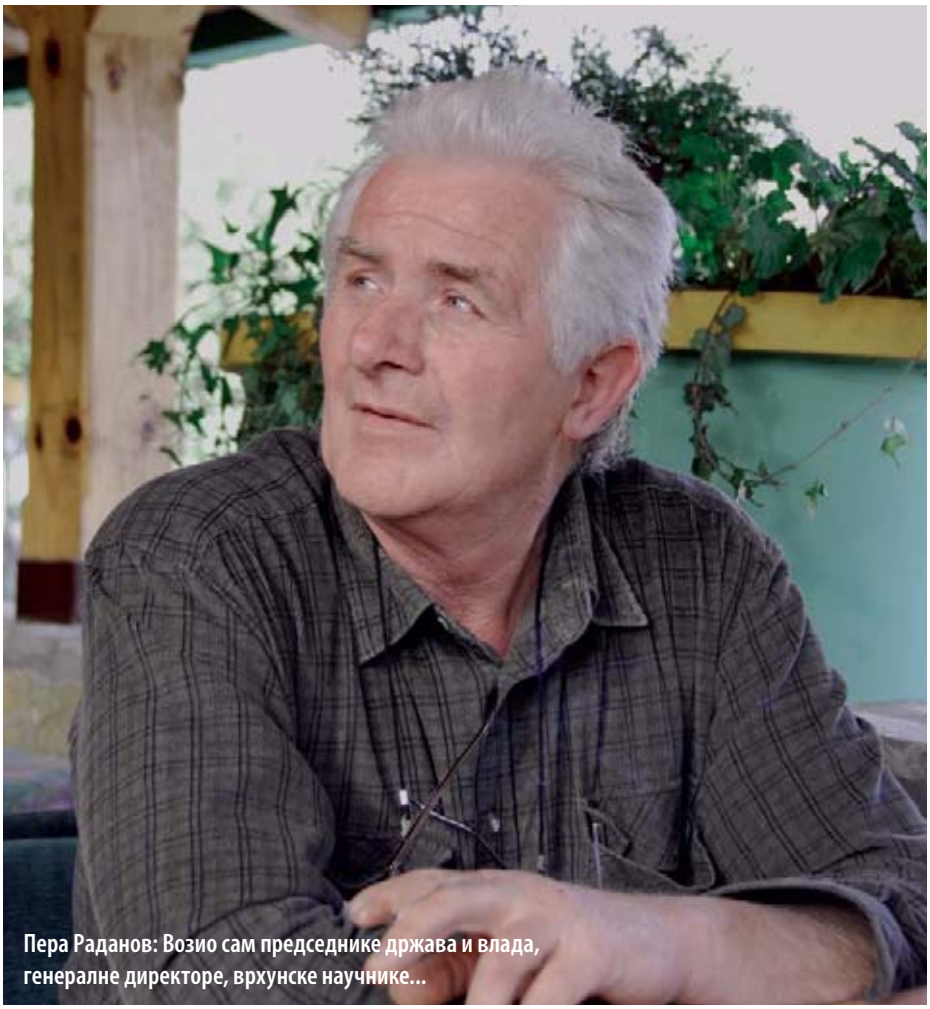

Пера Раданов: Возио сам председнике држава и влада, генералне директоре, врхунске научнике...

Кочнице су зашкрипале, аутомобил се занео, а путници су се пренули из угодне опуштености, оне између дремежа и јаве, каква уме да обузме током дугих путовања.

– Ма, где сте се ви запутили тако сами – обратио се нежним гласом Пера Раданов, наш возач, неком напољу. – А’јде, пожурите, немамо цео дан времена да вас чекамо…

Извирио сам, и на путу угледао три беспомоћна штенца, која, очигледно, нису имала намеру да га послушају. Трапаво су ходала асфалтом тик испред браника. Ко зна куда су се запутили? Нашли смо се у пат позицији која се, додуше, сама разрешила после непун минут чекања: псићи су одскакутали некуд у љути камењар и снег крај пута што од Гацког води ка Чемерном, а ми наставили даље.

Журили смо ка Фочи, а у временској стисци увећаној лошим путем изрованим одронима и принудним заобилазницама; сусрет с нашим штенцима-авантуристима свакоме би изгледао као сасвим непотребна дангуба. Нервозном возачу посебно! Али не и нашем Пери.

– Нисте ни први ни последњи које ћу некуд довести на време – мирним гласом али шеретски соколио нас је. – Стижемо кад сам вам и обећао…

И стигли смо!

Путовање грешног Пере

Упознали смо се пре две године, када сам и почео да стичем пријатеље у ЕПС-у пишући за овај лист. Путовали смо заједно у Смиљан, родно место Николе Тесле, три месеца уочи церемоније обележавања 150 година рођења великог научника. Био је то пут на који би се мало ко одважио: и то не само због сасвим извесних непријатности које би неко у возилу с београдским регистарским таблицама тих дана у Лици могао да има, већ и зато што ћудљиве временске прилике у том делу Хрватске, у само једном дану могу да се измене и по неколико пута.

Ноћили смо у манастиру Гомирје у Горском котару. Наши домаћини, игуманија, четири калуђерице и јеромонах, приредили су нам праву “гозбу”: нашло се ту чорбе од зеља и печене рибе. Па и вина, пун бокал. По обичају, госте су прве посадили за трпезу…

Ослић је био врло укусан. Али, у здели на столу, налазило се само девет парчади рибе, а у другој девет кришки хлеба… таман за нас деветоро. Све би било у реду да Пера не воли рибу, или бар да је побројао парчад и сабрао домаћине и госте.

– Па, што ми нисте рекли – правдао се шапатом у гостинској соби, посрамљен и црвен у лицу. – Куд ћу сад на очи монахињама? Ау, црни Перо.

Дуго се превртао у постељи ишчекујући сан.

Ујутру, у сам цик зоре, нисмо га затекли у кревету. Напољу је вејао густ снег и затрпавао Горски котар и наш манастир (једва смо доцније пронашли аутомобил!). Изашли смо из конака таман да видимо Перу како широком

кубикашком лопатом чисти пут од манастирских двери до улаза у цркву.

– Данас су Задушнице, долазиће људи… бар оно мало што их је преостало овде, а калуђерице не могу саме – објашњавао је, а ми смо га сурово малтретирали наводном сумњом да – "окајава грехе облапорности" од синоћне вечере!

Наравно, помогли смо му у том сизифовском послу, али већи део обавио је он. Тада сам открио да се иза његове веселе спонтаности скривају топла душа и широко срце. Тако смо се спријатељили.

Човек из високог друштва

И иначе, цео Перин живот је саздан од чудесних пустоловина у које се упуштао са занимљивим људима ("Возио сам председнике држава и влада, генералне директоре и врхунске научнике, али и безвезњаке, такве, као што си и ти!"). То приписује чињеници да је цео свој радни век провео у Електропривреди Србије…

– Не рачунајући првих годину дана, када сам радио у ПИМ-у – исправља, за сваки случај. – А, до пензије су ми остале још само три године. Добро, и три месеца. Ја сам ти, барем по стажу, доајен ЕПС-а: нико овде није дуже од мене. Не каже се за бадава да онај кога Пера Раданов није возио, као и да није радио код нас.

Правили смо неку рачуницу, па је испало да је Пера, за све то време и за воланом, бар неколико пута обишао земаљску куглу.

– А, знаш ли ти – поверио ми се једном, – да је мени још онда, почетком седамдесетих, "Ђердап" дао стипендију да студирам на Факултету организационих наука?! Оно, ванредно, и уз рад. Тако сам завршио другу годину, али тада је кренуло с послом, па нисам излазио из аутомобила. Онда се завршило моје студирање. Али, не жалим. Кад бих поново могао да бирам, опет бих изабрао волан… али и ЕПС, наравно. Јер, упознао сам важне, али и предивне људе, видео оно о чему неки и не сањају и стекао пријатеље на које сам поносан. О породици и да не причам: госпођа Зорка је добро… а надам се да и она то мени жели? Деца су израсла у добре и честите људе. Син Жељко је машински инжењер, ради у "Кока-коли", а ћерка Маја је филолог, полиглота: уз енглески, говори и турски и арапски, а сада у Америци учи шпански и кинески. Далеко јесте, али чујемо се сваког дана преко интернет везе.

За генералне директоре сам знао, али ово, за државнике?...

– Електропривреда Србије је моћна фирма, долазе министри и премијери са свих страна, то је сасвим нормално – објашњавао је стрпљиво. – А 1980. године возио сам председника Конга. Беше то за Титову сахрану, ангажовао ме је неки Константиновић, он тада беше главни диспечер ГСП-а. Уз председника Конга био је и наш амбасадор у тој афричкој земљи и један кршни момак, ваљда из обезбеђења. А био је смештен у хотелу "Југославија", па сам га, када је требало, чекао у фоајеу. Баш једном приликом, крај малог бара лево од улаза, погледам ја у огледало иза, кад на њему одрази Луиса Ечеверије, тадашњег председника Мексика, затим Курта Валдхајма, генералног секретара Уједињених нација, Вилија Бранта, бившег председника Немачке, Садек Габзадеха, министра иностраних послова Ирана, и – Пере Раданова, возача "Ђердапа". Ех, да сам тада имао фотоапарат… Али, ко зна да л' би ми онде и дозволили да фотографишем?! Овако, мораћеш да ми верујеш на реч…

Људи и остале појаве

Пера је дружељубив и галантан лаф: помислио би човек да је пијани милијардер, да има неке тајне фондове, да је уписан у какав обећавајући тестамент пребогате стрине из Аустралије и којешта друго. А, није. Такав је.

– Ја сам један једини пут у животу видео велике паре кад сам из Народне банке Србије у Инвестициону једном превозио милион долара. Чудо једно. Иначе, да ми сад неко утрапи пет хиљада евра, не бих знао шта с њима, одакле да почнем. Моје богатство се мери друкчије.

Досетио сам се. Куд год да стигнемо, Пера има неког доброг пријатеља с којим, ако већ није, само што се није окумио. Многи се нађуте ако им не дође на славу, породичне свечаности не почињу ако није стигао као почасни гост, телефон му знају наизуст…

А како је с људима, тако је и са кафанама. У којој год забити Србије, или било где у белом свету, Пера Раданов зна где се добро једе, каква је послуга, а какви гости (плус цене по нашој мери). У Бајиној Башти, пре неки дан, гледам келнера из једног скрајнутог али доброг ресторана како се рукује с њим, само што се не изљубе.

– А, ви познајете господина? – питао сам заједљиво.

– Шта, па зар ви не познајете Перу? – одговорио ми је истом мером. – Знате ли да њега зову – Природна лепота Србије? Знао сам да сам себе у шали тако назива, али не и да се тако понекад и представља. Када сам му наговестио да бих писао о њему, нађутио се, па почео да се снебива: и би, и не би.

– Могао бих да ти испричам прича за роман, али има бољих и занимљивијих људи од мене. По ЕПС-у да пробереш, пронашао би бар стотинак и више њих којима је место у новинама пре Пере. Нисам имао времена да сачекам роман Пере Раданова и зато ово пишем по сећању. А ко зна и жели, може да допише…

Милош Лазић

Цео радни век у ЕПС-у

КРАЉЕВО И СЕДАМ КРАЉЕВА

Сир, историја и вечност

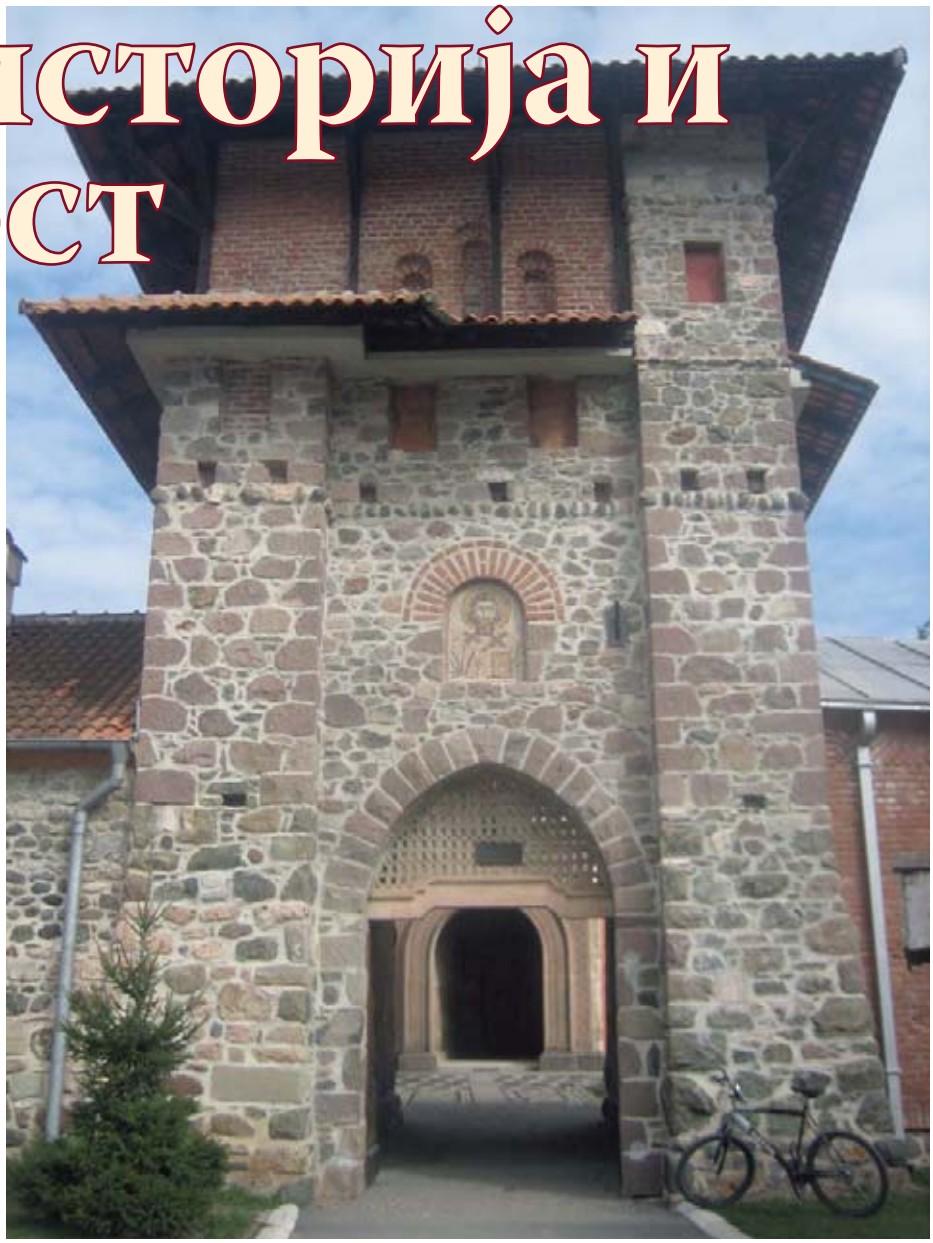

У манастиру Жича крунисани су српски владари

Станица избеглица одвајкада. – Прва хидроцентрала на Рибници и највећи млин на струју у Србији. – Кафане и урбане легенде

Некада, у време Римљана, Краљево се налазило на путу за Дубровник, а даље и за Цариград, куд су у оба правца кланцале трговачке запреге. Краљево, истина, није променило место на којем је изникло, али су се поодавно трговачки путеви изменили и умножили, па се путује и водом и ваздухом. Географски значај Краљева, између Западне Мораве и Ибра, међутим, није постао мање важан. Кроз историју, делио је судбину Србије и у добру и у злу. Када би се сводили историјски рачуни, испада да би муке и невоље умногоме превагле. Па и данас, када отимају, а Србија се бори да задржи Космет.

Јер, Краљево је готово на граници са Косметом. Зато му се број становника умногоме увећао, нарочито последњих десетак година, али не због тога што им се деца толико рађају, већ што је то први, или међу првим српским градовима где избеглице из јужне покрајине налазе уточиште. Ту граде куће, траже и налазе посао и остају, ако их рођаци који су раније избегли, не позову негде другде. Но, на овом месту се, претежно, не бавимо проблемима, већ лепшим странама наше лепотом богате земљице.

Круне у грбу града

И ко никад у Краљеву није био, нити о том граду зна штогод, чуо је за чувени – краљевачки сир. То је онај, јединствени сир који се у дрвене качице слаже у танким четвртастим плочицама и само се у Краљеву купити може, осим ако се нека снајка није негде другде удала, па тамо пренела рецепт. Познат је по сиру и Горану Петровићу, писцу, спортистима Влади Дивцу, Љубодрагу-Дуцију Симоновићу...

Познат је и „Краљевачки октобар 1941", када су Немци стрељали више хиљада Краљевчана, као одмазду због опсаде устаника. У некадашњем кругу Фабрике вагона подигнут је споменик по пројекту Спасоја Крунића Паје и Драгутина Ковачевића Шиље. Данас је то неограђен простор по којем пасу коњи из оближњег насеља Рома. Дуга је и тешка прича о тим данима, када је Краљево, а нарочито Фабрика вагона, као и данас, било уточиште избеглицама и из Хрватске, Босне... Бежећи од смрти, допали су јој у загрљај.

Ово место се, као Рудо Поље, први пут помиње 1476. године у најстаријем турском катастарском попису као село у нахији Маглич у Брвеничком кадилуку. Од 1560. године село добија назив Карановац, а пре прогласа Србије за Краљевину и кнеза Милана Обреновића за краља, он је, на молбу Карановчана, великодушно наредио да се Карановац прозове Краљево. И није то све. После Другог светског рата, 1949. године, Краљево се прекрстило у Ранковићево, па се, 1955. године, поново вратило на своје.

Мада се зна како је име Краљево настало, као подршка имену могла би да се дода и чињеница да је у овом граду, у манастиру Жича (који слави 800 година постојања), крунисано седам српских краљева. Зато на грбу града Краљева, симболично, стоји седам круна. За свако крунисање су пробијана нова врата, кроз која је пролазио само крунисани владар. Та врата су потом зазиђивана,

али је у народу остао популарни назив - Седмоврата Жича.

Темељци наше духовности

У овом крају су и Љубостиња и Студеница, темељци наше духовности. Краљевачка област изнедрила је и многа значајна имена српске историје, а посебно место заузима Растко Немањић, краљевић који се одрекао круне зарад већих вредности.

Кад се путник намерник затекне у овом крају, поред манастира, на вољу му је да посети и неку од околних бања. А има их ... Поред Врњачке, то су Матарушка и Богутовачка. Има и планина: Копаоник, Гоч, Чемерно, Котленик, Столови, Ту су и многи за туристе занимљиви догађаји, попут Веселог спуста, Дана јоргована, ликовних колонија... Прва читаоница у Карановцу основана је 1881. године. Била је претплаћена на дванаест листова. Наследница је данашња краљевачка Библиотека, која је једна од најуређенијих у Србији, захваљујући управници Драгани Типсаревић која је води с великом љубављу и енергијом. Управо оног дана када сам боравио у Краљеву, Милан Којић, директор Огранка ЕД Краљева ПД „Електросрбија“, колективно је учланио око три стотине радника ове фирме. Том приликом Драгана је изјавила да је он први директор ЕД (или уопште?) који је крочио у Библиотеку.

Звучи парадоксално, али је истинито, да град са оваквом културом (који има биоскоп с квалитетом пројектовања каквог нема у Србији, што је потврдио и Емир Кустурица) – нема ниједну књижару. Последња бивша сада је продавница кинеске робе.

ЕД Краљево

Уводе даљинско очитавање

Милан Којић (54), дипломирани електроинжењер, ожењен, отац три кћерке, директор је Огранка ЕД Краљево, ПД „Електросрбија“ од 2005. године. Огранак има више од 500 запослених, покрива и Врњачку Бању, Нови Пазар, Рашку. Разговарали смо о томе шта је особено за њихову ЕД и све пажљиво прибележио, али сам у повратку за Београд – изгубио блокче. Но, данас је то лако надокнадити. Послао сам писамце по главном уреднику листа ПД „Електросрбија“ и стигао је одговор:

Конзумно подручје ЕД Краљево једно је од најразуђенијих у Србији. Ту се налазе и Национални парк Копаоник и Парк природе Голија. Међу првима је ЕПС-ова дистрибуција увела систем SCADA, који обезбеђује надзор и управљање електроенергетским објектима. Некад је SCADA функционисала само на трафо-станицама а сада и на средњенапонским водовима. Прошле године почела је реализација пројекта уградње бројила са даљинским очитавањем и управљањем.

На овдашњој реци Рибници, индустријалци Кнежевић и Радовановић 1902. године подижу прву хидроелектрану (снаге 58,9 kW), која је напајала струјом њихов млин, а и осветљавала централни градски трг, неколико околних улица и нека надлештва и стамбене зграде. Осам година касније, краљевачки трговци основали су конзорцијум за изградњу хидроцентрале на Ибру, на месту Лакат. Већ је, за ову инвестицију био ангажован и страни капитал (преко фирми “Сименс” и “Шукер” из Немачке), али је рат с Турцима омео посао. Просецањем новог пута кроз Ибарску долину и пробијањем железничког тунела на Лакту (после Првог светског рата), ова идеја је коначно реализована - две године касније, у Рибници, индустријалци Кнежевић и Радовановић подигли су млин на електропогон. Млин је, у то време, био највећи у Србији: имао је шест спратова и капацитет од око 500 тона жита годишње.

Није се, наравно, у Краљеву само радило и производило, ваљало је и одахнути. Хроничари су забележили да је пред сам Први светски рат, 1914. године, овде постојало седам гостионица, четрнаест крчми и један хотел (“Париз”) са рестораном. О данашњим, односно доскорашњим кафанама приповедао је Миломир Недељковић, глумац овдашњи, доскорашњи управник краљевачког позоришта које је основано 1920, као Дилетантско позориште „Будућност”. Оно је у сезони 1920/21, на пример, дало 43 позоришне представе, а користило је салу хотела “Париз”. (Речени Миле, узгред буди речено, пре недељу-две, у организацији Белеф-центра, на Сцени Пет у београдској Петој гимназији извео је монодраму „Одбрана Сократова и смрт”, за коју су квалификовани критичари рекли да је надмашио Љубу Тадића.)

Споменик српском војнику

Особена кадровска липа

Поред разних кафана које су се негда звале по познатим европским градовима, у новије време, после Другог светског рата, истиче се хотел „Турист”, на главном градском тргу, где је и споменик српском војнику који је премештан на гробље па враћен. Испред тог хотела је кафанска башта, под окриљем једне липе, па је у народу названа - кадровска липа. Ту су, наиме, кројени планови ко ће бити на којем месту у власти тог времена.

Од урбаних легенди, тамо негде између 1950. и 1960. године, (када су у врху кафанског живота били виолинисти Стари Тешо и „Тешовци”), Миле је навео Драгана Илића Нишког, Мишу Марића, глумца, Мију Сарића, редитеља и новинара, Калцана, зубног лекара…Тада су се организовале еснафске, занатлијске забаве, а у новије време преселили су се у Хотел „Термал” у Матарушкој Бањи, где су заправо, данас, уместо занатлија – тајкунчићи.

Слободан Стојићевић

Град са много лица

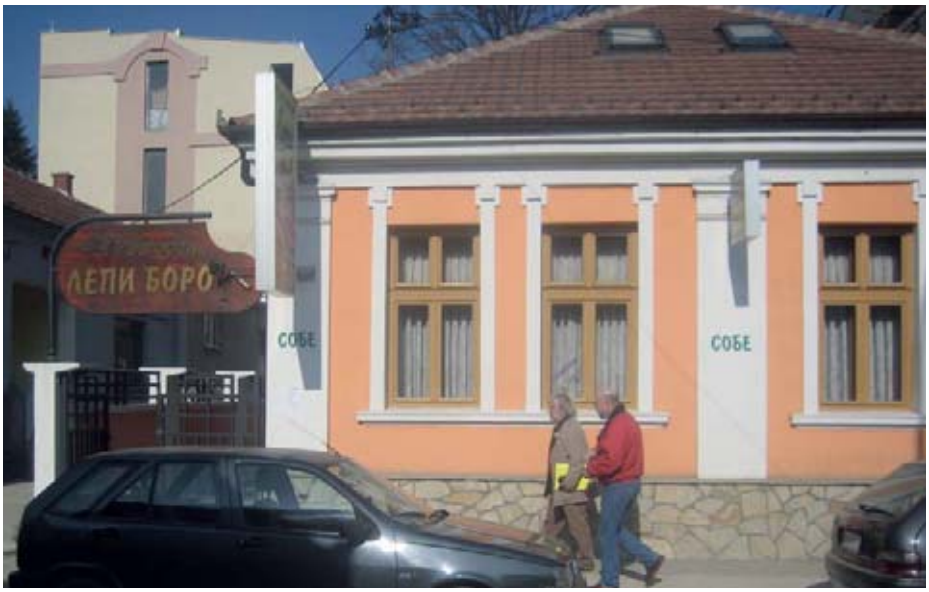

Кафана „Код лепог Боре”

Краљево је град са много лица.

Онај, старински, где се може видети и зграда негдашње општине која данас личи на шупу, а с друге стране, поред самог Ибра и летњег базена, на узвисини, никле су велелепне виле које стреме у небеса, а подигли су их нови бизнисмени.

Има чувену кафану „Код лепог Боре” где долазе виђени гости. А имало је и кафану „Југославија”. Краљево има и вештачко језеро. Тај простор припада Цркви. Постоји могућност да га Црква одузме пецарошима и народу. Видећемо.

С. С.

Хотел „Термал“ у Матарушкој бањи

Ново лице Краљева

Градски музеј

Вештачко језеро у граду

ТЕ “Никола Тесла” А

Фото: М. Дрча

ХЕ Сутјеска

ХЕ Бук Бијела

ХЕ Паунци

ХЕ Вишеград

ХЕ Мрсово

ХЕ Бајина Башта

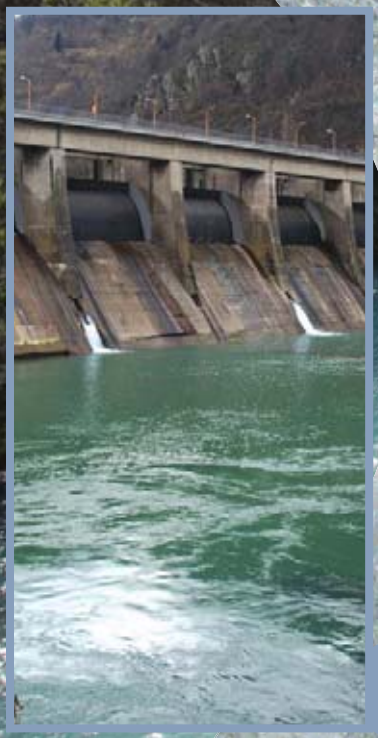

ХЕ Велико Тегаре

ХЕ Дубравица

ХЕ Зворник

Дрина I

Дрина II

Дрина III